

320

strindberg

447

strindberg

întîmplări din arhipelag

58

strindberg

Lei 4

editura pentru literatura

«Acest om dezechilibrat și egoist, dornic de glorie și lipsit de spirit practic, acest om ciudat, contorsionat, lovit de soartă și neînțeles, cu o viață de familie infernală, curios să știe orice se poate ști, trecînd de la pietism la ateism și de la catolicism la ocultism și magie, de la chimie la alchimie și anarhie în toate, a fost totuși un scriitor de geniu care a revoluționat limba și literatura suedeză și a deschis drumuri noi literaturii universale.»

Florin MURGESCU

Ilustrația copertei *Anghel Gheorghe*

august strindberg

întîmplări din arhipelag

ROMAN

**TRADUCERE ȘI PREFĂȚĂ DE
FLORIN MURGESCU**

1968

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

August Strindberg

HJEMSÖBORNA

A. Bonniers Förlag
Stockholm

PREFAȚA

Obârșile literaturii suedeze se pierd în negura îndepărtată a traiului neînfricaților vikingi, acești blonzi semizeii, haiduci și pirăți ai nordului ale căror urme s-au mai păstrat încă în inscripțiile de pe pietrele runice (*runstenar*) și în fermecătoarele *saga* ale izolatei „Țări de gheață” — Islanda.

Coborînd spre evul mediu, găsim o Suedie creștinată, cu mănăstiri unde se scriu și se citesc, în afară de opere pur religioase, „vieți romanțate” ale celebrităților vremii. Din mănăstiri gustul pentru literatură trece în castele. Natural, seniorii s-ar fi simțit jigniți dacă cineva i-ar fi bănuir că se îndeletnicesc cu scris-cititul, ocupație bună doar pentru popi, muieri și menestreli, însă ascultă cu plăcere literatura cavale-rească, *saga* fantastice despre amorurile și nemaipomenitele fapte de arme ale vitejilor cavaleri. În popor, versul și melodia se împletesc cu dansul : dansatorii formează un cerc mare,

ținându-se de mină, și joacă după melodia cîntată de un „solist”, intervenind toată lumea la refren. Se cîntă despre cavaleri și dragoste, balauri, oameni vrăjiți de Näcken — spiritul mării — sau de Bergakungen — duhul muntelui.

Cu timpul, dansul a încetat, păstrîndu-se doar versul și cîntecul, transmise oral din tată în fiu. Pe la începutul secolului al XIX-lea, aceste *folksvisor*, cîntece populare, au început să fie consemnate în scris, încît astăzi se află la îndemîna oricui vrea să le cunoască și sînt încă fermecătoare chiar pentru urechea modernă, mai ales dacă sînt cîntate și nu numai recitate.

După 1648, în urma păcii westfalice, micul stat de țărani de pe lingă cercul polar devine una dintre marile puteri ale Europei, mulți suedezi luminați căpătînd conștiința că țara lor poate și trebuie să devină puternică și în domeniul cultural. Amintim pe Georg Stiernhielm (1598—1672) supranumit „părintele artei poetice suedeze”, autorul poemului alegoric *Herkules* în care eroul anonim este ispitit, în tinerețe, de Doamna Plăcere și este salvat din mrejele ei de severa și înțeleapta Doamnă Virtute. Acum, drumul spre literatura cultă suedeză era deschis. Totuși, abia cu un secol mai tîrziu, cînd Suedia încetase de a mai fi o glorioasă putere militară și-și concentrase toate energiile înăuntrul țării, începe adevărata epocă de înflorire a literaturii suedeze. Primii scriitori ai acestui secol au luptat împotriva ignoranței, a moravurilor grosolane și a superstițiilor, răspîndind lumina culturii în rîndurile poporu-

lui. Unul dintre acești „luminători”, Olaf von Dalin (1708—1763) scoate o revistă săptămînală *Den svenska Argus* (*Argusul suedez*), eveniment cu totul nou și neobișnuit. Alt „luminător” Johan Henrik Kellgren (1751—1795), remarcabil prin lirica sa caldă, în poemul *Den nya skapelsen* (*Noua creație*), arată cum lumea întreagă este creată din nou în conștiința celor cuprinși de dragoste: natura se însufletește, oamenii se văd cu alți ochi unii pe alții etc. Spirituală și inteligentă, Anna Maria Lenngren (1754—1817), maestră în mînuirea ironiei fine și în portretistică, realizează remarcabile idile și satire, apropiindu-se cu căldură și simpatie de micile bucurii ale oamenilor simpli și continuînd, în felul său, opera lui Dalin și Kellgren. De cu totul altă factură este Carl Mikael Bellman (1740—1795), compozitor, poet și cîntăreț, care în culegerea *Fredmans epistlar* (*Epistolele lui Fredman*), ne prezintă un sugestiv aspect al Stockholmului din secolul al XVIII-lea, prin veselele cronice ale Fredman și banda lui de prieteni destul de deochiați și întotdeauna foarte descurcăriți.

Spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea se înființează Svenska akademien (*Academia suedeză*), cuprinzînd 18 membri, scriitori și alți oameni luminați, eveniment de o deosebită însemnătate pentru înnoirea limbii și literaturii suedeze.

La începutul secolului al XIX-lea, romantismul care înflorește în toată Europa, este reprezentat pentru prima oară în Suedia de Per Daniel Amadeus Atterboms (1790—1855) prin poemul *Lycksalighetens ö* (*Insula preafericirii*). În versuri duioase și muzicale îl urmărim pe tînărul rege nordic Astolf care, după ce răzbate printr-o peșteră cu balauri și înfruntă tot felul de primejdii, ajunge în această binecuvîntată insulă, unde

nu-i durere și întristare, ci doar poezie, veselie și fericire și unde dorințele cele mai îndrăznețe devin realități. Totuși, pînă la urmă, împins de dorul de țară și de sentimentul datoriei față de supușii săi, părăsește insula pentru totdeauna. Același Atterboms scrie o excelentă istorie a literaturii suedeze.

Literatura suedeză a secolului al XIX-lea cunoaște o deosebită înflorire prin apariția unor scriitori tineri, viguroși, revoluționari, cu o mare varietate de stiluri și îmbrățișînd o problematică vastă : lirica religioasă a lui Johan Olaf Wallin, traducător, prelucrător și creator de psalmi ; lirica patriotică, deosebit de sensibilă a lui Esaias Tegnér, care îmbină armonios tendințele naționale romantice cu exigențele clasicismului francez ; proza lui Carl Jonas Love Almquist, la granița dintre romantism și realism ; versurile și proza patriotică ale lui Johan Ludvig Runeberg, care glorifică eroismul ostașilor suedezi în nefericitul război din 1808—1809 ; opera lui Viktor Rydberg, luptător pentru cauza celor slabi și obijduiți, sau lirica socială a lui Carl Snoilsky, ca să cităm numai cîteva nume din acești fecunzi reprezentanți ai literelor suedeze.

Totuși figura cea mai remarcabilă, cea mai expresivă, cea mai revoluționară și cea mai productivă din secolul al XIX-lea rămîne August Strindberg, acest om ciudat și nefericit, care pătrunde aproape cu brutalitate în literatura universală.

Opera și viața lui sînt mai ușor de înțeles privite în contextul politic și social al Suediei secolului al XIX-lea și chiar dacă August Strindberg, cu personalitatea sa puternică și plină de originalitate nu aparține direct nici unei școli și nici unui curent, el reflectă, cu toate acestea, tendințele și frământările celei de a doua jumătăți a acestui secol.

Suedia veacului al XIX-lea, vindecată de ambiții de expansiune teritorială încă din secolul trecut, și izolată geograficește, își consacră forțele pentru restaurarea și consolidarea internă. Creșterea vădită a populației rurale provoacă importante transformări economice și sociale; resursele economice existente și munca disponibilă sînt disproporționate. Din districtele rurale suprapopulate încep emigrările în America. Viața economică, mai activă, impune îmbunătățirea căilor de comunicații. Canalele sînt insuficiente, iar calea ferată, nefiind rentabilă pentru moment, cere investiții care sperie și care se realizează abia după 1850. Țara aceasta săracă evoluează rapid, dezvoltîndu-se industrial și tehnic. O fericită reformă a învățămîntului asigură existența a cel puțin unei școli primare în fiecare parohie, deschizînd gustul pentru învățătură în rîndul maselor largi țărănești. Disproporțiile dintre numărul mare de fete și numărul mic de băieți, le obligă pe acestea să caute altă rezolvare socială decît dependența de soț sau celibatul (monahal sau nu), și să lupte pentru o mai bună organizare a statului. În 1845 femeile obțin egalitatea cu bărbații în privința dreptului de succesiune. În 1862 primul ministru liberal Louis de Geer propune ca reprezentanții națiunii să fie aleși printr-un sistem de vot colectiv, satul și orașul votînd separat și alcătuiind două Camere deosebite. În 1867 Riksdagul (Parlamentul) se adună în noua formă, preponderența aparținînd claselor mijlocii. Treptat, partidul agrarian dirijează din ce în ce mai mult politica internă, iar masele populare iau o parte tot mai activă la treburile politice. Totuși, în 1890 doar un sfert din populația adultă are drept de vot, dar, cînd situația externă impune

extinderea serviciului militar, se impune și sufragiul universal (realizat abia după rezolvarea conflictului cu Norvegia și separarea celor două regate). Dezvoltarea rapidă a industriei (utilizarea pădurilor, fabricarea hîrtiei, a chibriturilor, a mașinilor și exploatarea intensivă a subsolului), aduce preponderența organizațiilor muncitorești asupra partidului agrarian. Sindicatele devin o adevărată școală civică pentru muncitori.

În această ambianță socială și politică, în care lumea intelectuală scandinavă, din afara și dinăuntrul universității, este dominată de filozofia idealistă a lui Boström și tulburată de gîndirea lui Kirkegaard, își face apariția filozofia materialistă engleză, raționalistă și practică, proclamînd necesitatea dezvoltării producției și a prosperității pentru cei mulți.

Acum, sub influența ideilor liberale care circulă în Europa, se dezvoltă o literatură morală și didactică, mai curînd bine intenționată decît bine realizată. Spiritul științific și tehnic, în continuă dezvoltare, impune și literaturii necesitatea observației riguroase și a preciziei. Norvegienii Ibsen și Björnson imprimă un suflu nou prin revolta lor împotriva convenționalismului, a birocratismului, a ipocriziei și a minciunii sociale.

În acest efervescent secol al XIX-lea, atît de frămîntat de probleme economice, sociale, politice și filozofice, secol în căutarea unui echilibru, a unei formule, își face apariția Strindberg, acest om cu personalitate puternică, dezechilibrat și creator, contorsionat și nervos, ipocrit și sincer pînă la impudicitate.

Apariția romanului său *Röda rummet* (*Camera roșie*) este prezentată de obicei de către critici cu exclamații : „...va fi semnalul unei revoluții” (E. Poulenard) ; „...va exploda ca o bombă” (H. Schück) ; „...este primul roman modern suedez”

(G. Brandell) ; „O nouă perioadă în literatura noastră începu”
(G. Axberger) etc.

Viața lui Strindberg se împletește straniu cu opera sa. „La douăzeci de ani, Strindberg își începe creația sa literară. Din clipa aceea viața și cu opera sa se desfășoară laolaltă. Traiul lui formează material brut pentru opera sa, iar operele sale sînt factori decisivi în biografia sa.”¹

August Strindberg s-a născut la 22 ianuarie 1849, într-o casă veche dintr-o periferie a Stockholmului. Carl Oscar Strindberg, tatăl său, mai întii băcan și apoi comisionar maritim, după moartea soției sale se căsătorește cu îngrijitoarea numeroșilor săi copii, Elconora Norling, fiică de croitor și fostă slujnică la un han (lucru pe care August, primul născut din acest nou mariaj, nu l-a putut uita niciodată).

Micul August manifestă o sensibilitate exagerată, este neliniștit, se simte neîubit, persecutat, se teme de întuneric, de apă și de cîini, îi e frică să nu cadă și să nu se lovească... S-ar putea spune că niciodată nu s-a vindecat complet de aceste neliniști.

La șapte ani este înscris la „Klara”, școală primară unde ia contact cu inegalitatea socială : copiii săraci, flămînzi și prost îmbrăcați sînt mai des bătuti decît cei bogați etc. Din cauza situației școlare dezastruoase, tatăl său îl transferă la „Jakobs

¹ Martin Lamm : *August Strindberg*, Borförlaget Aldus Borförlaget, Stockholm, 1963, p. 11.

skola", școala sărăcimii, mediu în care Strindberg se simte totuși mai bine.

Terminînd școala primară, se înscrie la „Stockholms lyceum“, unde nu strălucește de loc, mai ales la început. În cursul superior însă situația lui școlară se îmbunătățește, începînd chiar să dea meditații.

Copilul acesta ciudat și frămîntat, este trimis mai multe veri de-a rîndul să-și petreacă vacanța la țară, mai întîi în pensiune la organistul Ardala și apoi la cel din parohia Mariefred. Viața la țară, aspră, munca fizică, băile reci etc., reușesc în oarecare măsură să-l mai fortifice. Oricum, scapă de atmosfera apăsătoare de acasă, unde este în continuu conflict și dezacord cu frații și surorile sale, unde tatăl său le impune tuturor un foarte sever și riguros mod de viață și unde singura afecțiune pe care o trăiește este aceea a mamei sale. Ne putem închipui suferințele fragilului adolescent de 13 ani cînd își pierde mama, fizică și epuizată de cele douăsprezece sarcini, și cînd tatăl său se recăsătorește curînd cu bona care îngrijise copiii în timpul bolii mamei. Mama vitregă, Emilia Peterrson, fiica unui cleric, detestată de la început de August, este o aprigă pietistă. Tînărul August încearcă să rivalizeze cu mama sa vitregă în practici pietiste și, după ce trece prima criză de asceză, veșnicul revoltat și neliniștit începe să polemizeze cu profesorii săi de religie.

La 18 ani devine student în medicină al universității din Uppsala, instituție care i se pare „urită și țărănească“ tînărului venit din capitală. După un semestru, terminînd banii, părăsește fără nici o părere de rău Uppsala, întorcîndu-se la Stockholm. Trebuînd să se întrețină singur, funcționează un timp ca învățător suplinitor la o școală de cartier din Stock-

holm, funcție de care este bucurios să scape chiar în același an (1868), când intră ca preceptor la profesorul Oscar Sandahl, iar apoi la medicul Axel Lamm. Atmosfera cultă și rafinată a acestor familii înstărite are un efect binefăcător asupra tînărului preceptor. În 1869, picînd la un examen de chimie, renunță definitiv la cariera medicală și încearcă să devină actor, fără nici un succes însă. Descurajat, face o tentativă de sinucidere, înghițind un bulin de opium. (De altfel nu va fi ultima lui tentativă de sinucidere !) În urma șocului resimțit, are revelația faptului că trebuie să devină dramaturg. Scrie o comedie nereușită pe care o prezintă la „Kungliga teatern“ (Teatrul regal) din Stockholm, care, natural, i-o respinge. De data aceasta, însă, nu se descurajează și începe să scrie cu furie, în proză și în versuri. În 1871 Academia suedeză îi acordă o mențiune pentru o mediocră tragedie în versuri iambice *Det sjunkande Hellas (Prăbușirea Eladei)*. După cum remarcă ironic E. Poulenard : „*Acest omagiu adus muncii și cunoștințelor sale, a fost prima și ultima distincție pe care cel mai mare scriitor suedez a primit-o vreodată de la această illustre companie*“.

În toamna anului 1870, Strindberg pleacă la Uppsala, de data aceasta pentru studii umaniste. Acolo, sub influența unui curent de renaștere nordică, înființează societatea literară „Runa“. Membrii acestei romantice societăți își iau vechi nume scandinave, inspirîndu-se din inscripțiile runice. În această perioadă Strindberg ia contact cu filozofia lui Sören Kirkegaard și continuă să scrie lucrări frămîntate (dilema idealism-realism, lupta dintre sex, predestinarea artistului etc.), însă nerealizate artistice. După o revenire la Stockholm în primăvara anului 1871

(din motive economice), se reîntoarce la Uppsala în toamna aceluiași an, avînd de data aceasta o bursă de studii.

În vara anului 1872, împreună cu trei înflăcărați companioni din „Runa”, aproape complet lipsit de mijloace materiale, se instalează la un pescar din Kymmendö, o fermecătoare insulă din arhipelagul Stockholmului, care-i va sluji mai tîrziu ca sursă de inspirație și material documentar pentru mai multe opere, tratînd despre viața pescarilor din arhipelag (printre care și *Hemsöborna*). Aici, la Kymmendö, scrie bruionul primei sale capodopere *Mäster Olof*.

Strindberg își construiește piesa pornind de la un episod autentic din istoria Reformei în Suedia : tînarul rege Gustav Vasa, încoronat în 1523 ca eliberator al patriei (de ocupanții danezi), „cu ajutorul lui Dumnezeu și al țăranilor suedezi”, trecut la protestantism cu prilejul șederii la Lübeck, intră în conflict cu episcopii catolici, rămași fideli danezilor. Doi studenți, Lars și Olaus Petri, întorși de la universitatea din Wittenberg, cucerîți de Reforma lui Luther, predică noua doctrină, susținuți de Gustav Vasa care parcurge Suedia impunînd noua credință cu ajutorul unor savanți-doctori și a unor viguroși dragoni.

În primul bruion, *Mäster Olof* (Olaus Petri) este un fanatic (gen Kirkegaard) care vrea „să reînvie împărăția lui Dumnezeu” și să lupte „nu împotriva catolicismului, ci a morții sufletești”. Și aici ca și în versiunile ulterioare, *Olof* este un răzvrătit, un frămîntat și un ezitant, ca Strindberg însuși. *Olof* e tragic (ca Brand al lui Ibsen) și intră în conflict cu mama sa și cu episcopul (cam în același mod în care Strindberg intră în conflict cu părinții și educatorii săi). *Mäster Olof* din prima versiune intră în conflict și cu Gustav Vasa, din pricina atitudinii

moderate a acestuia din urmă. Un minim respect pentru adevărul istoric îl face pe Strindberg să-l oblige pe Măster Olof să se recunoască vinovat și să ceară îndurare.

Iată însă că două lecturi au o influență hotărâtoare asupra lui Strindberg, făcându-l să modifice substanțial drama. Este vorba de *Istoria civilizației în Anglia* a lui Buckle și de lucrările criticului danez Brandes (în special *Emigrantlitteraturen*).

Buckle aplică la istorie metoda științelor naturii : Omul este supus legilor naturii ca și celelalte ființe și fenomene naturale, iar altă filozofie speculativă este sterilă. Brandes consideră începutul secolului al XIX-lea ca o luptă religioasă și politică între revoluție și reacțiune. Idealurile revoluției au învins în Europa, dar în nord a mai rămas reacțiunea, cu idealismul abstract al lui Kirkegaard și Ibsen (*Brand*).

Măster Olof va fi construit în altă tonalitate, iar personaj principal devine Gert bokprântare (Gert tipograful), un anarhist care vrea să năruie atât autoritatea spirituală a papei cât și cea lumească a cezarului, reforma lui Luther nefiind decât un prim pas. Eroul dramei este acest inflexibil Gert, nezdruncinat când Olof capitulează în fața regelui. Reforma religioasă este umbrită de revoluție și Olof devine o unealtă în mîna lui Gert.

Prima versiune în proză, cu toate însușirile ei remarcabile, accentele sale dramatice, poezia sa, în care limba vie, autentică, preschimbă păpușile de ceară ale teatrului tradițional în făpturi vii, nu a fost apreciată nici de „Kungliga teatern” (care nu a acceptat-o), nici de Academie (care-i scandalizată de apariția unei drame în proză), și nici de public, obișnuit cu fastul și strălucirea factice a personajelor idealizate, socotind că piesa coboară, înjosește trecutul istoric. Drama n-a fost

acceptată de nici un teatru un bun număr de ani, pînă cînd devine brusc cea mai populară piesă a scenei suedeze. Strindberg însuși nu înțelesese că piesa e prea modernă pentru epoca sa și se apucă s-o remanieze.

După multe tribulații termină în 1876 versiunea în versuri. În forma aceasta piesa este mai scenică și mai bine construită, deși în fond rămîne inferioară estetic versiunii în proză. Ceea ce a contribuit în mod deosebit la succesul ultimei versiuni, a fost utilizarea versurilor *knitteln* (versuri libere rimate, folosite de prozatorii populari din Evul mediu) permițîndu-i o mai mare libertate de mișcare în crearea personajelor vii, salvînd în bună măsură calitatea deosebită a versiunii în proză, exprimarea nemijlocită, liberă, autentică, atît de neînțeleasă la început. Această ultimă versiune a fost tipărită în 1878, bucurîndu-se la început de un succes mediocru.

În perioada dintre primul bruion și ultima versiune a piesei *Mäster Olof*, cursul vieții lui Strindberg nu este lipsit de cotituri bruște și zguduiri puternice.

În primăvara anului 1873 devine redactorul unui jurnal de asigurări, unde nu rezistă multă vreme, rămînînd din nou lipsit de resurse. „*Nevoia de a căuta mereu adevărul sau spirit circotaș ?*” se întreabă biograful său, E. Poulenard.

Se îndrăgostește, cade bolnav, face o criză de nervi, după care se întreabă dacă nu cumva e nebun. În toamna anului 1873 devine elev-telegrafist la Sandhamm. Viața regulată și salariul modest, dar sigur, îl echilibrează întrucîtva și începe să colaboreze la ziarul *Dagens Nyheter*, unde obține ulterior o funcție permanentă. Însă în 1874, după o dispută violentă cu redactorul-șef părăsește ziarul și se angajează la *Svenska Medborgaren*, organ bisăptămînal al partidului agrar, reușind

totuși să nu se acomodeze nici aici. După ce trăiește cîtăva vreme din colaborări ocazionale, este numit în 1874 „amanuens“ la „Kungliga Bibliotekat“ (Biblioteca regală), primind un salariu bun și titlul respectabil de „secretar general“. Aici își găsește din nou liniștea și libertatea de a crea, reușind să termine varianta în versuri, după ce în perioada anterioară angajării dăduse o producție literară diversă și slabă.

În această perioadă Strindberg o cunoaște pe Siri von Essen, soția baronului Wrangel, căpitan de gardă, un adevărat gentleman suedez. În această familie aristocrată, în acest mediu rafinat, unde se face muzică, se discută teatru, se face literatură etc., Strindberg este primit cu multă căldură și simpatie. Siri von Essen se simte din ce în ce mai atrasă de bizarul trubadur, iar acesta se înflăcărează din ce în ce mai mult pentru zvelta și blonda aristocrată. Vocația teatrală a baronesei (mai mult efectul culturii și al rafinamentului decît al talentului), este încurajată de Strindberg care o îndeamnă să-și abandoneze căminul, soțul și fiica, pentru artă. Divorțul devine inevitabil, stîrnind un mare scandal în aristocrația suedeză. În 1877 Siri von Essen semnează un contract cu „Kungliga teatern“. În acest timp Strindberg era la Paris, fermecat de „orașul lumină“. Se înapoiază la Stockholm și se căsătorește cu Siri, care nu după mult timp dă naștere unei fetei ce moare după cîteva zile.

Primii ani ai acestui menaj au fost fericiți din toate punctele de vedere. Pentru întîia oară Strindberg nu mai avea greutatea materiale, iar producția sa literară se bucura de un deplin succes. Culegerea de 12 nuvele, *Från Fjärdingen och Svartbäcken* (*Din Fjärdingen si Svartbäcken*), intitulată astfel după numele a două cartiere din Uppsala, apare în editura „Albert

Bonnier" din Stockholm în 1877. În fiecare din aceste nuvele figura centrală este un student, de obicei sărac, totdeauna neînteles, frământat de probleme grave și batjocorit de ironiile soartei, pus în contrast puternic cu figura sau figurile mărunte ale celorlalți. Natural, prototipul „eroului pozitiv” este de obicei Strindberg însuși, ca în aproape toată opera sa. Nuvelele sînt intitulate romantic *Ensitteren* (*Singuraticul*), *Skalden och Poeten* (*Scaldul și poetul*), *Primus och Ultimus* etc.

Privite în ansamblu, nuvelele sînt atractive și interesante atît prin evocarea atmosferei de epocă a vieții studentești din Uppsala, această „Atenă a nordului”, cît și prin fluiditatea și vioiciunea limbii, atît de nouă pentru suedeza literară de atunci. Umorul sănătos contrastează cu amărăciunea lui obișnuită, constantă în toată opera sa și de multe ori note calde topesc scepticismul său conștient sau inconștient. Pe drept cuvînt s-a afirmat că prin această operă Strindberg și-a terminat ucenicia literară.

În noiembrie 1879 apare romanul *Röda rummet* (*Camera roșie*) roman care-l face celebru pe tînărul scriitor abia cunoscut pînă atunci, roman de critică socială. „...qui fit l'effet d'un coup de tonnerre dans le ciel tranquille de la littérature suédoise...”¹ roman care reprezintă „sin första stora seger”² (Gunnar Axberger), Strindberg devenind dintr-o dată „Sveriges mest discuterade författare”³ (Martin Lamm), iar același Poulenard, într-o vastă lucrare despre Strindberg își

¹ Care făcu efectul unui bubuit de tunet pe cerul liniștit al literaturii suedeze (Poulenard).

² „Prima sa mare victorie.”

³ „Cel mai discutat scriitor al Suediei.”

intitulează cât se poate de franțuzește capitolul despre *Röda rummet* : „*L'éclosion du génie dans la critique sociale*”¹.

Romanul începe cu un motto luat din Voltaire : „*Rien n'est si désagréable que d'être pendu obscurément*”² (ceea ce oglindește în bună măsură starea de spirit a lui Strindberg, ne-realizat încă și în conflict cu toată lumea), și are ca subtitlu : *Tablouri din viața artiștilor și a scriitorilor*. Romanul, avînd volumul obișnuit al unei cărți, este alcătuit din douăzeci și nouă de capitole, constituind fiecare o schiță aproape independentă și avînd ca obiectiv critica violentă a unui anumit aspect social. Ceea ce dă o oarecare unitate romanului este figura protagonistului principal, Arvid Falk, tînăr idealist care, după ce dă cu piciorul unei frumoase cariere administrative ca să se dedice literelor, este descurajat și doborît de faza sa boemă și termină prin a încheia un mariaj avantajos. Arvid Falk este plimbat prin diferite medii și circumstanțe, legînd între ele tablourile disparate. În primul capitol Arvid vizitează o imaginară instituție de stat, „Colegiul pentru plata funcționarilor de stat”, prilej de critică a anchilozatului birocratism de stat, tratat oarecum în maniera lui Dickens. În al doilea capitol ne este prezentat Karl Nicolaus Falk, fratele mai mare al lui Arvid, negustor bogat, membru în diferite „comitete și comiții”, tip de arivist abject, ipocrit și necinstit. În capitolul *Stăpîni și ciîni*, apare anturajul lui Karl Nicolaus : tînăra și nepăsătoarea lui soție (pentru care căsătoria a fost un contract de *do ut des*), și intimitățile acesteia, cîțiva ratați care plă-

¹ „*Nașterea geniului în critica socială.*”

² „*Nimic nu e mai neplăcut, decît să fii spînzurat neștiut de nimeni.*”

tesc prin umilințe mesele periodice și micile sume de bani azvîrlite de stăpîn acestor potăi.

Capitolul al treilea, *Noii constructori din Lill-Jans*, înserează un interval de duioșie și seninătate în atmosfera aceasta brutală. Sintem în plină boemă pariziană : într-o suburbie a Stockholmului, la marginea unei pădurici, se află un fel de cătun boem în care locuiesc cîțiva artiști plastici și filozofi ce renunță deseori la hrană în favoarea unor interminabile discuții, refuzînd să abdice de la crezul lor și să se plieze după gustul publicului sau al Academiei. Cînd unul dintre ei reușește să cîștige cîțiva bani, discuțiile continuă în „salonul” lui Bern, în „camera roșie”, o încăpere tapetată în roșu din prima cafenea literară a Stockholmului.

Alt cal de bătaie al lui Strindberg este presa, reprezentată prin figura americanului Smith și a pastorului Nathaniel Skäre, un fel de businessmen gangsteri. În capitolele relative la presă se pare că Strindberg plătește o veche poliță răfuieiilor sale recente. Umorul și sarcasmul din aceste capitole amintesc de gazetarii lui Mark Twain și ai altor umoriști americani, pe care de altfel Strindberg îi cunoștea destul de bine.

În alte capitole este atacat Parlamentul (*Biata patrie*), teatrul (*Abstint*), societățile de asigurare (*Societatea de asigurări maritime „Triton”*), ipocrizia carității burgheze (*Soarta providenței*) etc.

Acest roman, prin care Strindberg intră în literatura universală, reprezintă pentru suedezi încă ceva în plus : *Camera roșie* este primul lor roman modern, deschizînd o nouă epocă în literatura suedeză. Limba literară iese din canoanele vechi și se îmbogățește cu expresii folosite pînă atunci doar în limba

vorbită, devenind mai plastică, mai elastică, mai simplă și mai directă.

După două studii istorice (*Vechiul Stockholm* și *Istoria popului suedez*), la aproape trei ani de la apariția *Camerei roșii*, Strindberg publică *Det nya riket* (*Noua împărăție*), un pamflet politic în care reia multe din temele din *Röda rummet*, cu mai multă violență și stîrnind un scandal încă și mai mare decît pînă atunci.

Poate că impresionat de vîlva stîrmită de această ultimă carte, Strindberg pleacă cu familia sa în Franța. Aici își perfecționează cunoștințele de franceză și intră, mai nemijlocit, în legătură cu cultura acestei țări. Colaborează la cîteva reviste, nereușind însă să-și cîștige celebritatea la care rîvnea. (Printre altele, se gîndise că scrierile sale franceze vor fi traduse în suedeză, dînd astfel o palmă binemeritată ingraților săi compatrioți !). În anul următor (1884), familia Strindberg pleacă în Elveția, stabilindu-se în apropiere de Lausanne. Între timp Strindberg face o călătorie în Italia de nord, care nu-l entuziasmează prea mult. Activitatea sa literară este din ce în ce mai fecundă. În această perioadă Strindberg scrie și prima parte din ciclul *Giftas* (*Căsătorii*), carte care stîrnește un și mai mare scandal decît tot ce provocase pînă atunci opera sa — ceea ce nu-i de loc puțin lucru. Printre altele, este dat în judecată în baza unui decret referitor la libertatea presei, întrucît ridiculizase una din dogmele bisericii oficiale. Cuprins de teama închisorii, după crize de nervi cu lacrimi și țipete și după multe ezitări, Strindberg se hotărăște să se întoarcă în Suedia pentru a se înfățișa la proces. Cu toate că a fost achitat (sprijinit fiind de scriitori de frunte ai Suediei), acest proces a avut grave repercusiuni asupra stării sale nervoase.

Volumul *Gistas* este alcătuit dintr-o culegere de nuvele care inițial trebuiau să fie portrete de femei, în care urmau să fie expuse ideile sale față de problema feministă, atât de la modă atunci. În prefața cărții, inspirată în mare măsură după *Ce-i de făcut?* a lui Cernîșevski, Strindberg se face apărătorul egalității dintre sexe, manifestînd concepții foarte largi. Totuși, portretele acestea devin din ce în ce mai misogine și mai amare, Strindberg retrăindu-și propriile sale drame încît, pînă la urmă, tezele sale generoase din prefață primesc substanțiale corective.

Ciclul al doilea din *Gistas* cuprinde nuvele din ce în ce mai puțin idilice, oglindind experiența conjugală amară a lui Strindberg însuși, și scandalizînd nu numai pe feminisți.

Nuvelele cuprinse în aceste cicluri, inegale ca valoare, conțin totuși de multe ori o autentică poezie și — pe deasupra teoretizărilor atât de contradictorii — au un adînc sens moral cînd dragostea dintre soți este indicată ca elementul esențial în aplanarea inevitabilelor asperități ale vieții conjugale.

Între timp, Strindberg scrisese — sub influența socialiștilor utopici — un alt ciclu de nuvele *Utopier i verkligheten* (*Utopii în realitate*), unde este preocupat de rezolvări sociale care par utopii, dar pot sau chiar au devenit uneori realități. De exemplu, în nuvela *Nybyggnad* (*Construcția nouă*), un cuplu de intelectuali independenți își găsește, pînă la urmă, echilibrul familial în sinul unui „familister” perfect organizat.

În perioada 1887, preocupările sale științifice și lecturile sale medicale (mai ales studii de psihopatologie), îl îndearună să scrie o serie de mici nuvele și povestiri pentru ziarele germane și austriace, intenționînd să le adune într-o culegere în-

titulată *Vioisektioner* (*Vioisecțiuni*). Aceste mici lucrări sînt în special remarcabile pentru că îmbracă într-o formă literară extremele unor teorii medicale și psihologice din vremea aceea. De exemplu, nuvelele *De små* și *De stora* (*Cei mici și Cei mari*), relatează viața unui mic codoșat care reușește în societate speculînd tocmai diformitatea sa ce stîrnește mila și viața nenorocită a unui pictor, cu o statură uriașă și cu concepții uriașe, care eșuează tocmai datorită aversiunii stîrnite, de grandoarea sa. În *Hjärnornas kamp* (*Războiul creierilor*) motorul acțiunii este hipnoza și sugestia. În *Genvägar* (*Căi rătăcite*), pe aceeași linie de observație naturalistă, este vorba de complexe de inferioritate, isterie și spiritism.

După o producție literară generată de o „temă”, o „problemă”, după o perioadă socialist-utopică și una naturalistă și psihologizantă etc., Strindberg simte nevoia unei eliberări de orice preocupare gravă și de orice obsesie și — aflîndu-se într-un peisaj idilic în Bavaria — scrie *Hemsöborna*¹, o carte pe care o vrea pur suedeză. Cartea aceasta, încrustată ca un cleștar limpede într-un șir de opere întunecate, amare, apăsătoare, este socotită de însuși Strindberg „ett intermezzo scherzando mellan drabbningarne” („un intermezzo scherzando între două bătălii”).

Acțiunea romanului se petrece pe o insulă din arhipelagul Stockholmului (amintind fermecătoarea insulă Kymmendö, unde se retrăsese de mai multe ori Strindberg în cursul vieții lui zbuciumate). Personajele principale sînt prelucrate destul de vizibil după prototipuri reale (în asemenea măsură încît, după

¹ Titlul românesc dat traducerii de față: *Intîmplări din Arhipelag*.

apariția cărții, Strindberg n-a mai fost niciodată la Kymmendö). Astfel, Carlsson a fost creat după Eriksson, un pescar în vîrstă de 30 de ani care se căsătorise cu o fermieră bogată, cu 23 de ani mai mare decît el ; Gusten este copiat după Albert Berg, pescar și vînător pasionat, fiul gazdelor din Kymmendö ; originalul pastor Nordström este imaginea stilizată a pastorului Per Erik Blomberg etc...

Romanul acesta este poate opera lui Strindberg cea mai împlinită artistic prin echilibrul și simplitatea compoziției, realizarea personajelor, acuarela fină a peisajului, tragicul care nu durează niciodată prea mult, ironia întîmplătoare care este anihilată de căldură, simpatie, viața neîncorsetată de prejudecăți și omul care, cu toate căderile și înălțările sale, nu devine nici damnat, nici supraom, ci rămîne pur și simplu ceea ce e.

Acțiunea este lineară : văduva Flod, proprietara insulei Hemsö, văzînd că fiul ei, Gusten, neglijează gospodăria pe cale de năruire, dedicîndu-se vînatului și pescuitului, angajează un „om de uscat“, pe priceputul și vicleanul Carlsson. Acesta pune gospodăria pe roate și din dorința de parvenire — se însoară cu văduva, punîndu-l pe Gusten în situația de dependență. Simțindu-se stăpîn pe situație Carlsson se relaxează din încordarea care-i adusese succesul și pînă la urmă pierde totul, Gusten redevenind noul stăpîn al insulei.

Carlsson este un țaran tenace, isteț, priceput la toate și mai presus de orice arivist. Slăbiciunile lui omenesti îl împiedică să devină un sinistru supraom și-l duc la sfîrșitul său tragic.

Gusten principalul adversar al acestuia este aproape imaginea inversă a lui Carlsson. Naiv, timid, lipsit total de simț practic și de ambiții, cîștigă partida întrucît viața patriarhală din

arhipelag trebuie să-și urmeze cursul ei secular, tulburat, o clipă, de intrusul venetic.

Pastorul Nordström, care după studii strălucite la Uppsala devine — după ani întregi trăiți în arhipelag — un personaj mai mult pescar și țaran decât pastor, cu toate atât de aparentele sale slăbiciuni, bețiv, despiritualizat, cu ținuta mai mult decât neglijentă, nu-și trădează în fond misiunea sa evanghelică, crede, este omenos și judecă cu multă înțelepciune și bunătate viața, pe deasupra barierelor, prejudecăților și convențiilor.

Bătrînul pezevenghi Rundkvist și tînărul și naivul Norman reprezintă, pe plan mai mic, o replică a cuplului Carlsson-Gusten.

Madam Flod este o femeie cumsecade, normală, cu înțelepciunea și slăbiciunile unei văduve, îmbinînd la început în chip fericit afacerile de „înimă” cu cele ale fermei.

Celelalte personaje care mai apar în roman, fetele de la fermă, vilegiaturistii etc., nu au o mare consistență în sine, fiind figuri episodice.

Este curios că Strindberg nu a luat niciodată prea în serios acest roman, socotindu-l printre operele sale minore. *Hemsöborna* rămîne totuși o capodoperă, nu numai compozițional, ci și prin detalii: personajele sînt portretizate cu o maximă economie de cuvinte, din cîteva linii sigure, scenele colective (cum ar fi claca de la cositul finului sau masa de nuntă), sînt mici poeme epice, arhipelagul, marea, uscatul și aerul cu viețuitoarele lor sînt exuberante, dominante, epopeice. Abundența de termeni marinărești și pescărești nu numai că nu obosesc dar au o culoare și o sonoritate aproape euforică. Naturalismul din

Hemsöborna este „deopotrivă lipsit de iluzii și de indignare” (S. Björck).

Romanul acesta spumegător, exuberant, mustind de umor rustic, cuprinde în el un destin inexorabil de tragedie greacă. Și dacă reluăm încet lectura primei și a ultimei fraze cu care se deschide și se închide cartea, simțim parcă aripa acestui destin și agrafele de metal prețios care pecețuiesc scoarțele.

În perioada în care Strindberg creează *Hemsöborna*, este frământat de câteva lucrări autobiografice: *Tjänstekvinnans son* (*Fiul servitoarei*), *En dâres försvarstal* (*Pledoaria unui nebun*) și *Författaren* (*Scritorul*). S-ar putea spune că Strindberg scrie două tipuri de opere autobiografice: acelea în care el însuși este modelul după care creează personajul principal (cum ar fi Johan din *Tjänstekvinnans son*) și aproape toate celelalte opere, în care și-a luat un model concret oarecare, atribuindu-i mereu propriile sale particularități psihice (cum ar fi avîntatul, răzvrătitul și ezitantul Măster Olof). Johan din *Fiul servitoarei* este așadar Strindberg însuși, fiu de servitoare, copil lipsit de afecțiune și torturat de autoritatea dură și inflexibilă a tatălui său, chinuit de disciplina școlară, consolată de o mamă pioasă etc. Din acest roman, inegal ca valoare artistică, aflăm o mulțime de detalii despre viața lui Strindberg, care și-a propus, la 37 de ani, să-și povestească viața „atît de nemîncinoasă cît poate fi o biografie”. Natural, ca orice autobiografie și orice confesiune literară, și aceasta trebuiește privită cu oarecare rezervă, mai ales cînd este vorba de analize psihologice. În

Pledoaria unui nebun (scrisă în prima versiune într-o franceză violentă și colorată), Strindberg o atacă nemilos pe soția sa, abia păstrînd un minimum de deghizament literar și dîndu-și seama că face ceva vinovat. În *Scriptorul* pledează din nou *pro domo*, descriindu-și viața de scriitor.

Din a doua categorie de „*autobiografii indirecte*” menționăm drama *Fadren* (*Tatăl*) unde, sub influența lui Nietzsche, asistăm la tragedia bărbatului superior care, datorită tocmai nobleții sale, este dominat de femeie, ființă mediocră și slabă prin însăși natura ei, însă dispunînd de suficiente resurse ca să-l poată stăpîni pe soțul său.

În 1888 scrie reușita sa dramă naturalistă *Fröken Julie* (*Domnișoara Julia*). Această domnișoară Julia este ultima descendentă a unei vechi familii aristocrate, cu sîngele subțiat. Julia își impune o puritate aproape maniacă, vrea să-și omoare căteaua de rasă din pricina unei împerecheri ignobile, dar într-un moment de exasperare și de exaltare se oferă valetului Jean, om lipsit de scrupule și stăpînit de gîndul parvenirii. Prăbușirea morală a domnișoarei Julia culminează prin sinuciderea sugerată și înlesnită de același Jean. Tehnica dramatică este de o clasică concentrare, intriga este simplă, esențială, ritmul este rapid, apropiindu-se sensibil de dramaturgia modernă.

Drama personală a lui Strindberg continuă să se desfășoare ea însăși scenic. În 1891 divorțează de Siri von Essen, ființă pe care o iubise mai mult decît orice pe lume, dînd prilejul unor noi scandaluri, scene patetice și penibile.

În 1892, Strindberg părăsește din nou Suedia și se stabilește la Berlin, cu speranța că se va impune ca scriitor german (după cum la Paris sperase un lucru asemănător). Urmază o perioadă foarte agitată, mai puțin prin creații lite-

rare, cît prin tendința de a se elibera de un trecut apăsător printr-o viață disolvantă și dezordonată. Trăiește mereu sub impresia unor cabale urzite de către intimitii săi. În 1893 se căsătorește cu Frieda Uhl, o frumoasă gazetară austriacă, în vîrstă de 21 de ani. Aceasta, cultă și inteligentă, se gîndește să-i aducă soțului său o celebritate mondială, prin publicarea operelor sale în engleză și reprezentarea pieselor pe scenele engleze și americane. Soții pleacă la Londra, fiind curînd decepționați de primirea rece făcută de editorii și directorii de teatru englezi. Strindberg are impresia că Frieda vrea să-l domine, că se află în acel „război al creierilor“ de care pomenește de atîtea ori în scrierile sale. Așadar, nici această căsătorie nu este și nu poate fi fericită. Strindberg este iarăși chinuit de obsesii și de mania persecuției. Nici plecarea la Berlin, apoi în Austria și pe urmă la Paris, nici nașterea micii Kerstin, nu rezolvă nimic. Cîteva reprezentații cu succes a *Domnișoarei Julia* la Paris, sînt urmate de o tăcere jignitoare. Ultima bizarerie a lui Strindberg la Paris este pasiunea pentru alchimie și pentru științele oculte, ocupații de care își leagă mari speranțe.

După ruptura definitivă cu Frieda Uhl, Strindberg trece prin perioada cea mai grea din viața sa, perioadă cînd are cinci crize de demență și cînd este internat în secția de dermatologie a unui spital pentru săraci din Paris. Colonia scandinavă din Paris organizează o colectă pentru acest biet neom, creatorul unei epoci în literatura scandinavă și dramaturg de geniu. În această perioadă zbuciumată, scrie, în franceză, *Inferno* și cîteva lucrări mai mult sau mai puțin științifice: *Tipuri și prototipuri în chimia minerală*, *Sylva sylvarum*, *Jardin des Plantes* etc.

Trece din nou printr-o criză religioasă în care se apropie de catolicism (după ce fusese pietist, ateu, nihilist, ocultist etc.), renunțând la toate pentru o filozofie proprie și confuză, atît de contrastantă cu linia clară a capodoperelor sale. După toate aceste frămîntări, înapoiat în Suedia, geniul său fecund creează *Legende*, ciclul de drame *Spre Damasc*, drame ciudate, plutind descori într-o atmosferă halucinantă, amestec straniu de creștinism, ocultism și fantastice teorii spiritualiste.

Împlinind 50 de ani, poetul Verner von Heidenstan (autorul versurilor imnului național suedez) îi dedică un elogios poem, ceea ce îi ridică moralul și-l stimulează în munca de creație. Într-un răstimp scurt scrie patru drame istorice : *Folkungsaga*, *Gustav Vasa*, *Erik al XIV-lea* și *Gustav Adolf*.

În 1901 Strindberg scrie drama *Dödsdansen* (*Dansul morții*), dramă sumbră și crudă, distonînd cu ultimele lui creații și reamintind atmosfera din *Fadren*. Este vorba din nou de o „*luptă a creierilor*“, lupta conjugală implacabilă dintre cei doi antagoniști dintre care unul vrea să-l domine pe celălalt, să-l nimească, să se hrănească din el. Ca și în alte opere, femeia este un vampir, sufletul unui mort care se instalează parazitar într-un corp. Lupta dintre cei doi soți, căpitanul și soția sa, se duce pînă la epuizare. Ambii au partea lor de vină și viețuiesc într-o adevărată comunitate de cruzime și de suferință. Titlul piesei este inspirat după *Dansul macabru* de Saint Saëns. Strindberg avusese intenția ca dansul halucinant al căpitanului să fie acompaniat de această muzică. Acțiunea acestei drame apăsătoare începe cînd soții se pregătesc să serbeze nunta de argint.

În timp ce Strindberg trăia în atmosfera acestei drame, firea lui dezechilibrată se manifestă din nou într-un contrast sur-

prinzător : sumbrul misoghin se îndrăgostește ca un adolescent de tinăra și frumoasa interpretă a rolului feminin principal din *Spre Damasc*, norvegiana Harriet Bosse, cu care se căsătorește curînd provocînd, ca de obicei, în manifestările sale private sau publice, scandal și comentarii veninoase.

După cum tinăra austriacă Frieda Uhl visase să-l facă celebru pe soțul său, tinăra norvegiană visează să-l împace cu omnirea pe genialul și hîrsutul său soț. Natural, ambele s-au bucurat de un insucces egal. Strindberg nu putea suporta multă vreme pe cineva în preajma sa, socotind acest lucru ca un atentat la libertatea lui de gîndire. După alte cîteva nuvele și drame relativ mai senine, corespunzătoare zilelor senine ale mariajului, Strindberg redevine sumbru. După un an se desparte de Harriet Bosse obținînd divorțul în 1904. Scrie o carte rea, feroce, *Svarta Fanor (Steagurile negre)*, în care reia, mai veninos, critica socială din *Camera roșie* și *Camera gotică*, îndreptată împotriva „unei epoci putrede și a mîrșavilor săi stegari”.

În 1907 creează, cu ajutorul tinărului director de teatru August Falk, Teatrul intim, unde se reprezintă cu succes *Fröken Julie*. Pentru acest teatru scrie un ciclu de drame intitulat *Kammarspelen (Piese de cameră)*, prin analogie cu muzica de cameră, ceea ce constituie un program în sine. Publicul, cel puțin la început, nu a reacționat favorabil la aceste piese prea dure lipsite de efecte ieftine. Ciclul *Kammarspelen* cuprinde piesele : *Övåder (Furtuna)*, *Brända tomten (Casa arsă)*, *Spögesonaten (Sonata spectrelor)* și *Pelikanen (Pelicanul)*.

În *Övåder* este vorba de scurgerea zilei lungi a unui domn bătrîn, rămas singur în oraș (în timp ce toți cunoscuții sînt plecați în vilegiatură), confruntat brusc cu trecutul, care, ca

orice furtună, trece, lăsînd aerul pur în urma sa. Și aici îl putem ușor recunoaște pe Strindberg, bătrîn de data aceasta. În *Brända tomten* incendiul unei case relevă toate tainele vechi și ignobile ale locatarilor săi. În *Spögsonaten* asistăm la o sinistă reuniune a unor persoane onorabile, în care toți se urăsc și-și cunosc amănunțit ticăloșiile ascunse. În *Pelikanen* o bestie de mamă își chinuie copiii și soțul pînă la moarte și este la rîndul ei chinuită de ginerele-amant și întreținut.

Aceste drame întunecate sînt totuși un model de construcție dramatică ; împreună cu *Fröken Julie* și *Dödendansen* constituie opera sa dramatică cea mai valoroasă din cele 58 de piese pe care le-a scris.

Acest om dezechilibrat și egoist, dornic de glorie și lipsit de spirit practic, acest om ciudat, contorsionat, lovit de soartă și neînțeles, cu o viață de familie infernală, curios să știe orice se poate ști, trecînd de la pietism la ateism și de la catolicism la ocultism și magie, de la chimie la alchimie și anarhie în toate, a fost totuși un scriitor de geniu care a revoluționat limba și literatura suedeză și a deschis drumuri noi literaturii universale.

Cînd împlinește 63 de ani se bucură de demonstrații unanime în onoarea sa din partea publicului și a autorităților, iar curînd după aceasta, împăcat cu sine și cu lumea, se stinge din viață, avînd la căpătii pe fiica sa preferată, Karin.

I se fac funeralii naționale, la care participă mii de oameni, aducînd un ultim omagiu acestui titan, atît de greu de judecat după măsura comună cu care se judecă de obicei oamenii.

FLORIN MURGESCU

2

215

TABEL CRONOLOGIC

- 1849 La 22 ianuarie se naște într-un cartier al Stockholmului Johan August Strindberg, fiul lui Carl Oscar Strindberg (1811—1883), băcan și apoi comisionar maritim, și al Eleonorei Ulrika Norling (1823—1862), fostă slujnică la un han și menajeră în casa lui Carl Oscar, după moartea primei soții a acestuia.
- 1867 După terminarea liceului din Stockholm, August Strindberg devine student în medicină al universității din Uppsala (supranumită „Atena nordului“).
- 1868 Se înapoiază la Stockholm, din lipsă de bani, și devine mai întâi învățător la școala primară „Klara“ și apoi preceptor, obținând astfel mijloacele materiale pentru a-și continua studiile.

- 1869 Încearcă să devină actor la „Dramatiska teatern“ din Stockholm — fără succes însă — și-și începe cariera de dramaturg cu drama *Hermione* și drama *Det sjunkande Hellas* (*Prăbușirea Eladei*).
- 1870 Abandonează studiile medicale și începe studiile umaniste tot la Uppsala. Scrie drama *Fritänkaren* (*Liber cugetătorii*) sub pseudonimul Härved Ulf.
- 1871 Primește o bursă pentru a-și continua studiile la Uppsala.
- 1872 Părăsește definitiv Uppsala și își câștigă existența colaborând la câteva ziare din Stockholm, scrie versiunea în proză a primei sale capodopere, *Mäster Olof*, versiune în proză care se va reprezenta abia în 1880, fiind primită la început cu o totală și unanimă dezaprobare. Face o nouă încercare de a deveni actor, tot fără succes.
- 1873 Ocupă un post de redactor, mai întâi la *Dagens Nyheter* și apoi la *Svenska Medborgaren*. În toamna aceluiași an, renunțând la funcția de redactor, lucrează ca elev telegrafist în *Sandhamn*.
- 1874 Devine „amanuens“ la Kungliga Bibliotekat (Biblioteca regală) din Stockholm, funcție pe care o păstrează pînă în 1882. În această perioadă are posibilitatea să studieze și să scrie, avînd asigurate condiții onorabile de viață.
- 1876 Scrie versiunea în versuri a piesei *Mäster Olof* care se prezintă în 1878. În acest an întreprinde prima sa călătorie la Paris.

1877 Se căsătorește cu Siri von Essen (1850—1912), după divorțul acesteia de baronul Carl Gustaf Wrangel, căpitan de gardă.

În acest an scrie ciclul de nuvele din viața studentescă *Fran Fjärdingen och Svartbäcken* (*Din Fjärdingen și Svartbäcken*).

1879 Serie romanul *Röda rummet*. (Camera roșie) carte care îl face în scurt timp celebru. În perioada 1879—1882 continuă să scrie mult, însă produce opere minore.

1882 Scrie *Det nya riket* (Noua împărăție) — operă de critică socială care continuă într-un sens *Camera roșie*.

1883 Strindberg pleacă cu soția și cu copiii săi în Franța.

1884 Din Franța pleacă în Elveția franceză unde rămâne pînă în 1885. Tot în cursul anului 1884, în martie, face o scurtă călătorie în Italia, întorcîndu-se dezamăgit. În acest an scrie seria de nuvele *Utopier i verkligheten* (Utopii în realitate) și prima parte din *Giftas*, lucrare care stîrnește un imens scandal și un proces care-l obligă să se întoarcă în Suedia.

1885 Serie partea a doua din *Giftas*, stîrnind din nou un mare scandal. Face o nouă călătorie în Franța.

1886 Se stabilește în Elveția germană. În această perioadă scrie romanul autobiografic *Tjänstekvinnans son* (*Fiul servitoarei*).

- 1887 În ianuarie se stabilește în Bavaria. În toamna aceluiași an pleacă în Danemarca. În această perioadă fecundă scrie piesa naturalistă *Fadren (Tatăl)* și romanul *Hemsöborna* (trad. rom. *Întimplări din Arhipelag*).
- 1888 Scrie drama *Fröken Julie (Domnișoara Julia)*.
- 1891 Divorțează de Siri von Essen și pleacă la Berlin în toamna anului următor.
- 1898 Se căsătorește cu ziarista austriacă Frieda Uhl (1872—1943). În același an pleacă cu soția la Londra.
- 1897 Divorțează de Frieda Uhl. În această perioadă trece prin momentele cele mai grele ale vieții sale, cu crize de demență, sărăcie, improductivitate, crize de misticism etc. Opera sa *Inferno* este edificatoare în acest sens.
În martie îl găsim din nou la Paris pentru o scurtă perioadă. În același an scrie *Legender (Legenda)*.
- 1898 Începe trilogia *Till Damaskus (Spre Damasc)*.
- 1899 Scrie dramele *Advent* și *Brott och brott (Crimă și crimă)* începute în 1898. În aceeași perioadă scrie dramele istorice *Gustav Vasa*, *Erik al XIV-lea* și *Gustav Adolf*.
- 1901 Scrie celebra piesă *Dödsdansen (Dansul morții)*. În același an se căsătorește cu Harriet Bosse.
- 1904 Scrie romanul *Götiska rummen (Camera gotică)* pe care scriitorul îl consideră o continuare a

Camerei roșii și pamfletul de lungă respirație
Svarta Fanor (*Steagurile negre*).

1907. Scrie ciclul *Kammarspelen* (*Piese de cameră*) cuprinzând celebrele drame *Oväder* (*Furtuna*), *Brända tomten* (*Casa arsă*), *Spögesonaten* (*Sonata spectrelor*) și *Pelikanen* (*Pelicanul*).

1908 Se mută definitiv în Stockholm, în Brottningsgatan 85, locuință pe care o numește „Turnul albastru” și în care rămîne pînă la sfîrșitul vieții.

1912 La 14 mai moare, în plină glorie, lăsînd în urma sa două fete și un băiat din prima căsătorie, o fată dintr-a doua și o altă fată din cea de a treia căsătorie.

F. M.

CAPITOLUL INTÎI

Unde Carlsson își ia o slujbă și se arată a fi un
mare pișicher

Carlsson s-a ivit, ca o pală nebună de vînt, într-o seară de aprilie, și purta un ulcior de pămînt petrecut cu o curelușă pe după gît. Clara și Lotten ajunseseră acolo cu barca lor pescărească, cu o velă, ca să-l ia pe el, pe Carlsson, de la Dalarö ; dar a durat o veșnicie pînă să se vadă odată și ei în barcă. Trebuiseră să se ducă la negustor pentru un butoi cu catran și la farmacie, ca să ia alifie cenușie pentru porc și pe urmă la poștă pentru o marcă ; apoi au luat-o în jos, spre Fia Lövström, din Krok, ca să împrumute cocoșul în schimbul unei jumătăți de pud de sfoară de dres plasa, iar la urmă s-au împotmolit la han, unde Carlsson le-a poftit la o cafea cu pîine. Și uite că, atunci cînd au ajuns în barcă, Carlsson a vrut să conducă el, dar nu prea putea, pentru că nu mai văzuse pînă atunci o astfel de barcă, cu pînza

dreaptă și de aceea strigă să se ridice focul, care nici nu exista aici.

Iar pe cheiul vamei stăteau piloți și paznici și se rînjeau la manevra lui, cînd barca viră la bord și fu împinsă la vale, înspre Saltsäcken.

— Hei, ai o bortă în barcă ! strigă împotriva vîntului un elev pilot ; astup-o ! astup-o ! și în timp ce Carlsson se uita ca să caute borta, Clara îl îmbrînci și îi luă ea cîrma, iar Lotten reuși, cu vîslele, să repună barca în vînt, astfel încît acuma pluteau spre Aspösund.

Carlsson era un vărmlandez¹ mic și pătrat, cu ochii albaștri și nasul coroiat ca un cîrlig. Plin de viață, poznaș și curios din fire așa cum era el, nu se pricepea însă de loc la treburile marinărești și fusese chemat la Hemsö să se ocupe de pămînt și de vite, de care nimeni nu mai voia să se îngrijească de cînd bătrînul Flod își dăduse duhul, iar văduva rămăsese singură în gospodărie.

Dar cînd Carlsson voi să înceapă a le trage de limbă pe fete despre starea și felul treburilor de la fermă, primi niște răspunsuri potrivit cu firea celor din arhipelag :

— Vezi tu, asta n-o știi ! Vezi tu, asta n-aș putea-o spune ! Vezi tu, asta chiar că n-o știi !

Așa că tot prost a rămas !

¹ Din *Värmland*, una din cele 24 de prefecturi (län) ale Suediei, situată în sud.

Barca clipocea printre insule și recife, iar rața polară gîgîia în spatele stîncilor și cocoșul de munte cînta în pădurea de brad ; peste fjörd¹-uri și curenți se lăsa întunericul și se iveau stelele. Acum ajunseseră la mare deschisă, unde sclipea farul din Huvudskär. Din cînd în cînd treceau ras pe lîngă o baliză sau pe lîngă o geamandură albă, care arăta ca o fantomă ; uneori străluceau bucăți de zăpadă netopită ca o pînză pusă la albit, alteori răsăreau din apa neagră, plutitoarele de la plasele de pescuit, izbindu-se de chilă, cînd barca trecea peste ele ; un goeland tresări speriat din somn, de pe stîncă lui și trezi la viață rîndunelele de mare și pescărușii care făcură gălăgie mai rău decît toți dracii din iad, iar în depărtare, unde stelele coboară în mare, se vedea un ochi roș și un ochi verde de la un vapor mare care trăgea după el un șir lung de lumini rotunde ce scăpau prin ventilatoarele salonului.

Totul era nou pentru Carlsson și întreba despre toate ; începu să primească răspunsuri, și atît de multe, încît curînd începu să simtă că-i pe pămînt străin.

Era „om de uscat“, ceea ce aici înseamnă cam același lucru cu ceea ce înseamnă pentru orășeni „om de la țară“.

Barca plescăi într-o strîmtoare și intră sub vînt, încît trebuiră să pună mîna pe vîsle. Curînd pătrun-

¹ Fjörd — porțiune de mare cuprinsă între insule și țarm.

seră într-o nouă strîmtoare și zăriră la o casă o lumină ce scliepa printre molifți și arini.

— Am ajuns acasă, spuse Clara și barca se strecură într-un mic golf în care fusese săpat un canal, printre trestii ce foșniră, lovind barca și trezind o știucă care începu să filozofeze în jurul unui băț de undiță.

Dulăul gospodăriei dădu glas și un felinar începu să se miște prin fața casei.

Între timp barca fu fixată la capătul podețului și începu descărcatul. Vela fu rulată pe vergă, catargul fu scos și otgonul de catarg înfășurat cu parimele. Butoiul de catran fu rostogolit pe țărm și tot felul de putini, ulcioare, coșuri și pachete, apărură la debarcader.

Carlsson, privind în jurul său, în semiîntuneric, văzu numai lucruri cu totul noi și neobișnuite. Dincolo de pod era bazinul de pește cu scripetele, iar de-a lungul podului, o balustradă plină cu balize, plase, grapine, sonde, otgoane și undițe ; pe pod se aflau butoaie de heringi, albi, putini, găleți, ciubere și colăci de frînghie ; lângă capul podului era un hangar în care atîrnau una lângă alta păsări împăiate, ca nadă pentru vînătoarea pe mare ; giște, pasărea-fierăstrău, giște-scafandru și bîtlani, iar sub streășină, pe proptele, fuseseră așezate pînze și catarge, vîsle, gafe, tolete de cîrmă, ispoale și tîrnăcoape pentru despicat sloiurile. Pe țărm erau pari cu plase pentru heringi, mari, cît geamurile de biserică, plase pentru cambule, cu ochiuri de puteai să bagi mîna prin ele și plase

pentru bibani, nou-nouțe și albe ca broderiile cele mai fine. Drept înainte, de la pod pînă la casă ducea un fel de alee de castel, alcătuită din două rînduri de furci pe care atîrnau năvoadele. Din capătul aleii se apropie un felinar aruncîndu-și lumina pe pietrișul care strălucea de cochilii de scoici și branhii de pește uscate și pe năvoadele pe care luceau solzii de heringi ca bruma pe pînza de păianjen. Felinarul mai luminează de asemenea și un chip bătrîn de babă, uscat de vînt și doi ochi mici și prietenoși, zbîrciți de focul plitei. Înaintea babei venea dulăul curții, un animal lătos, care se descurca tot atît de bine pe mare ca și pe uscat.

— Ei, ați venit, dragele mele, le salută bătrîna ; l-ați adus și pe băiat cu voi, nu ?

— Da, am sosit ; uite-l și pe Carlsson, mătușico ! răspunse Clara.

Gospodina își șterse mîna dreaptă de șorț și i-o întinse argatului.

— Bine ai venit, Carlsson, să fie într-un ceas bun. Ați adus cafeaua și zahărul, fetelor ? Ați strîns și pînzele în magazie ? Ei, haideți, cred că abia așteptați să mîncăți.

Și urcară toți colina ; Carlsson tăcut, curios, așteptînd să și dea seama cum se va aranja viața lui în noua slujbă.

În cameră ardea focul în vatră și pe masa pliantă era așternută o față de masă curată. Pe ea se afla o sticlă de rachiu, subțiată la mijloc ca o clepsidră, iar în jurul ei cești de Gustavberg, cu trandafiri și nu-

mă-uita, o pâine cu lapte, caldă, niște *skorpor*¹ crocanți, o farfurie cu unt, zaharnița și o cană cu smântină, alcătuind cina, pe care Carlsson o găsea de-a dreptul îmbelșugată și la care nu se așteptase, aici, atât de departe de orice „fală și pohfală“. Dar nici camera nu arăta prea rău, cînd o examină la lumina pîlpîitoare a focului din vatră, care se încrucișa cu aceea a lumînărilor — din sfeșnicile de alamă — lumină care se răsfrîngea în lustrul cam șters al scrinului de mahon, se oglindea în cutia lăcuită a pendulei și în pendulul de alamă, sclipea în ferecătura de argint a lungilor puști de vînătoare cu țeava de Damasc și scotea în relief literele aurii ale cotoarelor cărților bisericești, ale psaltirilor, almanahurilor și ghidurilor de îndrumări practice pentru țărani.

— Apropie-te, Carlsson, îl pofti bătrîna, iar Carlsson, care era un copil al vremurilor noi, nu se lăsă rugat de două ori ci se așeză imediat pe o banchetă în timp ce fetele îi luară cufărul și i-l duseră în bucătărie, care era de cealaltă parte a vestibulului.

Bătrîna luă oala cu cafea din cîrlig, o lăsă să se limpezească, o agăță din nou la foc, punînd-o să dea un pic în clocot, reînnoindu-și invitația, de data aceasta cu precizarea că el, Carlsson, trebuie să se tragă mai aproape de masă.

Argatul se așeză, își învîrți șapca în mîini și căută să bage de seamă dincotro bate vîntul, ca să știe cum să-și așeze pînzele, fiind cu totul evident că hotărîse

¹ *Skorpa* — un fel de biscuiți rotunzi, mici, crocanți.

să se pună bine cu cei în cauză, dar neștiind încă dacă baba-i dintre cei care suportă să te bagi în vorbă, nu îndrăznea să-și dea drumul la gură, pînă ce nu se dumirea pe ce țărîm se află.

— E grozav de frumos scrinul ăsta, își dădu el cu părerea, arătînd cu degetul rozetele de alamă.

— Hm ! zise baba, dar n-are mare lucru în el.

— Ei, lasă că știu eu ce spun, o linguși Carlsson, băgîndu-și degetul mic în gaura cheii de la capac ; trebuie să fie plin !

— Deh, mai înainte, cînd l-am adus acasă de la licitație, se aflau în el o mulțime de șilingi ; banii ne-au trebuit însă pentru înmormîntarea lui Flod și a mai avut nevoie și Gustav, la încorporare, iar de-a-tunci n-a mai mers de loc bine gospodăria. Și-n afară de asta, Flod a mai clădit și casa cea nouă, care nu-i bună la nimic, așa că au venit toate una după alta, la zahăr, Carlsson, și bea o ceașcă de cafea.

— Cum, eu să încep ? se izmeni argatul.

— Da, încă nu s-a întors nimeni acasă, răspunse femeia. Podoaba mea de băiat a plecat cu pușca pe mare și mi l-a mai luat și pe Norman cu el, așa că nu mai poți face nici o treabă ca lumea. Dacă încep să gonească după o pasăre, apoi lasă baltă și vitele și peștele ; vezi tu, Carlsson, de aceea ai fost chemat aici, ca să pui mina pe frîie. Și de aceea aș vrea să mai faci ceva : să stai cu ochii și pe băiat. Nu mai iei o *skorpa*, Carlsson ?

— De, vezi dumneata, mătușă, dacă-i vorba să fac ceva ca lumea, și dacă-i vorba ca ceilalți să mă as-

culte, atunci trebuie să se facă rînduială și trebuie să am și eu spete, pentru că eu cunosc băieții, cînd ajungi să te tutuiești și să te bați pe burtă cu ei... aruncă Carlsson ancora, începînd să se orienteze puțin pe teren. În ceea ce privește treburile pescărești, în astea nu mă bag, pentru că nu mă pricep de loc, dar în privința pămîntului, acolo-s la mine acasă și acolo vreau să conduc eu.

— Bine, toate astea le vom rîndui mîine, e duminică și putem vorbi la lumina zilei. Acuma mai ia o ceșcuță, Carlsson, că pe urmă trebuie să te duci la culcare.

Baba îi mai turnă o picătură și Carlsson luă clepsidra lăsînd să se scurgă cam un sfert în ceașca lui. Și după ce trase o dușcă bună, se simți dispus să reia convorbirea care căzuse baltă și care-l mișcase cît se poate de plăcut. Însă femeia se sculase de la masă ca să ațîțe focul, fetele intrau și ieșeau, iar dulăul lătra prin curte, abătînd atenția în afară.

— Uite, au venit și băieții acasă, zise bătrîna.

Acuma se auzeau voci pe-afară și potcoavele bocancilor pe pietre ; printre balsaminele¹ de la fereastră, Carlsson privi în curte și zări, la lumina lunii, două năluci cu pușca pe după umăr și desagă în spate.

Cîinele lătră în vestibul și peste cîteva clipe se deschise ușa camerei. Intră cu pași apăsăți fiul bătrînei, cu cizme de apă și haină de dimie ; și cu mîn-

¹ Plantă ornamentală (*Impatiens balsamina*).

dria sigură de sine a vînătorului norocos, aruncă pe masa de lîngă ușa tașca de vînătoare și o legătură cu gîște.

— Bună seara, mamă, ți-am adus carne ! salută el, fără să-l remarce încă pe noul venit.

— Bună seara Gusten, ați întîrziat cam mult, îi răspunse bătrîna, aruncînd fără voia ei o privire mulțumită spre minunatele gîște în straiile lor negre ca tăciunele și albe cum e creta, cu pieptul trandafiriu și gîtul verde ca marea. Ați avut zi bună la vînat, după cîte văd. Ei, ia uită-te încoa, ăsta-i Carlsson pe care-l așteptam !

Băiatul aruncă o privire cercetătoare, cu ochii lui mici și pătrunzători, umbriți de gene blond-roșcate și expresia feței i se schimbă, din deschisă ca pînă atunci, devenind reținută.

— Bună seara Carlsson, spuse el timid.

— Bună să-ți fie inima, răspunse argatul, folosind un ton degajat, gata să treacă la unul de superioritate, de îndată ce se va lămuri ce-i cu flăcăul.

Gusten se așează la locul de cînte, cu coatele sprijinite pe pervazul geamului. Primi de la maică-sa o ceașcă de cafea, în care puse imediat rachiu și bău, privindu-l pe furiș pe Carlsson care luase păsările și le examina.

— Grozave-s păsările astea, zise Carlsson, apăsîndu-le pe piept, ca să-și dea seama dacă-s grase. Bun trăgător, după cîte pot eu să văd ; lovitura a nimerit chiar unde trebuia !

Gusten răspunse printr-un rînjat batjocoritor, dîndu-și imediat seama că argatul habar n-are de vînătoare pentru că lăuda împușcătura care nimerise în aripi făcînd pasărea improprie pentru momeală.

Dar Carlsson îi dădu înainte cu pălăvrăgeala, lăudă gențile de vînătoare din piele de focă, prețui pușca și făcu tot ce putu ca să pară și mai nepriceput în treburi pescărești, decît era în realitate, dacă nu mai rău.

— Unde l-ai lăsat pe Norman ? întrebă bătrîna, căreia începuse să-i fie somn.

— Trebuie să ducă uneltele în șură, răspunse Gusten, dar vine și el acuși.

— Rundkvist s-a și culcat, ei, era și timpul. Carlsson trebuie să fie și el obosit, pentru că vine de la drum. Îi arăt eu unde poate dormi, dacă vine cu mine.

Carlsson ar mai fi stat bucuros, ca să vadă cum se goleşte clepsidra, însă aluzia era prea directă ca să mai poată îndrăzni să cadă în ispită. Și bătrîna îl conduse în bucătărie, întorcîndu-se îndată la fiul ei, care-și căpătase iarăși expresia senină.

— Ei, ce zici de el ? întrebă bătrîna ; îmi pare cînstit și supus.

— De, știu eu ? răspunse tărăgănat Gusten. Să nu crezi asta, mamă, prea vorbește mîeros, pușlamaua !

— Mai las-o și tu ; poate fi un om de treabă, chiar dacă pălăvrăgește prea mult.

— Crede-mă, mamă, ăsta-i un pișicher cu care o să avem mult de furcă pînă om scăpa de el. Dar nu face nimica ; trebuie să-și muncească pîinea și nu să

se gudure pe lîngă mine, că nu-i merge. Bine, bine, tu nu crezi niciodată ce spun eu, însă ai să vezi tu, ai să vezi ! Şi-o să-ţi pară rău, numai că o să fie prea tîrziu ! Parcă bătrînul Rundkvist n-a fost tot aşa ? Curgea numai miere de pe buzele lui, în schimb îi lipsea o spinare zdravănă, aşa că a trebuit să-l ţinem în cîrcă atîta vreme şi încă o să-l mai ţinem pînă la groapă. Flecari din ăştia, care-s tari doar cu gura, sînt buni numai la strachina cu mîncare. Crede-mă, mamă !

— Gusten, Gusten, eşti ca şi taică-tău, niciodată nu crezi c-or fi pe lume şi oameni buni şi ceri prea multe de la toţi ! Rundkvist nu-i marinar, e tot om de uscat, dar cunoaşte multe lucruri la care noi nu ne pricepem şi pe urmă, marinari tot nu mai găsim, pentru că se duc la marină, sau la vamă, sau se fac piloţi, aşa că aici vin doar oameni de uscat. Vezi tu, măi băiete, trebuie să te mulţumeşti cu ce găseşti.

— Ştiu prea bine că nimeni nu mai vrea să fie argat ; toţi aleargă după coroane¹ şi aici se strînge doar scursura uscatului. Să nu crezi cumva că vin aici, pe insule oameni aşezaţi ; nu vin decît cei care au motivele lor şi de aceea îţi zic eu iarăşi : fii cu ochii pe el !

— Tu să ţii ochii deschişi, Gusten, replică bătrîna, şi să ai grijă de avutul tău, pentru că într-o bună zi al tău va fi, şi-ar trebui să mai stai pe-acasă şi nu toată

¹ *Krona* — monedă suedeză ; 1 *Krona* = 100 öre.

ziua — bună ziua pe mare ; măcar nu mai sta în calea celor ce muncesc, cum faci tu uneori.

Gusten începu să jumulească o găscă și răspunse :

— Ei, mamă, dar și ție îți place să ai friptură pe masă, după ce toată iarna am dus-o numai cu carne de porc sărată și pește uscat, așa că nu mai vorbi degeaba. De altfel, eu nu umblu prin cârciumi și trebuie să am și eu o plăcere a mea. Mîncare avem, ca să ne săturăm, avem și ceva bani la bancă, gospodăria nu se năruie ; iar dac-o lua foc, n-are decît, pentru că e asigurată.

— Da, nu se năruie gospodăria, știu eu asta, însă se cam strică toate ; gardurile trebuie drese, șanțurile curățate, acoperișul grajdului e putred și plouă peste vite ; nici un podeț nu-i întreg, bărcile sînt uscate ca iasca, plasele trebuie cîrpite, beciul de lapte trebuie acoperit din nou. Vai-vai-vai, așa de multe trebuie făcute și niciodată nu se face nimic. Acuma însă o să le pună el toate pe roate, așa nu mai merge ; acumă, cînd Carlsson a venit să facă rînduială, o să vedem noi dacă el e omul care ne trebuie.

— Bine, bine, lasă-l să facă de toate ! se burzului Gusten, plimbîndu-și mîna prin părul scurt, care-i stătea ca niște țepi. Uite-l și pe Norman ! Hai să iei o ceșcuță, Norman !

Norman, mic de stat și lat în spate, cu părul de un blond aproape alb, cu mustățile mijind albe și cu ochii albaștri, intră în cameră și, după ce dăduse bună seara gospodinei, se așează lîngă tovarășul său de vînătoare. După ce amîndoi eroii își scoaseră din buzunare

pipele de lut și și le umplură cu tutun negru, începură și ei, vânătoarește, la ceașca de cafea cu rachiu, să depene, împușcătură cu împușcătură, toate faptele lor de pe țărmul mării. Au mai pipăit și păsările cu degetul, ca să caute rănille, au numărat alicele, au comentat focurile pierdute și au făurit noi planuri pentru alte isprăvi.

În acest timp Carlsson se afla în bucătărie, ca să-și ia în primire culcușul.

Era o încăpere deschisă pînă în coama casei și semăna cu o navă întoarsă cu carena în sus, plutind pe încărcătura alcătuită din toate bogățiile lumii. Sus, sub acoperișul afumat, atîrnau de grinzi năvoade și scule de pescuit ; mai jos, erau scînduri și stinghii de bărci puse la uscat ; fuioare de in și de cînepă, frînghii, fier moale lucrat, funii de ceapă, lumînări de seu, lădițe cu alimente ; pe o grindă erau așezate, într-un șir lung, păsări de momit, proaspăt împăiate, pe o alta erau aruncate blăni de oaie, tăbăcite ; pe o a treia atîrnau cizme impermeabile, haine tricotate, albituri, cămași și ciorapi ; și între grinzi erau frigări de piine cu biscuiți găuriți, bețe cu piei de țipar, prăjini cu sfori de sondat și undițe.

Lîngă ferestruică era masa de lemn nevopsit, și lîngă pereți trei bănci care se puteau lărgi pentru dormit, acoperite cu cearșafuri foarte curate, însă grosolane.

Pe una dintre ele i-a arătat bătrîna lui Carlsson locul său și, după ce s-a depărtat cu lumînarea, noul venit a rămas în lumina roșietică ce mai răzbătea de

la jarul din sobă și de la o mică rază de lună ce se răsfrîngea pe podea și pe rama geamului. Din motive de bună-cuviință, nu se folosea lumina la culcare, pentru că și fetele își aveau culcușul tot în bucătărie, iar Carlsson începu să se dezbrace în semiobscuritate. Își scoase haina și cizmele și luă ceasul din buzunarul vestei, ca să-l întoarcă la lumina jarului din sobă. Băgase cheița în gaură și începuse s-o învîrtă nu tocmai îndemînat, căci ceasul funcționa doar duminica sau cu ocazia vreunei sărbători, cînd auzi de sub o plapumă o voce groasă și înfundată :

— Mă, să fie-al dracului, are și ceas !

Carlson tresări, se uită în jos și zări, la lumina jarului, un cap zburlit, cu niște ochi strălucitori, sprijinit pe două brațe păroase.

— O dată ce nu te privește pe tine, ce mă tot toci la cap ? răspunse el, ca să răspundă ceva.

— De două ori toacă popa la biserică, dacă vrei să știi, deși eu nu dau neam pe-acolo. Oricum, pare un băiat jantil, are și saftian la carîmbii cizmelor !

— Da, așa aș zice, și am și galoși, dacă vrei să știi.

— Isuse Cristoase ! are și galoși, atunci cu siguranță că face cinste cu o înghițitură !

— Da, fac și asta, dacă-i cazul, răspunse Carlsson fără ezitare, căutînd ulciorul de lut. Fii bun și cinstește !

Scoase dopul, trase o dușcă și-i oferî celuilalt ulciorul.

— Dumnezeu să te răsplătească, ăsta zic și eu că-i rachiu adevărat. Noroc și bine-ai venit la noi ! Acuma eu am să-ți spun tu, Carlsson, și tu să-mi spui mie Rundkvist, zurliul, pentru că așa mi se spune de obicei.

Și după asta se băgă sub plapumă.

Carlsson, care se dezbrăcase între timp, se strecură și el în pat, după ce-și agățase ceasul de solniță și-și așezase cizmele în mijlocul podelei, ca să iasă în evidență saftianul roșu al carîmbilor. Era liniște în încăpere și după un timp se auzi sforăitul lui Rundkvist din colțul său de lîngă sobă. Carlsson stătea treaz și cugeta la viitor ; ca un cui i se înfipseseră în cap cuvintele bătrînei, că el trebuie să fie cumva superior celorlalți și că el ar trebui să pună ferma pe picioare. În jurul acestui cui i se învâlmășeau toate gîndurile, de parcă ar fi avut un cucui în cap. Stătea așa și se gîndea la scrinul de mahon, la părul blond-roșcat al băiatului și la ochii lui bănuitori. Se vedea pe sine cu o legătură mare de chei pe un inel de oțel, zornăindu-i în buzunar, vedea cum vine cineva și-i cere bani, cum el își ridică șorțul de piele, mișcă piciorul drept, își bagă mîna în buzunar și simte cheile pe coapsă ; caută prin legătura de chei, ca și cum ar scărmana cîlți și, cînd pune mîna pe cheia cea mai mică, cea care merge la scrin, o bagă în broască așa cum băgase degetul cel mic aseară, însă broasca, ce părea un ochi cu pupilă, devine rotundă, mare și neagră ca gura țevii de pușcă, iar la celălalt capăt al țevii

vede ochiul roșu, de băbușcă, al băiatului țintindu-l exact, fix, ca și cum ar fi vrut să-și apere aurul.

Cineva umblă la ușa bucătăriei și Carlsson tresăre din ațipeala lui. În mijlocul camerei, unde lumina lunii făcea să se profileze pe zid geamul, se aflau două trupuri îmbrăcate în alb care curînd se cufundară într-un pat ce scîrțîi zdravăn, ca o barcă ciocnită de un pod putred ; pe urmă se așezară sub cuvertură și rîseră pe înfundate, pînă se potoliră.

— Noapte bună, fetițelor, se auzi vocea mieroasă a lui Rundkvist. Visăți-mă, dacă vreți să vă iubesc !

— Da, chiar de asta ne arde nouă acum, răspunse Lotten.

— Taci, nu-i mai răspunde ticălosului ăstuia, o preveni Clara.

— Vai ce drăguțe sînteți... of ! Dacă aș putea să fiu și eu tot așa de drăguț... așa... ca voi ! oftă Rundkvist. Doamne, Doamne, îmbătrînești și nu mai poți ce-ți dă ghes inima, iar viața asta nu mai e decît o zdreanță. Noapte bună, copilelor și băgați de seamă la Carlsson, pentru că are ceas și cizme de saftian ! Da, da, ce norocos mai e și Carlsson ăsta. Norocul vine și pleacă, norocos e cine a luat fata. Ce vă tot hliziți acolo, în cotlonul vostru ? Ascultă, Carlsson, n-ai putea să-mi mai dai o înghițitură, e groaznic de frig aici, trage de la sobă.

— Nu-ți mai dau nimic, acuma vreau să dorm, îl repezi Carlsson, care fusese stingherit din visele lui despre viitor, în care nu era vorba nici de vin, nici

de fete, ci de organizarea cât mai reușită a situației sale de „superior“.

Se făcu din nou tăcere și doar din discuția vânătorilor mai răzbătea câte un zvon de povestire prin cele două uși, iar vîntul de noapte stîrnea din cînd în cînd porțița sobei.

Carlsson închise iar ochii și auzi în aromeala lui vocea șoptită a Lottei recitînd ceva, la început neclar și care se înșirui treptat în cuvinte legate unele de altele, din care desprinse : „*și nune duce peno în ispită cine izbăvește de cel rău căci năc împărăția și puterea și mîrirea amin !* Noapte bună, Clara ! Somn ușor“

După puțin timp, din patul fetelor se auziră sfîrșituri, iar Rundkvist trăgea adevărate salve, de tremurau geamurile, fie în glumă, fie în serios. Carlsson însă rămase pe jumătate treaz și nici el singur nu mai știu dacă-i treaz sau doarme, pînă ce simți că se ridică cuvertura și un trup mușchiulos și asudat se strecură lîngă el.

— Eu sînt, Norman ! auzi el lîngă sine o voce și pricepu că este argatul, pe care trebuia să-l aibă ca tovarăș de pat.

— Ia te uită, s-a întors vîntorul acasă, scîrțîi basul ruginit al lui Rundkvist. Și eu care credeam că-i Calle ¹, care a ieșit să împuște ceva sîmbătă seara.

— Sigur că tu știi să tragi, Rundkvist, tu care n-ai pus niciodată mîna pe pușcă, îl repezi Norman.

¹ Diminutiv de la Karl.

— Eu să nu știu ? replică bătrînul, vrînd să aibă el ultimul cuvînt.

— Eu pot să împrusc graurul negru cu țeava de suflat, chiar de aici, din așternut.

— Ați stins focul ? interveni vocea prietenoasă a țărăncii, vorbind din vestibul.

— Da, da, răspunseră ei în cor.

— Atunci, noapte bună !

— Noapte bună, mătușă !

La început se auziră ici și colo respirații adînci, gîfiieli apoi totul se transformă într-un sforăit general.

Carlsson însă mai rămase o vreme pe jumătate treaz și numără geamurile, pentru ca visul să devină un vis adevărat.

CAPITOLUL AL DOILEA

Unde-i vorba despre hodina și truda duminicii,
păstorul cel bun și oile rătăcite, becațele care-și
primesc partea ce li se cuvine și argatul care pri-
mește o cameră

Cînd Carlsson se trezi de cîntecul cocoșilor în di-
mineața de duminică, toate paturile erau goale, fe-
tele, în jupoane, stăteau lîngă sobă, iar soarele stră-
lucitor bătea din plin în bucătărie.

Carlsson își trase repede pantalonii și ieși în curte
ca să se spele. Tînărul Norman era de-acum afară
pe un butoi de heringi, iar atotștiutorul Rundkvist,
îmbrăcat într-o cămașă de noapte curată, mare cît un
cearșaf, și încălțat cu cizmele cele bune, îl tundeă.
Carlsson se spală cu o pojghiță de săpun verde, lîngă
o oală de fier fără suport, care-i fusese indicată drept
lighean.

În fereastra camerei apăru figura pistruiată și plină
de săpun a lui Gusten care, cu tot felul de grimase
groaznice, stînd în fața unui ciob de oglindă cunos-

cut sub numele de „privitorul duminical“, plimba în sus și în jos briciul sclipind în soare.

— Mergeți azi la biserică ? întrebă Carlsson, în chip de bună-dimineăta.

— Nu, nu prea intrăm noi așa des în Casa Domnului, răspunse Rundkvist ; avem de vislit două mile încolo și tot atâtea înapoi, și nu trebuie să necinstim ziua de odihnă cu o trudă nefolositoare.

Lotten ieși la rîndul său și spală cartofii, iar Clara merse în cămara de provizii ca să aducă pește sărat din bordeiul de iarnă sau cavoul familiei, în care erau depozitați pentru nevoile curente ale casei toți peștii mici, indiferent de soiul lor, rămași din năvoade și din bazinele cu pește, și care nu puteau fi păstrați. Zăceau aici, claie peste grămadă cleni palizi laolaltă cu ocheane roșii, bibani, știuci mici de prăjit, cambule, lini, țipari și toți aveau ceva vătămat, branhii zdrențuite, un ochi scos, o întepătură de furcă în spinare, o rană deschisă în burtă și așa mai departe. Fata luă un pînun de pești, îi spală de sare cît putu mai bine și depuse toată adunătura în tigaie.

În timp ce gustarea de dimineată era pe foc, Carlsson se îmbrăcase și pornise să dea o raită prin curte, să cerceteze puțin proprietatea.

Casa, alcătuită propriu-zis din două clădiri, era așezată pe o înălțime, în partea de sud, la capătul unui vik¹ lung și puțin adînc care pătrundea atît de mult în insulă încît de acolo nu mai vedeai marea

¹ Golf asemănător cu un fiord miniatural.

deschisă și puteai să te crezi lângă un lac mic din interiorul uscatului. Pantele dealului coborau într-o vale acoperită de luncă, pășuni și locuri îngrădite, încadrate de o pădure de mesteceni, anini și stejari. În partea de nord a golfului, o colină înaltă, acoperită cu brazi, apăra insula de vânturile reci, iar în partea sudică a acesteia alternau rînduri de molifti și pădurici de mesteacăn cu mlaștini și cu bălți între care apărea ici și colo cîte o palmă de ogor.

Pe colină, lângă casa locuită, era magazia de provizii și la oarecare depărtare se înălța casa mare, o clădire din grinzi, vopsită în roșu, cioplită grosolan, destul de mare, pe care și-o clădise bătrînul Flod pentru situații speciale și care acum era nelocuită, pentru că văduva nu voia să stea acolo singură și-i părea inutil să facă prea multe focuri, în dauna pădurii.

Ceva mai departe, spre imaș, era grajdul și șopro-nul ; lângă un grup de stejari uriași își aveau locul umbrît pivnița și baia de abur ; iar în fund de tot, pe pajiștea din sud, se putea zări acoperișul unei fierării părăginite.

Jos, spre ieșirea din golf, se înșirau șoproane pînă la podeț, unde era și debarcăderul.

Fără să admire frumusețea peisajului, Carlsson părea că este totuși impresionat de tabloul dinaintea sa. Golful bogat în pește, pajiștile netede, ogoarele ușor înclinate, apărate de vînt, pădurea deasă, crînguri de arbori cu trunchiul înalt, totul însemna un venit bogat, dacă o mîină harnică s-ar fi priceput să-și

folosească puterile și să scoată la lumina zilei comorile ascunse în pământ.

După ce se învîrți un timp, fu întrerupt din gîndurile sale de un „hei“ răsunător, pornit din fereastra casei, repercutat pe deasupra golfului și a strîmtorii și imediat trimis înapoi dinspre șură, imaș și fierărie, în același ton.

Fusese Clara care-i strigase la gustarea de dimineață și îndată cei patru bărbați se așezară în jurul mesei din bucătărie, pe care se aflau cartofi fierți și pește sărat, unt, pîine de secară și rachiu — pentru că, în definitiv, era duminică. Bătrîna se învîrtea în jurul lor și le ura poftă bună, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire spre plita pe care clocotea fiertura pentru păsări și porci.

Carlsson luase loc în capul mesei, Gusten se așezase pe o latură, Rundkvist pe cealaltă și Norman în coada mesei, încît nu se putea ști cine are locul de cinste, dacă nu cumva ai fi crezut că-s patru președinți în ședință. Carlsson conducea totuși discuțiile și-și accentua opiniile bătînd cu furculița în masă. Vorbea despre agricultură și creșterea vitelor ; Gusten însă, sau nu răspundea sau vorbea despre pești și vînat, sprijinit de Norman, iar Rundkvist stătea ca un observator imparțial și mai arunca, din cînd în cînd, paie pe foc, dacă lupta amenința să se învăpăieze și sufla în foc, cînd amenința să se stingă, înțepa în dreapta și pișca în stînga, arătînd onoratei societăți că unul era mai prost ca celălalt și că doar el singur dacă mai are ceva minte.

Gusten nu-i răspundea niciodată direct lui Carlsson, ci se adresa totdeauna vecinului, iar Carlsson văzu că nu trebuie să se aștepte din parte-i la nici un fel de prieteșug.

Norman, cel mai tânăr, simțea că e mai bine să se țină de stăpîn, cu care era de altfel cel mai sigur.

— Păi de, ca să ții porci, cînd n-ai lapte la fermă, asta nu prea-i o socoteală bună, își dădu cu părerea Carlsson ; și n-ai cum să ai lapte, dacă nu semeni trifoi de cu toamna. Agricultură cere circulație ; trebuie să circule mereu, una după alta.

— Da, da, tot așa-i și cu peștele, vezi tu, Norman, se întoarse Gusten către vecinul său ; înainte de a se fi terminat cu cambulele, nu ne putem gîndi să punem plasele pentru heringi și prinsul cambulelor nu începe înainte de puitul știucii. Așa se leagă una de alta și cînd își ia valea una, se bagă alta. Nu-i așa, Norman, ce zici ?

Norman aproba zelos și repeta refrenul, pentru mai multă siguranță cînd îl observă pe Carlsson că se pregătește pentru alt subiect :

— Așa-i, așa-i, cînd își ia valea una, se bagă alta.

— Cine și-o bagă ? se înfipse Rundkvist, iar Carlsson care era cu coada unei ocheane între dinți, și se străduia să ia din nou cuvîntul, trebui să se alătore rînjitelor celorlalți, provocate mai mult de bucuria răutăcioasă de-a fi scos de pe rol agricultura, decît de gluma propriu-zisă. Încurajat de aprobarea celorlalți. Rundkvist abătuse discuția de la subiectul abor-

dat, așa încît nici o vorbă serioasă nu-și mai găsea ascultători.

După ce se sfîrși micul dejun, veni bătrîna și-i rugă pe Carlsson și pe Gusten s-o urmeze, ca să dea o raită prin curte și pe ogoare, să se sfătuiască în privința împărțirii muncii și să chibzuiască ce s-ar putea face ca să pună pe picioare ferma ; pe urmă trebuiau să se strîngă în bucătărie, ca să citească predica.

Rundkvist se lungi pe banca de lingă sobă și-și aprinse o pipă. Norman își luă armonica și se așeză pe prispă iar ceilalți ieșiră în curte. Carlsson băgă de seamă, cu oarecare satisfacție, că situația fermei este mai rea decît nădăduise el.

Douăsprezece vaci zăceau în genunchi și mînceau mușchi și paie, pentru că nutrețul se terminase. Toate încercările de a le ridica în picioare rămăseseră zadarnice și după ce el și cu Gusten mai încercară să le scoale cu o scîndură băgată pe sub burtă, le lăsară în plata Domnului.

Carlsson clătină din cap cu mult înțeles, ca un medic care pleacă de la căpătiul unui muribund, păstrîndu-și sfaturile bune și propunerile de îndreptare pentru mai tîrziu.

Cu perechea de boi era încă și mai rău, pentru că abia terminaseră aratul de primăvară, iar oile abia puteau să roadă scoarța goală a crengilor de mult văduvite de frunze.

Porcii erau slabi, ca niște cîini de vînătoare ; găinile rătăceau prin curte, bălegarul era aruncat peste tot, iar apa curgea în pîrîiașe, pe unde nimerea.

După ce totul fu parcurs și găsit într-o situație jalnică, Carlsson lămuri că nu se mai putea face nimic alta decît să opereze cu cuțitul.

— Șase vaci care dau lapte fac mai mult decît douăsprezece care flămînzesc ! Carlsson examinează pe îndelete aspectul vacilor, indică, cu multă siguranță, pe cele șase care trebuiau puse la îngrășat, după care se duse la măcelar.

Gusten ridică obiecții, însă Carlsson asigură și susține că trebuie să fie tăiate ! E tot așa de sigur că trebuie omorîte, după cîte este el de sigur că trăiește !

Și pe urmă va trebui să se facă o altă rînduială. Mai întii și-ntii, trebuie să se cumpere fin bun, uscat, înainte de-a mîna vitele la pădure.

Cînd Gusten auzi că-i vorba de cumpărat, protestă cu cea mai mare energie, zicînd că trebuie cheltuiți doar banii pe care-i va produce el cu ferma, dar bătrîna îl făcu să tacă, lămurindu-l că nu se pricepe la lucrurile astea.

Și după cîteva dispoziții mai puțin importante, provizorii, părăsiră curtea și plecară pe ogoare.

Aici erau întinderi întregi în paragină.

— Vai-vai-vai, oftă compătimitor Carlsson, văzînd un pămînt atît de bun, lucrat cu metode așa de învechite — vai de mine, ce copilărie ! Nimeni pe lume nu mai lasă cîmpul în paragină ; cînd poți pune trifoi și-l poți cosi în fiecare an, de ce să-l lași la cîte doi ani ?

Gusten era de părere că recolta anuală sleiește pămîntul, care are nevoie de odihnă, ca și oamenii, dar

Carlsson îl lămuri că semănătura de trifoi îngrașă pământul în loc să-l sleiască, și-l ferește de buruieni.

— Cine a mai auzit una ca asta : semănături care îngrașă, opină Gusten, care nu putea înțelege explicația lui Carlsson despre felul cum își iau ierburile hrana mai ales „din aer“.

Pe urmă cercetară șanțurile de irigație și le găsiră pline cu apă de infiltrație, în întregime năpădite de buruieni și cu scurgere proastă. Grânele crescuseră ca niște pete, de parcă ar fi fost aruncate cu pumnul, iar buruienile se lăfăiau în voie printre lanuri. Livezile erau nesăpate, iar frunzele vechi acopereau și înăbușeau iarba, lipite grămadă ca niște plăcinte. Gardurile erau gata să cadă, podețele cam lipseau, adică toate erau în paragină, așa cum i le înfățișase bătrîna lui Gusten în convorbirea din seara trecută. Gusten însă nu ascultă critica întemeiată a lui Carlsson, respingînd-o ca pe ceva de prisos, ca o cicăleală supărătoare despre lucruri trecute, temîndu-se de munca multă care-i stătea în față și de cheltuielile care ar fi trebuit să le facă maică-sa.

Pe urmă, cînd se îndreptară spre staulul vițeilor, Gusten rămase în urmă, iar cînd ceilalți intrară în pădure, el dispăru. Femeia strigă de cîteva ori după el, „hei“, însă nu primi nici un răspuns.

— Bine, bine, n-are decît să plece, bombăni bătrîna ; vezi, așa-i treaba cu Gusten, totdeauna a fost lăsător și trîndav, cînd nu-i vorba de mare și de pușcă. Dar nu trebuie să-l judeci prea aspru, Carlsson, pentru că nu-i chiar așa de rău cum pare. Asta-i

din cauză că taică-său avea de gînd să scoată ceva mai deosebit din el, nu voia să-l facă argat și de aceea l-a lăsat să facă ce-o vrea ; cînd era de vreo doisprezece ani, avea barca lui și bineînțeles și pușcă ; de atunci nu s-a mai putut înțelege nimeni cu el. Acuma însă pescuitul a început să nu mai facă parale și de aceea am fost silită să mă gîndesc la pămînt, care-i mai sigur decît marea ; și-ar fi mers toate bine dacă Gusten s-ar fi priceput să conducă oamenii, dar el se înhăitează mereu cu băietani, așa că nu-i de nici o treabă ca lumea.

— Da, așa-i mătușică, e drept că nu-i prea bine să te amesteci cu tot felul de oameni, prinse ocazia Carlsson ; și de asta voiam să-ți spun, mătușă, aici, între patru ochi, că dacă vrei ca să fiu eu un fel de ștab printre ei, ar trebui să mănînc în cameră și să dorm singur în odaia mea, pentru că altfel nu mai poate fi vorba de nici un fel de respect și n-am s-o mai pot scoate la capăt.

— De, Carlsson, în ceea ce privește mîncatul în cameră, zise țărancă neliniștită, sărind un pîrleaș, nu prea ține. Azi nu mai merge așa cu oamenii, nu mai îngăduie să mănînci în altă parte decît împreună cu ei, în bucătărie ; nici Flod n-a îndrăznit s-o mai facă, ca să nu mai vorbim de Gusten ; dacă am încerca, ar începe războiul în privința mîncării și s-ar pune în contra. Nu, nu putem face asta. Cît privește dormitul în odaia ta, asta-i altă gîscă, vedem noi cum facem ; de altfel mă gîndesc că și așa dorm prea mulți în bu-

cătărie, iar Norman, cred eu, ar fi prea mulțumit ca să doarmă singur și să nu mai împartă patul cu altul.

Carlsson găsi că-i mai bine să se mulțumească cu jumătate de victorie și să amâne tratativele pentru altă dată.

Acum ajunseseră în pădurea de brazi, unde mai rămăsese printre bolovani o diră de zăpadă murdărită de praf și cetină ; sub soarele înțepător de aprilie brazii începuseră deja să asude rășină ; la picioarele lor înfloreau ghiociei iar sub tufele de alun, anemone albastre străpungeau frunzișul putred. Din mușchi se ridica un abur cald. Printre trunchiurile de copac se zăreau fire de păianjen trenurătoare, plutind sclipitor dinspre gardul viu spre luncă, și în depărtare se vedea suprafața albastră a golfului, încrețită de o briză ușoară ; veverițele săreau prin crengi de brad, iar ghionoaia verde ciocănea și țipa.

Femeia umbla cu pași mărunți pe potecă, printre cetine și rădăcini, iar Carlsson, care mergea în urma ei, îi vedea apărînd și dispărînd, de sub marginea rochiiei, în mersul ei elastic, talpa încălțăminteii și își zicea că în ajun i se păruse c-ar fi mult mai bătrînă.

— Mătușă, dar sprintenă mai mergi, găsi potrivit Carlsson să-și manifeste sentimentele sale primăveratice.

— Ei, nu mai spune ; s-ar zice că vrei să-ți bați joc de o femeie bătrînă.

— Nu, nu, eu cred totdeauna ce spun, o asigură Carlsson cu o expresie sinceră și dacă trebuie să

mă țin după dumneata, au să mă treacă toate nădușelile.

— Oricum, nu mai avem mult de mers, răspunse bătrîna, oprindu-se ca să mai răsufle. Aici poți să vezi și tu, Carlsson, cum e peste tot pădurea ; mai ales vara, ținem acolo vitele, cînd nu sînt afară, pe ostrov.

Carlsson aruncă o privire competentă spre pădure și văzu cîțiva stînji de lemn bun de foc și niște trunchiuri de copac bune, căzute peste cioate.

— Dar prost mai e îngrijită pădurea, Doamne, Doamne ; zac aici, laolaltă, vlăstare tinere și co-roane mari de copac, încît nici mama dracului n-ar putea să se mai descurce !

— Da, Carlsson, vezi singur în ce stare sînt toate aici și pe toate le las în seama ta, ca să faci și să dregi cum te-oi pricepe mai bine ; sînt sigură că ai să știi să le pui pe picioare, nu-i așa, Carlsson ?

— Desigur, am să fac tot ce-mi va sta în putință, dacă și ceilalți își fac datoria și în privința asta dumneata ar trebui să mă sprijini, mătușă, o prelucra Carlsson, simțind că va întîmpina greutățile unui caporal pus să comande oameni mai vechi în servici decît el.

În timp ce cumpănea neîntrerupt în ce fel ar vrea să obțină și să păstreze autoritatea — o condiție indispensabilă pentru înflorirea fermei, ajunseră acasă. Acum trebuia citită predica, dar nici un bărbat nu era vizibil. Cei doi vînători erau în pădure cu puștile, iar Rundkvist se ascunsese, probabil, ca de obicei, într-un colțișor însořit, cum se întîmpla întotdeauna

cînd trebuiau să asculte cuvîntului Domnului. Carlsson asigură că se putea descurca și fără auditoriu. Dacă fetele deschideau ușa spre bucătărie, puteau să prindă și ele cîte un cuvînt, printre clocotele oalelor. Iar cînd bătrîna își exprimă îngrijorarea că nu va putea citi, Carlsson se arată cu totul și cu totul gata să ia toate pe seama sa.

Dumnezeule, Doamne, citise de atîtea ori în viața lui predica în casa procurorului, încît să n-aibă nici o grijă !

Femeia căută în almanah textul zilei respective în care, astăzi fiind a doua duminică după Paști, se vorbea despre păstorul cel bun. Carlsson luă de pe etajeră predicile lui Luther și se așează pe un scaun, în mijlocul camerei, socotind că de acolo ar putea fi văzut de-o întreagă adunare. Apoi deschise cartea de psalmi și începu, cu glas ridicat, parcurgînd toată gama, cum îi auzise el pe vînzătorii ambulanzî de biblie și cum făcea și el acum, începînd să predice textul :

— „În vremea aceea zise Isus iudeilor : «Eu sînt păstorul cel bun. Păstorul cel bun își dă viața pentru oi ; dară cel plătit, care nu este păstor, și ale cărui oi nu sînt ale lui, cînd vede lupul venind, lasă oile și fuge.»“

Un minunat sentiment al răspunderii personale puse stăpînire pe cititor cînd pronunță cuvintele : „Eu sînt păstorul cel bun“, și aruncă o privire, plină de înțeles, spre fereastră, ca și cum i-ar fi căutat pe cei doi simbriași fugiți, Rundkvist și Norman.

Bătrîna își dădu asentimentul din cap, îndurerată, și luă pisica în poală de parcă și-ar fi deschis brațele către oile pierdute.

Iar Carlsson citi mai departe, cu voce emoționată și tremurătoare, ca și cum ar fi fost ceva scris de el însuși :

— „Dară cel plătit fuge — da, el fuge, mai brodă Carlsson — căci el este plătit — strigă el — și nu-i pasă de oi. Eu sînt păstorul cel bun. Eu îmi cunosc oile mele și ele mă cunosc pe mine“, completă el pe de rost, ca și cum ar fi rostit o sentință din catechism. Pe urmă coborî glasul, închise ochii, de parcă l-ar fi durut adînc răutatea oamenilor și, suspinînd, accentuînd puternic și privind în lături, dădu de înțeles că ar cunoaște anume mișei tăinuîți, însă nu vrea să facă el pe acuzatorul : „Mai am și alte oi, care nu sînt din stăulul acesta ; și pe acelea trebuie să le aduc la mine. Ele vor asculta de glasul meu !“ Și cu un zîmbet transfigurat, profetic, plin de speranțe, de consolare, șopti : „Și va fi o turmă și un păstor“.

— Și un păstor ! repetă ca un ecou bătrîna, ale cărei gînduri se îndreptau în cu totul altă direcție decît ale lui Carlsson.

Pe urmă trecu la cartea de predici ; își aruncă o privire peste pagini și făcu o strîmbătură cînd văzu că e „lungă porcăria“, însă își făcu curaj și se apucă de treabă. Tratarea subiectului nu se potrivea pe de-a întregul cu intențiile sale ; și ținea mai curînd de concepția simbolic-creștină, încît interesul său nu mai

era atît de viu ca la text. Străbătu coloanele în goană nebună și viteza crescuse la întorsul foilor, cînd putu să întoarcă cîte două deodată, fără ca femeia să-și dea seama de ceva.

Totuși, cînd văzu că se apropie sfîrșitul, moderă ritmul, ca să nu pară „amin“-ul prea brusc. Cu toate acestea, era prea tîrziu ; la ultima întoarcere de pagină scuijase prea tare pe degetul mare și trăsese trei foi deodată, pomenindu-se, pe nepregătite, la „amin“, în partea de sus a paginii care urma, izbindu-se de „amin“ ca și cum s-ar fi izbit cu capul de perete. Femeia se trezi la șoc și privi somnoroasă la ceas, din care cauză Carlsson repetă „amin“-ul garnisit un pic cu „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh și din voia Mîntuitorului nostru Isus Cristos“.

Ca să mai rotunjească sfîrșitul și să mai răscumpere ce stricase, citi un *Tatăl nostru*, atît de rar și de pios încît bătrîna, care ședea în soare, ațipi din nou cu capul în piept și găsi destul timp să se trezească în vreme ce Carlsson, ca să evite vreo explicație neplăcută, își sprijini capul în mîna stîngă, pentru a spune în gînd o rugăciune pe care nu era îngăduit s-o întrerupi.

Bătrîna, care se simțea la rîndul ei vinovată, voi să se arate cît a fost de atentă, comentînd cu cuvinte proprii frazele prinse din zbor, dar Carlsson o înterupse cu explicația peremptorie, conform textului de bază și propriilor cuvinte ale Mîntuitorului că, nici mai mult nici mai puțin, trebuie să fie o turmă și un

păstor ! Unul exclusiv, unul pentru toți, unul, unul, unul !

Între timp Clara îi chemă la masa de prânz și din adâncul pădurii se auzi de două ori „hei“ ca semn de recunoaștere, secundat de trosnetele puștilor, iar din fierărie răsună, ca dintr-un stomac înfometat, „po“, sunetul atît de original al lui Rundkvist, pe care nimeni nu-l putea confunda.

Curînd după asta se zăriră oile rătăcite, călcînd cu pas ușor și grăbindu-se spre masă, unde întîmpinară reproșurile bătrînei că au lipsit de la lectura spirituală ; acești inocenți nu rămăseseră fără răspuns, afirmînd că nu auziseră chemarea, pentru că altfel ar fi venit cu siguranță.

Carlsson păstră o demnitate potrivită cu masa de duminică, în timp de Rundkvist vorbea într-o încîlcită limbă idiomatică despre „rimarcabele pogrese“ ale agriculturii, încît Carlsson pricepu că acesta fusese deja atras și încorporat în partidul de opoziție.

După masă, unde felul principal era alcătuit din niște gîște sălbatice gătite cu lapte și cu boabe de piper, fiecare bărbat își căută un locușor pentru dormit, numai Carlsson își luă din cufăr cartea sa de psalmi și se așeză afară, pe colnic, unde se afla un bolovan mare, uscat, întors cu spatele spre fereastră, pentru cazul că ar fi ațipit un pic, iar țăranca socoti că face ceva foarte lăudabil față de felul în care se risipea de obicei timpul duminică după masă.

Cînd i se păru lui Carlsson că a trecut un timp suficient ca meditația lui să pară verosimilă, se ridică

și intră în cameră fără să bată, exprimându-și dorința de a-și vedea odaia de dormit. Țăranca voia să-l amâne pentru mai târziu, pretextînd că odaia trebuie curățată și așa mai departe, dar Carlsson nu se lăsă înduplecat, așa că bătrîna îl conduse în pod unde, în fund de tot, sub acoperiș, fusese înjghebată o cămaruță pătrată, cu o fereastră acuma tănuțită de un rulu cu dungi albastre. Camera era înzestrată cu un pat, o mesuță lingă fereastră și o carafă de apă pe masă. Pe perete atîrna ceva ce părea a fi niște haine, acoperite cu o pînză albă protectoare, iar mai de aproape se dovediră chiar a fi haine, căci ici se zărea un guler, colo un crac. Jos era o poliță plină cu încălțăminte bărbătească și femeiască laolaltă, iar în colț, lingă ușă, un lădoi zdravăn ferecat cu șild de aramă ciocănită.

Carlsson trase în sus ruloul și deschise fereastra ca să primenească aerul prea închis, mirosind a umezeală, camfor, piper și pelin, după care își puse șapca pe masă, lămurind că aici se poate dormi bine, iar la temerea femeii că frigul ar putea să-i dăuneze, o asigură că e obișnuit să doarmă în camere neîncălzite, avantaj de care i-ar fi imposibil să beneficieze în bucătăria încălzită.

Țăranca socotea că se cam grăbește și voia să scoată mai întîi hainele, ca să nu se îmbibe de fum de tutun, însă Carlsson îi promise că nu va fuma și o rugă să lase lucrurile la locul lor : el nici n-are să se uite la ele și-n ceea ce-l privește, mătușica nu trebuia să-și facă nici o grijă cu dereticatul și aranjatul.

Seara se va culca liniștit în pat, iar dimineața își va vărsa singur apa de spălat și-și va face patul, încît nimeni nu trebuie să miște nici un deget pentru el, înțelegînd perfect cît de grijulie trebuie să fie mătușica pentru avutul ei, căci aici părea să fie o grămadă de lucruri grozave.

După ce-a năucit-o de tot pe bătrînă, Carlsson coborî, își urcă cufărul și ulciorul cu rachiu, își atîrnă haina într-un cui lîngă fereastră și își rîndui cizmele de apă la un loc cu celelalte.

Pe urmă ceru o consfătuire, la care era necesară și prezența lui Gusten, întrucît acum trebuia împărțită munca și fiecare urma să-și primească sarcina.

Gusten, adus cu oarecare dificultate, s-a lăsat greu înduplecat să stea un timp în cameră, neluînd totuși parte la dezbateri și răspunzînd cu obiecții la întrebările care i se puneau, făcînd doar greutăți, cu un cuvînt, așezîndu-se de-a curmezișul.

Carlsson căută să-l cîștige prin măguleli, să-l copleșească cu competența sa, să-i insuflă considerație pentru superioritatea celui mai vîrstnic, însă nu făcea decît să toarne apă peste foc. În sfîrșit, ambele părți osteniră și Gusten dispăru pe neobservate, fără să se fi stabilit ceva.

Între timp se lăsase seara și soarele pieri în vălurile de ceață care se ridicaseră pe cer și-l acoperiseră cu norișori albi ; aerul era călduț. Carlsson rătăci la întimplare de-a lungul arăturii și ajunse la țarcul viteilor ; merse mai departe printre tufe de alun înverzite și încă străvezii pe jumătate, care formau un fel

de tunel ce ducea spre țărmul mării în locul unde lemnul tăiat aștepta să vină cumpărătorul cu iahtul.

Deodată se opri zărindu-i, printre tufe, pe Gusten și pe Norman care se urcaseră pe o coastă și, cu puștile la ochi, se uitau și pîndeau în toate părțile.

— Sst ! acuși vine ăla ! șopti Gusten, însă destul de tare ca să audă și Carlsson care, crezînd că-i vorba de el, se ascunse într-un tufiș.

Dar pe deasupra brazilor tineri veni în zbor o pasăre, încet și greoi ca o bufniță, cu aripile atîrnînd moale și imediat după ea, o alta.

— Knorr-orr-orr-vîp, se auzi prin aer și pe urmă pang ! pang ! din amîndouă puștile, din care alicele și fumul ieșeau snop.

Trozni ceva în ramurile unui mesteacăn și o becață se rostogoli la o aruncătură de piatră de Carlsson.

Trăgătorii se repezisë și prinseră prada, ceea ce dădu naștere la o mică dispută.

— Asta și-a primit porția, zise Norman, începînd să smulgă penele de pe pieptul pasării calde încă.

— Mai știu eu pe unul căruia i-aș da o porție ! zise Gusten, care, cu toată febra vînătoarei, avea și alte preocupări. Gîndește-te, secătura asta o să aibă camera lui !

— Nu mai spune ! se miră Norman.

— Da, da, și acuma se apucă să facă ordine la fermă ! Parcă n-am ști noi mai bine decît el ce-nseamnă să faci ordine ! Asta-i chestia : mătura nouă mătură mai bine ! Cît timp e nouă, se înțelege ; dar n-are decît să aștepte, i-arăt eu lui mătură ! Nu-s eu

ăla care să coboare pînzele în fața unui vagabond ca ăsta ! Doar să se apropie și-i arăt eu ce n-a mai văzut ! Sst ! vine altul acuma.

Pușcașii încărcară armele și se întoarseră repede la pînda lor, iar Carlsson se strecură prevăzător, spre casă, hotărît să ia o poziție ofensivă, de îndată ce va fi destul de bine înarmat.

Seara, cînd intră în odăița lui, trase perdeaua și aprinse lumînarea, simțindu-și pentru prima oară inima strînsă, pentru că era singur ; încerca și o oarecare teamă față de cei de care se izolase. Pînă acum fusese obișnuit să fie în societatea altora, la orice oră din zi sau noapte, să-i audă mereu și să fie ascultat cînd vorbește. Acuma era liniște în jurul său, atîta liniște încît el, din obișnuință, aștepta să i se vorbească și i se părea că aude voci care nu existau ; iar capul său, care pînă acuma scăpa de gînduri prin vorbă, se umplu de un surplus de gînduri nefolosite, care germinau și voiau să iasă la lumină într-o formă oarecare, sfărîmînd învelișul, producîndu-i o indispoziție în trup, încît somnul nu voia de loc să se arate.

Începu și el să umble în ciorapi, încoace și încolo, prin odăița strîmtă, între fereastră și ușă, concentrîndu-și toată atenția asupra muncii care trebuia făcută în ziua următoare ; orîndui în minte toate treburile și le repartiză, prevăzînd împotririle și învingînd greutățile, iar după o oră de muncă avea mintea limpede, capul în perfectă ordine și liniat ca un registru, în care toate conturile erau trecute la locul lor și

Însumate, încît puteai să-ți dai seama de situația exactă dintr-o privire.

Pe urmă se băgă în pat și cînd se văzu singur între cearșafuri curate și proaspete, fără teamă că ar putea cineva să vină și să-l tulbure în timpul nopții, se simți mai stăpîn pe sine, ca un butaș care a început să dea rădăcini și-i gata să fie despărțit de tufa-mamă și să-și trăiască propria lui viață, luptînd singur, cu greutate mai mari, dar și cu o bucurie mai mare.

Și astfel adormi ca să întîmpine tăria dimineții de luni și săptămîna de muncă.

CAPITOLUL AL TREILEA

Unde argatul pune atuul pe masă, devine stăpîn
şi-i moaie pe tinerii cocoşi

Plătica îşi depunea icrele, ienuperul înmugurea, mălinul înfloreă ; Carlsson puse sămîntă de primăvară acolo unde semănătura îngheţase, tăie şase vaci, cum-pără fin uscat pentru celălalte, încît se puseră pe picioare şi putură fi lăsate la pădure ; lua măsuri, dădea dispoziţii, lucra el însuşi cît doi, avînd darul să-i antreneze pe toţi şi să înfrîngă orice rezistenţă.

Născut la o fermă din Värmland, din părinţi destul de incerti, vădise încă de timpuriu o repulsie făţişă faţă de munca fizică, în schimb o extraordinară dibăcie de-a se sustrage acestei supărătoare urmări a „căderii în păcat“.

În afară de asta, dotat cu dorinţa vie de a cunoaşte toate laturile activităţii omeneşti şi de a se familiariza cu ele, nu rămînea niciodată într-un loc mai mult decît era necesar. De îndată ce învăţa ceea ce voia, îşi

cauta o nouă activitate și în felul acesta, trecu de la meseria de fierar la aceea de agricultor, făcu pe grăjdarul, făcu negustorie, fu ajutor de grădinar, muncitor la căile ferate, cărămidar și în sfârșit vânzător ambulant de biblii.

În urma acestor dese schimbări, căpătă o anumită adaptabilitate, un dar de a se descurca în toate situațiile, de a citi gândurile oamenilor, de a le înțelege intențiile, de a le ghici dorințele ascunse. Într-un cuvânt, era o forță care domina mediul în care se găsește; iar varietatea cunoștințelor sale îl făcea mai potrivit pentru a ordona și a conduce un tot, decît de a se supune cuiva mai puțin capabil și de a se potrivi ca o roată la căruța care trebuie să-l poarte.

Aruncat, printr-o întîmplare, în noul său post, și-a dat repede seama că poate fi folositor, că poate smulge un venit din ceea ce era acumina fără valoare, că va fi apreciat și socotit indispensabil. Astfel, străduința sa avea un mobil precis iar speranța fermă în răsplată, constînd dintr-o îmbunătățire a situației sale, acționa asupra lui ca o forță activă. El lucra pentru ceilalți, aparent și incontestabil, însă, în același timp își făurea propriul său noroc și se pricepea s-o facă în așa fel, încît dădea impresia că-și dăruia timpul și puterile doar în interesul celorlalți, dovedindu-se în asta mai deștept decît un altul care ar fi vrut să încerce, dacă s-ar fi simțit în stare.

Cea mai mare piedică care-i stătea în cale era Gusten, care cu vădita plăcere pentru neprevăzut și nesiguranță a pescarilor și vînătorilor, avea o repulsie de

neînvins pentru tot ce era ordonat, tot ce era sigur. Socotea că munca pământului poate aduce, în cel mai bun caz, atît cît fusese calculat ; niciodată mai mult, deseori însă cu mult mai puțin. În schimb, dacă puneai năvoade sau plase mari, puteai o dată să nu prinzi nimic, dar altădată puteai prinde de șapte ori mai mult decît te-ai fi așteptat. Dacă ieșeai în larg după țipari, putea să ți se întîmple să prinzi o focă ; stăteai pe stîncă o jumătate de zi după gîște, și se putea să-ți pice altceva în bătaia puștii ; totdeauna te alegeai cu ceva și de cele mai multe ori cu un cu totul alt lucru decît cel la care te așteptai. De altfel, se mai socoate încă vînătoarea, acum cînd nu mai este apanajul claselor de sus, ca ceva mai distins și mai bărbătesc decît mersul după plug ori după căruța cu bălegar, și lucrul acesta e atît de înrădăcinat în popor, încît n-ai să găsești nici un argat căruia să-i placă să mîne un car cu boi, fie că boul mai e și jugănit, fie că încă din vechime calul se bucură de o stimă superstițioasă.

O altă piatră în drum era Rundkvist. De fapt un bătrîn șmecher, care, la rîndul său, încerca să dobîndească raiul pămîntesc, parte prin evitarea muncilor grele, sau mai curînd prin somn adînc după-amiaza și duști zdravene de rachiu, parte prin pretinsa cunoaștere a unor lucruri tănuite, parte prin capacitatea de a lua în glumă lucrurile serioase, parte făcînd chiar pe slabul de minte sau neputinciosul, mai ales cînd era vorba de munci grosolane și care, com-

pătimit, se alegea cu o cană de cafea cu rachiu, sau cu o jumătate de *skälpund*¹ de tutun de prizat. Altfel, se pricepea să ia sînge oilor și să castreze purceii, pretindea că știa să găsească izvoare cu bagheta magică și să ademenească bibanii în plasă : vindeca bolile ușoare ale altora, păstrîndu-le însă pe ale sale ; prezicea vreme frumoasă cînd apărea luna nouă, după ce plouase două săptămîni încheiate și oferea ca jertfă gologanii altora, punîndu-i sub un bolovan mare pe țarm, cînd trebuiau să vină bancurile de heringi. Putea însă să atragă și blesteme, dădea el de înțeles, cum ar fi de pildă să crească buruieni pe ogorul vecin, să facă vacile sterpe, să facă vrăjitorii și altele asemănătoare, ceea ce înconjura persoana sa de o anumită teamă, așa că era mai bine să fii prieten cu el.

Meritul său, pe care într-adevăr îl avea și pentru care devenise necesar, consta în aceea că putea să facă pe fierărul și pe tîmplarul, însă talentul său necontestat de a face tot ceea ce sare în ochi îl ridica împotriva lui Carlsson ca pe un rival periculos, căci ceea ce făcea Carlsson la grajd sau pe ogor nu se prea vedea.

Mai rămînea Norman, un muncitor destoinic, care trebuia scos de sub influența puternică a lui Gusten și recîștigat pentru munca sistematică a fermei.

Carlsson avea așadar o muncă foarte complicată și pe deasupra trebuia să desfășoare și o măiestrie di-

¹ Livră suedeză egală cu 425 grame.

plomatică importantă, era însă cel mai deștept dintre toți și de aceea a și biruit.

N-a început lupta cu Gusten ; l-a lăsat într-ale sale, după ce l-a atras de partea lui, prin avantaje, pe fostul său aliat, Norman. Și nici n-a fost prea greu, pentru că Gusten era, ca să vorbim deschis, cam meschin și Norman lua parte la aventurile lui vânătoarești, folosit mai mult ca vîslaș și niciodată nu putea să tragă primul foc. Dacă era vorba de tras o dușcă, Gusten trăgea pe furiș trei, încît, avantajele pe care i le oferea Carlsson, cu o simbrerie mai bună, o pereche de ciorapi, o cămașă și alte mărunțișuri pe care le obținea, ca și puterea, în creștere, a acestuia, care promitea mai mult decît cea în declin a lui Gusten, l-au dus grabnic la cădere. Din cauza asta se mai răciră și bucuriile vânătoarești ale lui Gusten, pentru că nu era prea amuzant să iasă singur pe mare ; și nevoia de societate îl făcu să se alăture muncii celorlalți.

Pe Rundkvist l-a curățat de solzi cu multă dificultate, pentru că peștele era bătrîn și înrăit, însă a ajuns curînd și el în bazin.

În loc să mai ducă jertfă gologani, Carlsson l-a pus să dreagă lanțurile și să schimbe sforile la toate năvoadele și iată că prinsul heringilor mergea mai bine ca pînă atunci ; în loc să umble cu ramura de vîsc, care creștea pe alți arbori, și să caute noi izvoare, Carlsson l-a pus să-l zidească pe cel vechi, să sleiască fîntîna, să-i facă ghizduri, să monteze o pompă, după care aruncă vîscul la gunoi ; în loc să

pătimit, se alegea cu o cană de cafea cu rachiu, sau cu o jumătate de *skälpund*¹ de tutun de prizat. Altfel, se pricepea să ia sînge oilor și să castreze purceii, pretindea că știa să găsească izvoare cu bagheta magică și să ademenească bibanii în plasă : vindeca bolile ușoare ale altora, păstrîndu-le însă pe ale sale ; prezicea vreme frumoasă cînd apărea luna nouă, după ce plouase două săptămîni încheiate și oferea ca jertfă gologanii altora, punîndu-i sub un bolovan mare pe țarm, cînd trebuiau să vină bancurile de heringi. Putea însă să atragă și blesteme, dădea el de înțeles, cum ar fi de pildă să crească buruieni pe ogorul vecin, să facă vacile sterpe, să facă vrăjitorii și altele asemănătoare, ceea ce înconjura persoana sa de o anumită teamă, așa că era mai bine să fii prieten cu el.

Meritul său, pe care într-adevăr îl avea și pentru care devenise necesar, consta în aceea că putea să facă pe fierărul și pe tîmplarul, însă talentul său necontestat de a face tot ceea ce sare în ochi îl ridica împotriva lui Carlsson ca pe un rival periculos, căci ceea ce făcea Carlsson la grajd sau pe ogor nu se prea vedea.

Mai rămînea Norman, un muncitor destoinic, care trebuia scos de sub influența puternică a lui Gusten și recîștigat pentru munca sistematică a fermei.

Carlsson avea așadar o muncă foarte complicată și pe deasupra trebuia să desfășoare și o măiestrie di-

¹ Livră suedeză egală cu 425 grame.

plomatică importantă, era însă cel mai deștept dintre toți și de aceea a și biruit.

N-a început lupta cu Gusten ; l-a lăsat într-ale sale, după ce l-a atras de partea lui, prin avantaje, pe fostul său aliat, Norman. Și nici n-a fost prea greu, pentru că Gusten era, ca să vorbim deschis, cam meschin și Norman lua parte la aventurile lui vânătoarești, folosit mai mult ca vîslaș și niciodată nu putea să tragă primul foc. Dacă era vorba de tras o dușcă, Gusten trăgea pe furiș trei, încît, avantajele pe care i le oferea Carlsson, cu o simbrie mai bună, o pereche de ciorapi, o cămașă și alte mărunțișuri pe care le obținea, ca și puterea, în creștere, a acestuia, care promitea mai mult decît cea în declin a lui Gusten, l-au dus grabnic la cădere. Din cauza asta se mai răciră și bucuriile vânătoarești ale lui Gusten, pentru că nu era prea amuzant să iasă singur pe mare ; și nevoia de societate îl făcu să se alăture muncii celorlalți.

Pe Rundkvist l-a curățat de solzi cu multă dificultate, pentru că peștele era bătrîn și înrăit, însă a ajuns curînd și el în bazin.

În loc să mai ducă jertfă gologani, Carlsson l-a pus să dreagă lanțurile și să schimbe sforile la toate năvoadele și iată că prinsul heringilor mergea mai bine ca pînă atunci ; în loc să umble cu ramura de vîsc, care creștea pe alți arbori, și să caute noi izvoare, Carlsson l-a pus să-l zidească pe cel vechi, să sleiască fîntîna, să-i facă ghizduri, să monteze o pompă, după care aruncă vîscul la gunoi ; în loc să

vestibul și dădu de bucătărie ; merse mai departe și intră într-o cameră mare, de-a dreptul boierească ; avea perdele albe, un pat cu polog, cu ornamente de alamă ; o oglindă cu rama sculptată și aurită iar sticla șlefuită cu fațete — pricepea el că-i ceva fin — sofa, scrin, sobă de teracotă, exact ca într-o casă boierească .În cealaltă parte a vestibulului era o cameră tot atît de mare, cu șemineu, masă de sufragerie, sotalo, ceas de perete. Îl cuprinse uimirea și un sentiment de respect, care sentiment se combină cu o compătimire disprețuitoare față de proprietarii cu totul nepractici, cînd mai văzu că locuința are încă două camere, cu mai multe paturi cu așternuturi.

„Of, of, of, gîndi el tare, atîtea paturi și nici un sezonist ! “

Îmbătat la gîndul veniturilor care urmau să pice, se duse repede la bătrîna și-i arătă ce risipă se face, neînchiriind vilegiaturiștilor casa.

— Vai de mine, dragul meu, cine crezi tu c-ar vrea să vină aici ? se înspăimîntă bătrîna.

— De unde știi, mătușă ? Ai încercat să închiriezi ? Ai dat vreun anunț ?

— Asta înseamnă doar să arunci banii în mare ! socoti madam Flod.

— Și năvoadele tot în apă se aruncă, răspunse Carlsson, dar dacă vrei să cîștigi ceva, așa trebuie să faci !

— N-avem decît să încercăm, însă nu vine nici un sezonist aici, conchise țărâna, care încetase să-și mai facă iluzii.

După opt zile, văzură un domn distins care venea prin livadă, privind în toate părțile. Se apropie și o luă pe poteca care da în curte, unde fu întâmpinat doar de un dulău, pentru că oamenii, care mai înainte stătuseră grămadă în fața ușii ca să caște gura la străin, din obișnuință, timiditate sau șiretenie se pitiseră în odăi sau în bucătărie. Abia când străinul ajunsese în prag, Carlsson ieși afară, ca cel mai îndrăzneț.

Noul venit citise un anunț... Da, da, — aici era ! și îndată îl pofti în casa mare. Străinul fu foarte mulțumit și Carlsson îi mai făgădui tot felul de îmbunătățiri, însă domnul trebuia să se hotărască imediat, pentru că se mai anunțaseră și alți chiriași, iar sezonul era înaintat. Străinul, care părea captivat de frumusețea locurilor, se grăbi să arvuneze casa și după politicoase și reciproce informații despre situația familială și economică, își luară rămas bun.

Carlsson îl conduse pînă la poartă și pe urmă năvăli în casă depunînd în fața stăpînei și a fiului ei un bilet de zece coroane al băncii de stat și un bilet de cinci coroane al băncii particulare.

— O, dar e groaznic să iei atîția bani de la oameni, mormăi bătrîna.

Gusten însă găsi că-i foarte bine ; și pentru prima oară își exprimă deschis aprecierea față de Carlsson, cînd acesta le povesti cum îl presase pe domnul acela, spunîndu-i că mai sînt și alți interesați.

Banii pe masă, ăsta era lucrul important pentru Carlsson care începu a le vorbi mai de sus după

reușita prin care devenea clară priceperea sa în afaceri negustorești. Dar nu era vorba numai de banii gheață pentru chirie, ci și de ce-o să mai pice în plus ; va ploua cu tot felul de avantaje, pe care Carlsson le zugrăvi în culori vii ascultătorilor săi.

Vor vinde pește, lapte, ouă, unt ; nici lemnele de foc nu se vor da pe degeaba, ca să nu mai vorbim de drumurile la Dalarö, cu câte o coroană bucata. Și vor putea să le vîndă câte un vițel, o oaie, o găină neouătoare, cartofi și verdețuri. Of, of, of— câte nu se puteau face cu un domn atît de jantil ca acela !

În ajun de Sfîntul Ion sosiră așteptații peștișori de aur. Erau domnul, doamna, o fată de șaisprezece ani și un băiat de șase ani, precum și două servitoare. Domnul era violonist în capela curții, avea o bună situație, fiind în același timp un om prietenos, în vîrstă cam de vreo patruzeci de ani. Era neamț de felul său și întîmpina oarecare dificultate ca să-i înțeleagă pe cei de pe insulă, din care cauză se mulțumea de obicei să dea din cap aprobator și să zică „schön“¹ la tot ce i se spunea, cîștigîndu-și curînd reputația unui domn foarte amabil. Nevastă-sa era o doamnă foarte serioasă, care avea grijă de casă și de copii și care, printr-o purtare demnă, știa să se impună servitorilor fără să stîrnească furtună sau să fie nevoită să recurgă la corupere.

Carlsson, deoarece era cel mai puțin timid și cel mai vorbăreț, preluă reprezentanța față de străini,

¹ Frumos (germ.).

gîndindu-se că-i și cel mai îndreptățit, deoarece el îi adusesese aici și nimeni dintre ceilalți nu avea destulă îndrăzneală și sociabilitate ca să-l conteste. Dar sosirea orașenilor pe insulă nu rămase fără nici o influență asupra modului de-a vedea și al moravurilor locuitorilor în general. Să vezi zilnic oameni îmbrăcați ca de sărbătoare, care prăznuiesc în fiecare zi duminică, se plimbă, vislesc fără nici un scop, pescuiesc fără să aibe nevoie de pește, fac baie, fac muzică, risipesc timpul ca și cum n-ar avea griji, ca și cum n-ar exista muncă pe lume, toate astea nu le-a trezit la început nici un fel de invidie, ci numai o uimire tăcută, că viața poate fi trăită și astfel, admirație pentru oamenii care pot să-și organizeze viața atît de plăcut, atît de liniștit și atît de distins, fără să se poată spune că fac vreo nedreptate sau că-i jecmănesc pe săraci. Pe nesimțite și pe tăcute locuitorii din Hemsö începură să-și făurească visuri tainice și să arunce priviri lungi și furișe spre casa cea mare ; dacă vedeau prin livadă rochiile de vară în culori deschise, rămîneau fermecați de priveliște, ca de ceva tare frumos ; zăreau ei un vâl alb pe o pălărie de paie italiană, o panglică roșie în jurul unei talii subțiri, într-o barcă în golf, printre brazi, rămîneau tăcuți, jinduind după ceva necunoscut pe care nu-l știau, pe care nu îndrăzneau să-l spere, dar care-i atrăgea.

Vorbăria și tapajul din bucătărie și din odaia mare, cedară locul unui fel de a fi mai liniștit ; Carlsson apărea zilnic într-o cămașă curată, albă și umbla în zi de lucru cu șapca de pînză albastră, luînd din ce

în ce mai mult înfățișarea și apucăturile unui inten-
dent ; purta un creion după ureche sau în buzunarul
de la piept și fuma deseori o țigară ușoară.

Gusten în schimb se retrăgea și se ținea departe,
ca să nu dea prilej de-a fi comparat ; vorbea cu
acreală despre orașeni în general, trebuia mai des ca
înainte să-și amintească sie însuși și celorlalți despre
banii de la bancă și făcea ocoluri ca să evite casa
mare și rochiile deschise.

Rundkvist umbla cătrănit la obraz, și se învârtea
mai mult pe lângă bucătărie, dădea dracului pe toată
lumea, de-ar fi fost și regina-mamă, iar Norman își
luă din nou la purtare capela soldățească, se încinse
peste haină și începu să dea țircoale pe la fântină, pe
unde obișnuiau să vină seara și dimineața fetele care
slujeau la boier.

Mai rău a fost pentru Clara și pentru Lotten, care
se văzură neglijate de tot sexul tare din pricina sluj-
nicilor boierilor, care erau numite în scrisori „mam-
zele“ și mergeau la Dalarö cu pălărie. Clara și Lotten
trebuiau să umble desculțe, pentru că ograda era
murdară și pantofii s-ar fi stricat prea repede, iar în
livadă și în bucătărie era prea cald ca să stea încăl-
țate. Umblau cu rochiile lor de culoare închisă și
niciodată nu puteau, din cauza sudorii, funinginii și
pleavei, să-și pună vreo panglicuță albă, iar Clara, care
făcuse o încercare cu manșetele, sfârși rău, fiind des-
coperită și supusă la rînjetele lor interminabile, pentru
că a vrut să rivalizeze cu celelalte. În schimb, dumi-
nica, fetele erau ca scoase din cutie și începură să

meargă la biserică cu un zel neașteptat. ceea ce nu se mai văzuse de ani de zile, numai ca să aibă prilejul să-și pună cele mai bune rochii.

Carlsson avea mereu treabă la profesor și se oprea o clipă și pe verandă, când era cineva acolo, întreba cum o mai duce, prezicea vreme bună, propunea excursii și dădea sfaturi și informații în privința peștilor de mare, iar din când în când primea câte un pahar cu bere sau coniac, din care cauză ceilalți începură să zică, cu jumătate de glas, că-i un lingeblide.

Sîmbăta, când bucătăreasa boierilor trebuise să meargă la Dalarö după cumpărături, se ciondănisera între ei pentru a hotărî cine s-o conducă. Carlsson decise pur și simplu în avantajul său, pentru că micuța cu ochii negri și chipul alb îi făcuse o impresie adîncă, iar când bătrîna începu a se împotrivi ca el, Carlsson, care era cel mai necesar și mai important om de la fermă să facă micile comisioane, Carlsson răspunse că profesorul îl rugase în mod expres să ducă, personal, la poștă scrisorile mai importante. Gusten, care împotriva voinței lui, dorea să facă pe vîslașul, demonstră că putea foarte bine să ducă și el scrisorile la poștă, însă Carlsson îl lămuri, hotărît, că nici nu poate fi vorba ca fiul proprietăresei s-o facă pe argatul, pentru că cine știe ce-ar mai vorbi lumea pe urmă ! Și așa a rămas, cum a hotărît Carlsson.

Ca să bați drumurile la Dalarö, nu era un lucru lipsit de avantaje, fapt pe care istețul argat îl și prevăzuse. Mai întîi și-ntîi, te aflai singur cu o fată pe

mare, pălăvrăgeai și glumeai cu ea nestingherit ; pe urmă, tratațiile și bacșișurile ; la Dalarö aveai ocazia să iei legătura cu negustorii, prin recomandarea unui client, ceea ce atrăgea întotdeauna după sine o mică strângere de mână, iei un rachiu, colo o țigară de foi, ca să nu mai vorbim de considerația pe care o căpătaai cînd făceai comenzi în numele profesorului și cînd apăreai, în zi de lucru, bine îmbrăcat și în societatea unei madmoasele din Stockholm.

Drumurile la Dalarö se iveau însă numai o dată pe săptămînă și nu stinghereau mersul regulat al trebuirilor, căci Carlsson era destul de șmecher ca în zilele cînd era plecat să le dea băieților de lucru în acord, încît trebuia să sape atîția și atîția *famni*¹, să tragă atîtea brazde, să taie atîția copaci, după care erau liberi, iar perspectiva de-a fi liberi mai devreme în ajun de sărbătoare, îi făcea pe argați să accepte bucușii asemenea înțelegeri. În ocazii de astea, cînd lucrul era măsurat și controlat mai tîrziu, Carlsson folosea creionul și carnetul de note pe care-l introdusese, apărînd mereu în postura de intendent și lăsînd munca să treacă pe umerii celorlalți. Între timp se instală în odaie ca în propria sa locuință de bur-lac. Fumatul fusese de mult introdus și pe masa de lîngă fereastră așezase o călimară verde de buzunar, toc și creion, cîteva coli de hîrtie de scrisori, un sfeș-nic și suport pentru chibrituri, toate rînduite cu di-chis, încît arăta ca un adevărat birou. Fereastra dă-

¹ *Famn* = veche unitate de măsură de lungime, egală cu circa 1,9 metri.

dea spre casa cea mare și aici stătea el în clipele lui de odihnă, pîndind mișcările boierilor, punîndu-și la vedere ocazional și îndemînarea în arta scrisului. Seara se așeza la fereastra larg deschisă, își sprijinea coatele pe pervaz și-și fuma pîpa sau vreun chiștoc rătăcit prin buzunarul de la vestă, citind din cînd în cînd cîte o revistă, ceea ce-i dădea aerul, privit de jos, că ar fi însuși proprietarul fermei.

Cînd se întunecea și aprindea lumina, se trîntea în pat și fuma. Atunci începeau visele, mai bine zis planurile, clădite pe circumstanțe încă nesurvenite, dar a căror posibilitate putea fi transformată în realitate de cel mai mic bobîrnac.

Într-o seară, în timp ce stătea lungit pe spate și pufăia vălătuci negri de fum, ca să alunge țîntarii, cu ochii la cearșaful alb care acoperea hainele, acesta se desprinde și pică la pămînt. Ca umbra unui șir de soldați apăru toată garderoba răposatului, în flanc cîte unul, pînă la zid : înainte spre fereastră și înapoi către ușă, după sensul în care se mișca flacăra lumînării, ce oscila din cauza curențului, pîrîndu-i-se că-l vede pe mort în toate nălucile pe care le desenau hainele pe covorașul cu pătrățele. Acu venea în bluză de pînză albastră, groasă și pantaloni gri de catifea reiată, cu genunchiere, așa cum stătea la cîrmă pe barcazul său cînd ducea peștele la oraș, și cînd se ducea pe urmă seara la „Bara de alamă” în Statsgärn și bea grög cu negustorul de pește, acu era în redingotă lungă și neagră, cu pantaloni largi, negri, așa cum se ducea la biserică să se spovedească, așa

cum se îmbrăcase la nuntă, la înmormîntări și la bo-
tez ; acolo atirna haina neagră de blană de oaie pe
care și-o punea cînd stătea pe mal și trăgea năvodul,
toamna și primăvara ; dincolo se lăfăia marea haină
de blană de focă, care mai purta încă urmele chiolha-
nului de la Crăciun, cînd a tras o ultimă dușcă de
vin cald, stînd în picioare, îmbrăcat cu blana ; uite
și fularul de lînă verde, roșie și galbenă cum se răs-
cește ca marele șarpe de apă aici, pe podea, ascun-
zîndu-și capul în carîmbul unei cizme.

Carlsson simțea cald sub cămașă, cînd se închipuia
în blana frumoasă și mătăsoasă, cu o căciulă din
blană de focă încrețită, lunecînd cu sania pe gheață,
în vizită la vecinii care-și primesc de Crăciun oaspeții
cu focuri aprinse pe țarm și cu pocnete de pușcă ; și
pe urmă, în camera de oaspeți, încălzită, lepădîndu-și
șuba și rămînînd în haine negre, salutîndu-l și tu-
tuindu-l pe pastor, ocupînd locul cel mai de cînte,
din capul mesei, în timp ce argații rămîneau în ușă
sau se înghesuiau la pervazul ferestrei.

Imaginea acestor atît de dorite lucruri preafericite
fu atît de vie, încît Carlsson se ridică în picioare și
fără să știe nici el cum, se băgă în blană și stătu în
mijlocul camerei, mîngîind mînele cu mîna ; parcă
urlă ceva în el cînd simți gulerul blănii gîdilîndu-i
obrazul. Pe urmă își puse redingota neagră și o în-
cheie, puse oglinda de bărbierit pe scaun și se uită
în ea, ca să vadă cum îi vine haina la spate ; își pe-
trecu o mînă pe sub rever și se plimbă încolo și-n-
coace prin cameră. O senzație de bogăție i se trans-

mise parcă de la haina de stofă mătăsoasă ; iar cînd ridică poalele hainei și se așază pe marginea patului, simulînd o vizită la niște străini, îl cuprinse ceva larg, rotund.

În timp ce era cufundat în aceste vise îmbătătoare, auzi afară voci care pălăvrăgeau și cînd ascultă mai atent, recunoscu vocea Idei — bucătăreasa cea frumoasă — împletindu-se cu aceea a lui Norman ; cei doi mergeau unul lîngă altul, ba chiar se și giuguileau. Simți un cui în inimă și atîrnînd în cuier, sub cearșaf, redingota și blana, înarmat cu o țigară aprinsă, coborî repede treptele.

Preocupat continuu de planuri serioase, de viitor, și cu totul copleșit de treburi, Carlsson evitase pînă acum orice intrigă amoroasă cu fetele, pentru că știa cîtă pierdere de timp îți lua o treabă ca asta și mai știa de asemenea că dacă deschidea focul, nu mai avea nici o siguranță c-ar fi putut să-și susțină punctul slab, dificil de apărat, iar dacă ar fi fost împins pe acest teren, apoi atunci s-ar fi terminat cu prestigiul și autoritatea lui.

Dar acum, cînd frumusețea recunoscută se expunea coala, cînd învingătorul avea atît de mult de cîștigat, se simțea obligat să-și ascută pîntenii și să-și sumețască creasta ; cu ferma hotărîre de-a face pe cocoșul, se îndreptă spre lemnărie, unde jocul era de-acuma în plină desfășurare. I se părea supărător, după cum își dădea bine seama, faptul că trebuie să se măsoare cu unul ca Norman ; cel puțin să fi fost

Gusten ; însă tocmai cu Norman, puștiul ăsta stângaci ! De, are să încaseze ce merită !

— Bună seara, Ida, începu el, fără să pară că-l vede pe rival, care involuntar îi cedă locul de lângă gard, pe care Carlsson îl și ocupă de îndată.

Și astfel începu lupta, folosind în așa măsură ușurința lui de-a vorbi, încît Norman nu mai putu să strecoare nici o vorbuliță, în timp ce Ida așeza vreascuri în coșul de lemne. Dar Ida era capricioasă ca fazele lunii și arunca spre Norman cuvinte piezișe, pe care Carlsson le prindea din zbor și le trimitea înapoi cu frumoase și meșteșugite întorsături de frază. Însă, frumoasa noastră, căreia îi plăcea această luptă îl rugă pe Norman să-i facă vreo cîteva surcele. Înainte ca fericitul să dea ocol ca să iasă pe poartă, Carlsson se și cățăără peste ostrețele ascuțite ale gardului, își scoase briceagul, alege o bucată de lemn de brad uscat și începu s-o facă bucățele ; după cîteva minute surcelele erau în coșul de lemne pe care îl luă cu degetul mic și-l duse de-a dreptul în bucătărie, unde-l urmă și Ida, iar el se opri în pervazul ușii, lăstîndu-și spinarea în așa fel încît nimeni să nu mai poată intra și nici ieși. Norman care nu avusese fericirea să mai primească nici o însărcinare, mai dădu un pic tîrcoale pe la lemnărie, făcu considerații ipohondrice despre ușurința succeselor în viață a celor nerușinați, pînă ce găsi cu cale s-o ia din loc și, de pe ghizdul fîntinii, dădu drumul jeluirii sale printr-un *schottisch* pe care-l cîntă la armonică.

Tonurile dulci, pornite din claviatura de metal, străbătură aerul des al serii, trecînd pe lingă santinela de la uşă şi ajunseră la tronul mizERICORDIEI de la plita bucătăriei, deoarece Ida îşi aduse deodată aminte că trebuie să se ducă la fîntînă după apă de băut pentru profesor. Carlsson se luă după ea, de data asta totuşi cumva, nesigur în lupta pe un teren unde era cu totul străin. Ca să nimicească opera „chemării” vrăjite, luă cana de aramă din mîna Idei şi începu să-i murmure şoapte tandre, cît putu el de lunguroase şi de armonioase, ca şi cum ar fi vrut să pună în cuvinte muzica ademenitoare şi să dea la o parte solo-ul, reducîndu-l doar la un simplu acompaniament, însă, tocmai cînd ajunseră ei la fîntînă, auzi vocea mătuşii strigîndu-l din casă. Îl chema pe Carlsson şi după ton se simţea că era vorba de ceva important. Mai întîi se supără şi se gîndi să nu răspundă, însă pe Norman îl împinse necuratul să răspundă cu voce răsunătoare :

— E aici, mătuşă ! Vine îndată !

Dîndu-l dracului în gînd, de mii de ori pe muzican-tul cel făţarnic învingătorul trebui să se smulgă din braţele iubirii şi să-şi dea prada, pe jumătate dobîndită, celui mai slab, care trebuia să-i mulţumească doar împlinirii pentru norocul său în dragoste.

Mătuşa mai strigă o dată şi Carlsson răspunse cu voce îmbufnată că vine cît o putea de repede.

— Carlsson, vrei să intri şi să bei o cafeuţă cu rachiu ? îl întrebă femeia, care şedea pe prispă şi-şi umbrea ochii cu mîna, ca să vadă mai bine, în lumina slabă a amurgului de vară, dacă vine singur.

Carlsson, de altfel, ar fi băut bucuros ceva, însă în momentul acela ar fi vrut ca toată cafeaua și tot rachiuul să fie unde știa el, — dar nu putea să refuze ; și în acompaniamentul marșului tiraliorilor din Norrköping, cîntat de Norman, care trimitea notele încolo, peste fîntînă, plin de bucuria victoriei și parcă în bătaie de joc, trebui și el să intre în casă. Bătrîna era mai apropiată decît de obicei, iar Carlsson o găsi mai bătrînă și mai urîță ca oricînd ; și cu cît era ea mai prevenitoare, cu atît se indispunea el mai mult : ceea ce o făcu pînă la urmă pe femeie de-a dreptul tandră.

— Vezi tu, Carlsson, spuse ea în sfîrșit, turnîndu-i cafea, vorba-i că trebuie să chemăm oamenii la fin săptămîna viitoare, și de aceea am vrut să vorbesc mai întîi cu tine, se înțelege.

Acuma armonica tăcu, în tonul unui acord în care se topeau trei note, iar Carlsson, încremenit, deveni neatent și încercă să spună cîteva vorbe, cam fără șir.

— Da, da, da, bine, săptămîna viitoare facem clacă la fin !

— Aș vrea, continuă femeia, să pleci sîmbătă cu Clara și să poștiți lumea la clacă, și aș mai ține să mergi și tu pe la vecini, să mai vezi lumea, să te arăți îmbrăcat frumos, pentru că, deh, asta nu strică niciodată.

— Păi, sîmbătă n-aș prea putea, răspunse Carlsson brusc, trebuie să mă duc la Dalarö pentru profesor...

— Ei, o dată poate și Norman să facă treaba asta, obiectă țărancă și se întoarse cu spatele la argat, ca să n-o vadă ce mutră face.

În clipa aceea răsunară, din acordeon, câteva note dulci, întrerupte de pauze, dînd impresia că sunetele se îndepărtează ușor și se sting în noaptea de vară, cînd *mulge-caprele*,¹ își începe pe tăcute activitatea sa nocturnă.

Carlsson asudat de sudoarea morții, turnă în el cafeaua cu rachiu, simțind un pietroi pe piept, ceață în cap și o slăbiciune cumplită.

— De unde să poată Norman, îndrugă el ; Norman nu se poate descurca în toate afacerile profesorului și... și apoi acesta nici n-are încredere în el.

— O fi, însă eu l-am întrebat pe profesor, i-o tăie bătrîna, și mi-a spus că n-are nimic de trimis sîmbăta asta.

Se sfîrșise pentru Carlsson ; bătrîna îl prinsese ca pe un șoarece și nu mai găsea nici o gaură prin care să se strecoare.

Iar mințile lui umblau prin alte părți, încît abia mai putea să și le adune pentru defensivă. Acest lucru îl observă și bătrîna și de aceea se grăbi să bată fierul cît e cald.

— Ascultă Carlsson, nu trebuie să mi-o iei în nume de rău dacă-ți spun ceva verde, în față ; că doar e spre binele tău.

— Poți să-mi spui tot ce-ți place, mătușă, și pe dracu dacă vrei, pentru că acuma toate-s una pentru mine, izbucni Carlsson, care auzea, pierzîndu-se în pădure, melodiile tot mai languroase ale acordeonului.

¹ *Caprimulgus europaeus* — pasăre călătoare arboricolă nocturnă.

— Uite, Carlsson, vreau să spun doar că ar trebui să te respecti mai mult și să nu te mai amesteci cu slujnicele, pentru că pînă la urmă, toate astea duc la povești neplăcute ; da, da, știu eu ce știu, și mai cunosc și eu cîte ceva ; asta ți-o spun din toată inima, Carlsson. Fetele astea de la oraș sînt obișnuite să aibă totdeauna un cîrd de bărbați după ele, altfel nu sînt mulțumite și mai se giugiulesc, mai se fandosesc ; iar dacă pleacă cu unul la pădure, cu altul se duc în livadă și dacă iese ceva rău, atunci pune laba pe acela pe care-l poate păcăli mai bine. Așa se întîmplă întotdeauna, crede-mă, Carlsson !

— Ce-mi pasă mie ce fac ceilalți ?

— Ne, ne ! n-o lua așa, îl îmbună bătrîna, dacă un băiat ca tine trebuie să se gîndească la însurătoare într-o bună zi, apoi nu trebuie să se amestece nici cu slujnicele și nici cu altele de teapa lor : aici, pe insul sînt destule fete bogate, e bine s-o știi, iar dacă ești înțelept și știi să te porți, poți să ajungi proprietar mai curînd chiar decît gîndești ; iată de ce nu trebuie să fii încăpățînat și să iei aminte la ce-ți spun eu, cînd te rog să mergi la vecini și să-i poștești la elaca de fin. Gîndește-te că n-aș fi încredințat eu oricui o treabă ca asta, să meargă cu poștitul în numele nostru, și că iar o să mi-l ridic în cap pe băiat, însă nu-mi pasă, pentru că dacă țin la cineva, apoi îl și sprijin, să se știe bine asta !

Sufletul lui Carlsson începu să se liniștească și întrezări oarecare avantaje în faptul că va acționa în numele fermei ; era însă prea mînios ca să renunțe

la plăcerea sa pentru ceva încă nesigur și simți nevoia să se asigure de un gaj, înainte de a se angaja în această afacere.

— Nu mă pot duce la oameni în halul în care sînt și n-am nici un fel de haine mai bune, aruncă el undița.

— Nu stai chiar așa de prost cu hainele, zise bătrîna, dar dacă ăsta-i tot baiul, găsim noi un mijloc.

Mai departe n-a mai vrut Carlsson să se lanseze în discuție, însă se decise, de pe această poziție, să schimbe jumătatea de făgăduială cu o alta și reuși, după o discuție meșteșugită, să obțină ca Norman, fiind indispensabil pentru ascuțitul coaselor și repararea căruțelor pentru fin, să rămînă acasă, iar barca la Dalarö s-o conducă Lotte.

E ora trei dimineata, o dimineată de iulie, la începutul lunii. Fumul iese din coșuri și cafeaua e pusă la foc ; toată casa e trează și-i în agitație, iar afară, în curte, e instalată o masă lungă, așezată pentru cafea. Cosașii care sosiseră de cu seară, se culcaseră în podul cu fin și în șură ; acum, doisprezece bărbați înalți din arhipelag, în cămăși albe și cu pălării de paie, stau în fața casei, înarmați cu coase și cute. Țștia-s unul din Avassa și celălalt din Svinnockarn, aproape bătrîni, cu spinarea gheboșită de vîslit ; ăsta-i din Aspö, are o barbă uriașă și-i cu un cap mai înalt decît ceilalți, are privirea adîncă și îndurerată de pustietatea insu-

lei sale stîncoase, de dureri fără nume și fără jeluire ; aici e cel din Fjälångarn, colțuros și răsucit ca un pin pipernicit crescut pe ultimul recif, cel din Fiversätraö, slab, tăbăcit de vînt, vioi și uscat ca o pojghiță de pe boaba de căfea ; cei din Kvarnöarne, reputați constructori de bărci, cei din Långviksskärarne, socotiți vinătorii cei mai buni de foci, țăranul din Arnö cu copiii săi. Și în jurul lor roiau fete în cămăși cu mî-neci scurte, cu pieptare, îmbrăcate în rochii de bum-bac luminoase și cu băsmăluțe pe cap ; își aduseseră cu ele greble, vopsite în toate culorile curcubeului și arătau mai mult ca cei care merg la o petrecere și nu la muncă. Bătrînii le mîngîiau cu dosul degetelor talia și le spuneau familiarități ; flăcăii, în schimb, stăteau la distanță acuma, dimineata devreme și așteptau seara, cu întinericul ei, dansul și muzica, ca să joace jocul dragostei. Soarele răsărise de un sfert de oră, dar încă nu trecuse de virfurile dealurilor, ca să soarbă roua de pe iarbă ; în cadrul său de stof verde-pal, golfulețul lucea ca oglinda și de acolo se auzeau gîgîitul gîștelor sălbatice și piuitul puilor nou-născuți ; goelanzii pescuiau obleți, plutind, albi ca zăpada, cu aripile întinse, ca îngerii de gips de la biserică. În stejarul din fîneată se treziseră coțofanele, pălăvrăgeau și-i bîrfeau pe oamenii în cămăși albe cu mînicile sumese, care mișunau jos, în curte, în fața casei ; cucul cînta în dumbravă, arzător, ca și cum, atunci cînd va apărea prima căpiță de fin, vremea dragostirii ar fi pe sfîrșite ; prepelița scormonea și ciugulea prin lanul de secară ; în curte dulăul sărea

și se agita în jurul vechilor cunoscuți ; mînecele cămășilor albe ale bărbaților și ale bluzelor femeilor sclipeau în soare, întinzîndu-se pe deasupra mesei, unde ceștile și farfuriile, paharele și cîmile zornăiau în timpul gustării.

Gusten, timid de obicei, făcea pe gazda și se simțea în siguranță printre acești vechi prieteni ai tatălui său, mînuind sticla de rachiu și nebăgîndu-l în seamă, cîtuși de puțin, pe Carlsson. Acesta însă legase prieteșug cu toți, în vizita pe care-o făcuse ca să-i poftască la clacă și se simțea în largul său, ca o rudă mai în vîrstă sau ca un oaspete și nu făcea fașoane. Cu zece ani înaintea lui Gusten și cu un fizic mai avantajat, mai bărbătesc, l-a înghesuit cu ușurință pe acesta care niciodată n-ar fi putut părea decît un copil înaintea oamenilor care se tutuiseră cu tatăl său.

Între timp se băuse cafeaua, soarele urcase și veteranii se puseră în mișcare, cu coasele pe umeri, urmați de băieți și de fete.

Iarba era înaltă pînă la brîu și deasă ca o blană încît Carlsson trebui să caște bine ochii la munca pe fîneață : cum să se descotorosească de frunzele și iarba de anul trecut, cum să niveleze mușuroaiele de cîrțiță, să vadă locurile degerate și să le stropească cu must de bălegar. Pe urmă îi aranjă pe cosași cum își aranjează un căpitan trupa, dădu locul de cinste bătrînilor, iar el rămase la urmă, ca să nu se amestece cu mulțimea. Apoi începu bătălia : două duzini de mîneci albe de cămăși așezate într-un șir, ca lebedele plutind toamna, cu coasele una lingă alta. Conform

unui dispozitiv de răspîndire, ca un stol de rîndunici de mare, împrăştiate capricios, zvîrlite încolo şi-n-coace, însă totuşi laolaltă, veneau fetele, fiecare cu grebla, fiecare mergînd în urma cosaşului său.

Împrejurul coaselor aerul vuia şi tarba, plină de rouă, cădea în mănunchiuri ; aflai acolo, una lîngă alta, toate florile verii, care se aventuraseră dincolo de pădure şi de păşune : mărgărite, laptele-cucului, piciorul cocoşului, hasmaţuchi, trifoiaş, garofiţe, mază-riche, hreniţă, unişor, lumînărica, trifoi şi toate ierburile şi buruienile fineţii. Mirosea tare dulce, ca mierea şi ca mirodeniile, iar albinele şi bondarii zburau în roi, din cauza cetei omorîtorilor ; cîrţitele se strecurau în măruntaiele pămîntului cînd auzeau cum pîrîia acoperişul lor fragil, năpîrca se tîra înspăimîntată prin şanţ şi se strecura într-o gaură, ca un capăt de scotă ; deasupra cîmpului de luptă se agita o pereche de ciocîrlii al căror cuib fusese strivit de potcoava unui bocanc ; în ariergardă, mărşăluiau graurii, scormonind şi ciugulind tot felul de mici lighioane ieşite la soarele fierbinte.

Prima bătălie se dăduse pînă la linia ogoarelor şi acuma luptătorii stăteau, răzimaţi în coada coasei, contemplînd distrugerea din urma lor, ştergîndu-şi sudoarea de pe rama dinăuntru a pălăriei şi trăgînd o nouă priză de tutun din tabachera de alamă, în timp ce fetele se grăbeau să ajungă pe linia „frontului“.

Pe urmă au luat-o cu munca de la început, în marea cea verde, plină de flori, mare cu valuri de lumină

schimbătoare, sub schimbătoarea briză a dimineții, arătându-și când culorile pestrițe, luminoase, dacă tul-pinele țepene și capetele florilor cată în sus, în undui-reă ierbii fragede, ce se înconvoaie ca fața încrețită a apei, când lătindu-se ca oglinda verde a apei liniștite.

E sărbătoare în aer și o asemenea întrecere prin-tre muncitori, încît mai degrabă cazi doborît de săge-țile soarelui, decît să lași coasa din mînă. Carlsson o avea ca greblașă pe Ida, bucătăreasa profesorului, și cum el era ultimul, putea, fără să-și expună picioarele, și din fanfaronadă, să se întoarcă și să-i arunce fetei cîte un cuvînt ; Norman însă era sub o strictă suprave-ghere atît din față cît și lateral și de îndată ce încerca să arunce vreo uitătură dulce spre sud-est, Carlsson și venea pe urmele lui și auzea, în spate, strigătul de avertisment, mai curînd neprietenos decît binevoitor : „Atenție la picioare, mă !“

Cînd s-au făcut ceasurile opt, pajiștea din jurul iz-vorului arăta ca un ogor proaspăt arat, neted ca-u palmă și cu brazde lungi de iarbă ; se contemplă apoi opera și se judecară rezultatele.

Cel pe care căzu ponosul fu Rundkvist, căci după cîte se putea vedea, pe partea secerată de el parcă ar fi jucat ielele hora ; Rundkvist însă se apără, zicînd că a trebuit să se uite mereu după fata care i s-a dat în grijă ; că doar nu de ieri sau de azi are el la secerat o fată care merge în urma lui.

Nu după mult, Clara strigă după ei să vie la o gus-tare, în curte ; sticlele cu rachiu sclipesc în soare și se dă cep la un butoiaș cu bere, cartofii fumegă pe o

piatră lată, heringii năduşesc în castron, untul e pe masă, pâinea tăiată, rachiul turnat așa că gustarea se porneşte zdravăn.

Carlsson a primit laude și e triumfător ; Ida e binevoitoare și el o copleșește pe față cu atenții, iar ea, ea e frumoasa zilei. Bătrîna, care aleargă de ici-colo cu castroane și farfurii, le dă mereu tîrcoale la amîndoi, atît de des încît Ida bagă de seamă, Carlsson însă nu, pînă ce nu-i dă baba un cot în spinare, șoptindu-i :

— Carlsson, ar trebui să faci pe gazda și să-l mai ajuți pe Gusten ; trebuie să te arăți ca la tine acasă aici !

Carlsson are ochi și urechi doar pentru Ida și-i răspunde bătrînei cu o glumă. Iată însă că vine Lina, fata de la copii, și-i amintește Idei că trebuie să se întoarcă acasă ca să se apuce de treabă. Iar băieții rămîn întristați și mișcați, pe cînd fetele nu s-ar putea spune că par prea dezolate.

— Cine o să strîngă după mine acum, cînd nu mai am nici o fată ? izbucni Carlsson, prefăcîndu-se disperat, ca să-și ascundă necazul.

— Poate că vrea să meargă mătușa ? spuse Rundkvist, despre care se pretindea că are ochi și la spate.

— Să grebleze mătușa ! strigară flăcăii în cor. Mătușa să iasă la fin și să grebleze !

— Doamne Isuse Cristoase, cine-a mai văzut femeie bătrînă în rînd cu fetele ! Nu, niciodată în viața mea, cît oi trăi ! Asta-i acum ! Ce, sînteți nebuni ?

Dar opoziția bătrînei îi ațîță și mai rău.

— Se mulțumește el și cu bătrîna, șopti Rundkvist, făcîndu-l pe Norman să mustăcească, iar pe Gusten să se întunece ca noaptea.

Nu mai era nimic de făcut, așa că, însoțit de strigăte și rîsete, Carlsson fugi spre casă ca să-i aducă bătrînei grebla uitată pe undeva, prin pod ; femeia însă se luă după el strigînd :

— Nu, pentru numele lui Dumnezeu, să nu te duci să răscolești prin lucrurile mele ! Și amîndoi dispărură, în remarcile gălăgioase și mușcătoare ale celor rămași pe loc.

— Mi se pare, rupse Rundkvist tăcerea care se lăsase, mi se pare că durează cam mult ! Du-te după ei, Norman, și vezi ce s-a întîmplat !

Aprobările furtunoase îl înconjurară pe ambițiosul bătrîn să-i dea drunul înainte :

— Ce-or fi făcînd acolo, sus ? Mă întreb și eu, ca omul. Nu, nu, nu mai merge așa ; sînt de-a dreptul neliniștit. Ce ți-e și cu oamenii !

Lui Gusten i se învinetiră buzele, silindu-se să rîdă și el ca ceilalți.

— Dumnezeu să mă ierte, continua Rundkvist pe același ton, dar nu mai pot sta așa, trebuie să mă duc să văd ce fac...

Iaca însă că bătrîna și Carlsson apar în ușa vestibulului, aducînd grebla mult căutată. Era splendidă și avea pictată pe ea două inimi și *anno 1852*. Odinioară fusese grebla de logodnică a bătrînei, greblă pe care Flod însuși o meșterise și-i băgase boabe de ma-

zare în mîner, ca să sune cînd o mînuiești. Amintirea bucuriilor trecute părea că înprospătase sufletul femeii, dîndu-i o dispoziție foarte bună, căci fără nici o urmă de sentimentalism ea se referi la anii trecuți, spunînd :

— Ehei, a trecut o bucată de vreme de cînd a făcut Flod grebla asta...

— Și de cînd te-ai suit și tu în patul de mireasă, mătușică, adăugă cel din Svinnockar.

— Ei, poate că te mai urci o dată, își dădu cu părerea cel din Åvassa.

— Purcel de șase săptămîni și văduvă de doi ani, să nu iei niciodată pe garanție, o necăji cel din Fjällångarn.

— Cu cît e iasca mai uscată, cu atît arde mai tare, puse paie pe foc cel din Fiversätraö.

Și fiecare dintre ei puse pe foc cîte o surcică, iar bătrîna zîmbea veselă, pentru că nu merită să te superi din te miri ce.

Acuma lucrau în imașul mlăștinos unde coada calului și pipirigul creșteau ca o pădure de pini, iar apa se ridica pînă la carîmbul cizmilor bărbaților. Fetele își scosese ră ciorapii și ghetele și le puseseră pe ostrețele gardului.

Iar bătrîna grebla și se ținea după Carlsson mai bine decît celelalte ; multe glume s-au mai făcut pe seama celor doi „tineri“, cum li se zicea.

S-a făcut amiază și pe urmă seară. Lăutarul venise cu vioara lui, hambarul fusese golit de lucruri și mă-

turat, iar nodurile cele urîte din scînduri, astupate cu smoală. Şi cînd soarele apuse, începu dansul.

Carlsson deschise jocul cu Ida, care avea o rochie neagră, cu decolteu patrat, un jabou alb şi guler Maria-Stuart, arătînd ca o doamnă, invidiată de fetele de ţăran, deşteptînd vechi temeri, răceală şi admiraţia copiilor.

Carlsson era singurul care cunoştea noul dans, valsul, şi de aceea Ida îl acceptă bucuroasă, dans după dans, după o încercare neizbutită de vals în trei timpi, cu Norman, din care pricină, acesta, uzurpat în drepturile sale, avu nefasta idee să-şi ia armonica, atît ca să-şi descarce inima chinuită, cît şi ca să mai întindă un ultim laţ pentru a prinde superba şi nestatornica păsărică pe care crezuse că o ţine în mînă în ultimile săptămîni şi care acum stătea pe acoperiş, giugiulin-du-se cu altul.

Carlsson găsi însă acompaniamentul inutil, deoarece pentru serbare fusese tocmît un lăutar adevărat, zicînd că armonica astmatică nu se potriveşte de fel cu vioara cea sprintenă de picior, decît că încurcă tactul şi dezorganizează dansul. Ademinit de ocazia favorabilă de a-şi doborî rivalul, mai ales că se părea că opinia generală despre inutilitatea armonicii se şi formase, Carlsson îşi umplu plămîinii şi ţipă cit îl ţinu gura, peste capetele mulţimii, la nefericitul îndrăgostit, ghemuit într-un colţ :

— Ei, bre ! lasă naibii sacul ista de chiele şi du-te afară, în curte, să-ţi lepezi vînturile, dacă te-ai umflat cu trifoi !

Opinia publicului se concretiză apăsător pentru păcătos într-un rînjat aprobativ ; Norman însă, care avea capul plin de rachiou și pe care jaboul Idei îl fermecase cu o putere nebănuită, nu era deloc dispus să se lase intimidat de provocare.

— Ei, bre ! îl imită el pe Carlsson, folosind dialectul acestuia, ceea ce producea întotdeauna un efect comic în fața suedezilor de prin partea de sus. Ieși bre în curte, sî-ți scutur di purici chielea ta di porc !

Carlsson nu socoti însă situația atît de gravă încît să recurgă la pumni și se menținu încă pe domeniul inofensiv al ascuțimii de limbă.

— Ce fel de porc ciudat o mai fi și aista, cu purici în blană ?

— O fi porc de Värmland, după cîte socot eu ! răspunse Norman.

Asta atingea onoarea națională și tot așteptînd pînă în ultima clipă să-i vină în minte vreo vorbă nimicitoare, Carlsson porni drept spre inamic, îl înhăță de vestă și-l trase afară, în curte.

Fetele se îmbulziră în ușă, ca să vadă mai bine încăierarea și nimeni nu simți nevoia să se bage între ei.

Norman era mic și îndesat, Carlsson mai mare și mai bine dezvoltat. Într-o clipă își azvîrli haina de pe el, vrînd să și-o cruțe, și luptătorii se pregătiră de înghesuială ; Norman, cu capul înainte, cum învățase de la băieții care erau piloți ; Carlsson îi trase un picior zdravăn în burtă și-l aruncă pe movila de bălegar ca pe un arici desfăcut.

— *Rallbuse*¹, strigă Norman, incapabil să se mai apere cu pumnii.

Carlsson spumega de furie și așteptînd în zadar să găsească niște insulte, îi puse un genunchi în piept și-i umflă obrazii de palme adversarului, care tot scuipînd și mușcînd, se pomeni pînă la urmă cu o mîină de paie în gură.

— Las-că-ți curăț eu rîitul ! și cu șomoilogul de paie scos din bălegar. Carlsson îl frichinui pe adversar pînă ce începu să-i dea sîngele pe nas. Însă acest lucru deschise gura lui Norman, care tremurînd de mînie, își lansă tot stocul de insulte în obrazul învingătorului, neputîncios totuși să lege limba celui învins.

Muzica tăcuse, dansul încetase și spectatorii făcuseră destule remarci asupra bătăliei cu pumnii și cu cuvintele, asistînd și contemplînd cu același interes indiferent, ca la tăierea unei vite sau ca în fața unui dans, cu toate că bătrînii găsiseră că atacul lui Carlsson nu se desfășurase chiar după vechile obiceiuri ale luptei. Însă deodată se auzi un strigăt care-i făcu pe oameni să tresară și să-i smulgă din atmosfera festivă :

— Scoate cuțitul ! strigă cineva, nu se știe cine anume.

— Cuțitul ! răspunse mulțimea. Fără cuțit ! Jos cuțitul !

Și luptătorii fură înconjurați ; Norman, care reușise să-și scoată briceagul fu dezarmat și apucat de picioare, iar Carlsson dat de o parte.

¹ Termen peiorativ, de argou, provenit de la *Railboy*, lucrător la căile ferate.

— Puteți să vă bateți, băieți, dar fără cuțite, puse capăt luptei bătrînul din Svinnockarn.

Carlsson își puse peste vesta sfîșiată haina și o încheie bine, iar Norman plecă cu o mîneacă de cămașă atîrnînd în jos pînă la picioare, ca o zdreanță. Cu fața bine învînețită, murdar, plin de sînge, socoti că-i mai bine să dispară după colțul casei, ca să nu fie nevoit să dea ochii cu fetele în halul în care se afla.

Cu siguranța veselă a învingătorului și a celui mai puternic, Carlsson se arată iar la petrecere și după ce trase o dușcă de rachi, reînnodă jocul cu Ida, care-l întîmpină cu căldură și chiar cu admirație.

Dansul mergea din plin ca o batoză ; se lăsase seara ; rachiul trecea de la unul la altul și atenția la ceea ce făcea și zicea fiecare, scăzu din ce în ce mai mult. De aceea Carlsson putu să iasă afară din hambar cu Ida și să ajungă pînă la gard, fără să i se pună vreo întrebare nelalocul ei, dar tocmai cînd fata trecea peste pîrleaz și Carlsson se rezema de gard auzi, prin întuneric, vocea bătrînei :

— Carlsson ! Unde ești, Carlsson ? Vino și dansează cu cea care ți-a greblat !

Carlsson însă nu răspunse, ci se lăsă în jos strecurîndu-se în dumbravă, tăcut ca o vulpe.

Bătrîna îl zărise totuși și mai zărise și basmaua albă a Idei, pe care fata și-o înnodase pe talie, ca să-și păzească rochia de mîinile asudate. După ce mai strigă încă o dată, tot fără răspuns, plecă după ei, trecu peste pîrleaz și intră în dumbravă. Poteca trecea pe sub aluniș, în plin întuneric și baba zări

doar ceva alb, care se topea în negreală, iar pînă la urmă dispăru în fundul lungului tunel. Vru să fugă după ei, însă auzi în aceeași clipă alte voci lîngă pîrleaz. Una mai groasă și alta mai sonoră, iar amîndouă vorbind înfundat și apropiindu-se. Vorbind în șoaptă, Gusten și Clara săriră și ei peste pîrleazul care pîrîi sub călcătura nesigură a băiatului. Acesta o prinse pe fată cu brațele lui puternice, ca să nu cadă. Bătrîna se ascunse într-un tufiș, în timp ce ei se țineau de talie, mergeau dansînd, fredonînd și sărutîndu-se, după cum și ea odinioară dansase, cîntase și se sărutase. Din nou scîrțîi pîrleazul și, sărînd ca un tăuraș, veni băiatul din Kvarnö cu fata din Fjällång. Fata, tocmai cînd se afla sus pe pîrleaz, roșie la obraz de dans și cu un surîs de dăruire, arătîndu-și toată dansura albă, își ridică brațele în sus și încrucișîndu-și-le pe ceafă, ca și cum ar fi fost gata să cadă, cu un strigăt dezlănțuit, care-i tăia respirația, cu nările în vînt, se aruncă, fără sprijinul mîinilor, jos, în brațele băiatului, care o prinse, sărutînd-o pătinaș și o duse în beznă. Bătrîna stătea în aluniș și privea pereche după pereche, cum vin, pleacă și iar vin, ca în tinerețea ei, și focul cel vechi, tănuț sub cenușa a doi ani, se întetî din nou.

Între timp, încetul cu încetul vioara tăcuse de tot, era trecut de miezul nopții și zorile începuseră să se ivească delicat, departe, pe deasupra pădurii din nord ; vuietul dinspre hambar se mai subție și cîteva strigăte izolate din livadă arătară că dansatorii s-au izolat și că plecarea acasă a cosașilor era iminentă.

Trebuia deci să iasă la lumină ca să-și ia rămas-bun. Când ieși din aluniș, unde întunericul începuse să se subție, încît se putea distinge verdele frunzelor, îi zări pe Carlsson și pe Ida urcînd încet coasta, mîna în mîna, ca și cum s-ar fi avîntat într-o polcă. Rușinată, temîndu-se să nu fie întîlnită aici, „la iarbă verde“, se întoarse și trecu grăbită pîrleazul, ca să ajungă acasă înaintea plecării oamenilor. De cealaltă parte a pîrleazului dădu însă de Rundkvist care-și frecă mîinile cînd o văzu, iar ea își ascunse fața în șorț, ca să nu se vadă că se rușinează.

— Doamne, Dumnezeule, ai fost și dumneata, mătușă, în dumbravă ? Ei, ei, bine-am spus eu : nu mai poți să ai nici o încredere în bătrînii ăștia cînd e vorba de...

Ca să nu mai audă nimic, aproape că fugi pînă în casă, unde era așteptată și unde o întîmpinără cu chiuituri prelungi, strîngerii de mîna, mulțumiri pentru omenie și rămas-bun.

Și cînd, din nou, totul se liniști iar cei dispăruți fură strigați din pădure și din livadă, fără însă să fie toți găsiți, bătrîna plecă să se culce, pîndind și ascultînd multă vreme, ca să-l audă pe Carlsson cum urcă scările către camera lui.

CAPITOLUL AL PATRULEA

**Unde se face puțin tărașoi pentru nuntă, iar ba-
ba-i peșită de dragul gologanilor**

Fînul era sub șopron, secara și grîul puse la păstrare ; vara era pe sfîrșite și fusese o vară foarte bună.

— Are noroc, derbedeul ! zicea Gusten despre Carlsson, care nu fără motiv contribuise la ridicarea bunei stări.

Apăruseră heringii și toți bărbații, cu excepția lui Carlsson, erau pe mare. Familia profesorului trebuia să se întoarcă acasă, pentru deschiderea stagiunii de operă.

Carlsson se însărcinase el cu împachetatul așa că umbla toată ziua cu creionul după ureche ; bea bere la masa din bucătărie, la tejgheaua cîrciumei, pe banca din verandă. Ba mai primea o pălărie de paie aruncată, ba o pereche de pantofi de pînză uzați, o pipă, un muștiuc, țigări de foi începute, cutii și sticle goale, un băț de undiță și cutii Liebig, sfoară de un-

diță, dopuri, cuie, tot ceea ce nu mai putea fi folosit sau nu se mai putea lua; căzuseră atâtea firimituri de la masa bogatului, încît cei plecați lăsau în urmă regrete serioase, începînd cu Carlsson, care-și pierdea iubita și terminînd cu găinile și porcii, care urmau să nu mai primească nici un fel de mîncare festivă de la masa boierilor. Mai puțin crudă era durerea celor două fete neglijate, Clara și Lotten care, cu toate că primiseră atîtea cafele bune, cînd aduceau laptele, simțeau totuși că va veni și pentru ele primăvara, după ce toamna le îndepărtase pe cele două rivale din tîrgul dragostei.

În după-amiaza cînd a venit pachebotul ca să-i ia pe boieri, a fost mare emoție pe insulă, pentru că niciodată pînă atunci nu mai venise vreun vapor acolo. Carlsson, care dirija îmbarcarea, comenta și perora în timp ce vaporul încerca să atingă debarcaderul. Ajuns aici, Carlsson se aventurează pe un sloi de gheață, care nu-l putea ține, mai ales că era străin de treburile marinărești ; și tocmai în acest moment de mare fanfaronadă, cînd i se aruncă o frînghie și cînd el tocmai voia să-și arate îndemînarea în fața Idei și a boierilor, un colac de cablu îi căzu de sus, drept în creștet, încît îi smulse șapca și i-o aruncă în mare ; voind să apuce cablul și să prindă din zbor și șapca, nimeri cu piciorul într-o crăpătură, făcu cîțiva pași de dans și căzu, sub ploaia de înjurături a căpitanului și salva de rîs batjocoritor a marinarilor de pe punte. Ida se întoarse supărată de comportarea neîndemînatecă a eroului, gata-gata să plîngă de rușine pentru el. Cu un scurt

rămas-bun: se despărți de Carlsson, iar cînd acesta voi să-i țină mîna și să-i vorbească despre viitoarea vară, despre scrisori și adresă, pasarela îi fu trasă de sub picioare, se clătină și șapca udă îi căzu pe ceafă, în timp ce timonierul de pe puntea de comandă urlă la el :

— Nu mai dai drumul o dată la parîmă, mă ?

O nouă ploaie de înjurături usturătoare căzu ca grindina peste nefericitul îndrăgostit, pînă să libereze capătul parîmei. Vaporul se retrase din strîmtoare și ca un cîine, al cărui stăpîn pleacă în călătorie, Carlsson alergă pe țarm, sărind peste pietroaie, poticnindu-se de rădăcini, ca să ajungă pe promontoriu, unde-și avea pușca ascunsă sub un tufiș de anin, pentru a-i mai putea saluta o dată. Însă, probabil că a călcat cu piciorul stîng cînd s-a dat jos din pat, pentru că tocmai cînd vaporul trecea prin dreptul său și el, cu pușca ridicată în aer, voia se tragă, împușcătura n-a pornit. A azvîrlit pușca în iarbă, și-a scos batista și-a fluturat-o, a sărit pe țarm și-a agitat din nou batista sa albastră de bumbac, a strigat ura de i s-a tăiat respirația, însă nimeni de pe vapor nu i-a răspuns ; nici o mîna nu s-a ridicat, nici o batistă n-a fluturat. Ida dispăruse ! Perseverent, înfuriat, sări peste pietroaie, se zvîrli în apă, năvăli printre tufișurile de arini, ajunse la un gard și aproape că zbură peste el, încît se zgîrie tot de crăci ; și în sfîrșit, tocmai cînd vaporul era gata să dispară după promontoriu, dădu de un golfuleț ; fără să se mai gîndească, sări în apă,

flutură încă o dată batista, scoțînd un ultim ura disperat. Pupa vaporului se vîrî printre brazi și Carlsson zări pălăria profesorului filfiind în semn de rămas-bun ; de după promontoriul împădurit se ivi în aer, steagul *albastru-galben*¹ cu goarna poștală pe el, lunecînd pentru ultima oară printre arini ; pe urmă dispăru cu totul sub fumul lung și negru, care se lăsa pe apă ca un crep de doliu și întuneca aerul.

Carlsson plescăi prin apă pînă la țărm și merse, cu pași mici, pînă la pușcă. Se uită cu o privire rea la ea, ea și cum ar fi fost cineva care l-ar fi trădat ; o scutură, îi schimbă capsă și trase.

Pe urmă se înapoie la debarcader. Revăzu tot incidentul : cum dansase ca o paiată pe punte, ca un fel de Vasilache ; auzi hohotele de rîs și înjurăturile, își aminti recea și încurcătă privire și strîngere de mînă a Idei ; simți din nou mirosul de cărbune de pămînt și ulei de mașină, mirosul de friptură de la bucătărie și mirosul de vopsea proaspătă a bordajului. Vaporul plecase de aici în lumea lui și luase cu el orașenii care-l disprețuiseră, care-l aruncaseră într-o clipită de pe treapta cea mai înaltă, pe care abia se cățăraseră nu de mult și nu puțin și... parcă i sui un nod în gît... și îi alungaseră toată fericirea și bucuria verii aceleia. Privi o clipă jos, în apă, unde zbaturile roților amestecaseră noroiul, pe deasupra căruia zăceau fulgi de funingine și ochiuri de ulei, strălucind în toate culorile curcubeului, ca un ochi vechi de geam ;

¹ Steagul suedez reprezintă o cruce galbenă pe fond albastru.

toate murdăriile posibile le lăsase în urma sa monstrul acela care spurcase într-o clipită apa verde și limpede : dopuri de bere, coji de ouă, coji de lămâie și chiștoace de țigări de foi, chibrite arse, bucăți de hîrtie, cu care se juca albitura și plevușca ; era ca și cum toate rigolele orașului și-ar fi împrôșcat injuriile și spurcăciunile deodată.

Parcă l-ar fi scuturat un fior și se gîndi că dacă ar voi cu tot dinadinsul să-și cîștige iubita, ar trebui să pătrundă prin străduțe și rigole, acolo unde sînt salarii mari și haine fine, felinare cu gaz și vitrine, fete cu jabou, manșete și ghetе înalte cu nasturi, acolo unde se găsesc toate atracțiile. Însă el ura orașul, unde era cel din urmă, unde dialectul său pocit provoca rînjete, mîna lui grosolană nu putea să facă o muncă mai fină, și unde cunoștințele sale multilaterale nu puteau produce nimic. Și mai trebuia să se gîndească și la ceea ce spusese Ida, că niciodată nu se va căsători cu un argat, iar fermier n-o să poată ajunge niciodată ! N-o să poată ? În golf bătea briza și un vînt ușor ce creștea din ce în ce, agita apa care începu să se izbească de pilonii podului, trăgînd la fund funinginea și limpezind luminosul cer de seară. Șoaptele arinilor, cadența valurilor, ciocnirea bărcilor, îl treziră din visare și luîndu-și pușca pe umeri, porni spre casă.

Drumul trecea pe sub aluniș și urca pe o coastă, deasupra căreia atîrna un perete stîncos acoperit cu brad, un loc pe care nu-l cercetase niciodată.

Fermecat de noutatea priveliştii, se căţăără printre ferigi şi zmeuriş şi ajunse curînd pe o stîncă mare, pe care era instalată o baliză. În apusul soarelui, toată insula se întindea dedesubtul său şi cu o privire circulară cuprinse pădurile, ogoarele, pajiştile şi casele : iar dincolo de insula sa, vedea, pierzîndu-se în marea largă, şirul de insule, de recife şi de insuliţe. Asta de aici era o bucată de pămînt frumos iar apa, copacii, stîncile, toate ar fi putut să fie ale lui, dacă ar fi întins doar mîna — doar una singură — şi s-o tragă înapoi pe cealaltă, care se întindea după prostie şi după sărăcie. Nu era nevoie de nici un duh care să-l ispitească şi să-l roage în genunchi, în faţa tabloului acestuia, cu tentele roz ale încîntătorului apus de soare ; apa albastră, pădurile verzi, ogoarele galbene şi casele roşii, lucind toate ca un curcubeu, ispitire suficientă şi pentru cineva cu mai puţină ascuţime a înţelegerii decît argatul nostru.

Intrigat de neglijenţa intenţionată, pentru că după cinci minute de la tandra despărţire uitase să-i mai facă semne de rămas bun, rănit, ca şi cum ar fi fost ciomăgit, de grosolăniile peste măsură de ordinare ale orăşenilor, captivat de priveliştea pămîntului gras, de apele pline de peşte, de casele călduroase, se hotări — va merge acasă şi va face o ultimă tentativă, sau două, ca să pună la încercare inima aceea falsă, care poate îl şi uitase — şi pe urmă va lua pentru sine tot ce se poate lua fără să furi.

Cînd s-a întors în curte și a văzut casa mare, pustie, cu perdelele trase, cutiile goale și tot felul de ciurucuri împrăștiate peste tot, a simțit că i se pune un nod în gît, ca și cum s-ar fi înecat c-o bucată de măr, și după ce și-a adunat într-un sac amintirile despre oaspeții trecători din vară, s-a strecurat cît a putut de discret în camera lui. O dată comoara ascunsă sub pat, s-a așezat la masa de scris, a luat hîrtie și toc și și-a pus totul în ordine ca să scrie o scrisoare. La început, a revărsat un torent de cuvinte, parte propria lui creație, parte luate din *Analele lui Afzelius*¹ și din *Cîntece populare suedeze*, pe care le citise la un inspector, în Värmland, lecturi care făcuseră o adîncă impresie asupra lui.

„Dragă și iubită Pretină! — începu el scrisoarea. *Singur-singurel stau în mica mea odăiță și tinjesc tare după Ida mea ; îmi aduc mereu aminte cînd veni aici cînd noi semănam secara de primăvară și cucul cînta în ocolul vitelor, și acuma este toamnă, iar băieții a plecat pe mare după heringi ; n-ar trebui să mă întreb atîta despre ea, pentru că Ida a plecat în lume și nici n-a vrut să-mi facă semne de pe vapor, care domnul profesor a fost atît de drăguț și a făcut semne de rămas-bun de pe pupă, cînd a ajuns lingă promontoriu ; e pustiu ca într-o peșteră după plecarea ei și din pricina ei totu-i doar jale*

¹ Este vorba de cuvîntarea de rămas-bun a lui Gustav Vasa, din *Analele lui Afzelius*.

și chin. Dacă și-ar mai aminti ce mi-a făgăduit Ida la ultimul dans de la cósitul finului, căci eu știu prea bine asta, de parcă aș fi scris-o undeva, și eu mai sînt și acela care știe să se țină de vorba pe care a făgăduit-o, cum nu prea ar cam ști toți, însă mi-e totuna și chiar dacă mă întreb dacă și unii oameni s-ar ține de vorbă tot ca mine, sau nu, eu tot mă țin, și eu nu uit, asta chiar că pot pentru ca să spun."

Își așternuse toate jeliurile și-și dăduse la iveală amărăciunea ; acumă însă apăru frica de rivalii necunoscuți și de ispitele orașului și ale salonului lui Berns și cu sentimentul propriei lui neputințe de a se împotrivi înspăimîntătoarei căderi în păcat, se simți cuprins de cele mai nobile simțăminte și-i răsăriră deodată în minte amintiri din perioada cînd fusese vînzător ambulant de biblie. Se simți înălțat sufletește, sever, moral, răzbnătorul care pedepsește, ca și cum gura Altuia (cu literă mare !) ar fi vorbit prin el :

„Cînd mă gîndesc la Ida, cum umblă ea singură prin orașul cel amăgitor și n-are o mînă care s-o sprijine, care să poată înlătura de la ea primejdia și ispita, și cînd mă gîndesc la toate prilejurile păcătoase de cădere în păcat și în desfrîu, prilejuri care fac drumul larg și piciorul sprinten, simt ca un cui în inimă și-mi dau seama de ceea ce am făcut nedrept în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, că i-am întins Idei mrejele păcatului, cînd aș fi vrut să fiu pentru ea ca un tată și Ida ar fi trebuit să se sprijine pe bătrînul Carlsson, ca pe un tată adevărat“...

La cuvintele „tată“ și „bătrînul Carlsson“ se înduioșă nespuns, și-i aminti de ultima înmormîntare la care participase.

„...un tată care întotdeauna a avut indulgență și iertare în inimă și pe buze, și cine știe cîtă vreme bătrînul Carlsson (îi plăcea vorba asta, ce mai !) va hălădui pe aici, cine știe dacă zilele lui nu sînt numărate, ca picăturile de apă în mare și stelele pe cer și poate că mai înainte de a-ți da prin gînd, va fi finul uscat și poate că atunci cineva, care acuma nici nu credea să știe, îl va îngropa în țărînă, dar noi trebuie să sperăm și să ne rugăm, ca să mai apuce iar zîna, cînd florile va răsări pe pămînt și turturelele se va auzi iarăși pe meleagurile noastre, atunci va fi vreme de veselire și bucurie pentru mulți care acum se jeluiește și suspină, după cum spune psalmistul...”

De fapt, nu prea știa ce spusese psalmistul și trebui să caute în ladă *Biblia*. Dar erau peste o sută de psalmi din care putea să aleagă și Clara tocmai îl strigase la masa de seară, încît fu nevoit să ia la ni-mereală ceva mai de la început, scriind astfel :

„Locuințele sînt îmbelșugate și grase, încît picură din ele ; și toate nălțimile jur-împrejur se veselesc : turcul e plin de oi și văile sînt îndesate de semănături, încît peste tot e veselie și cîntec.”

Cînt a recitat, a găsit că-i o aluzie fericită la avantajele vieții de țară, față de viața orășenească și cum asta era punctul cel mai vulnerabil, hotărî să nu împingă lucrurile mai departe, ci să lase vorbele să vorbească pentru sine.

Pe urmă cugetă asupra celor ce vor trebui scrise mai departe ; se simți însă flămînd și obosit și nu putu să-și ascundă faptul că, ținînd seama de cei din jurul său, e tot una ce scrie, pentru că Ida, oricum, rămînea departe, pînă în primăvara viitoare.

Din care pricină semnă scrisoarea „*devotat și afectuos*“ și coborî în bucătărie ca să ia masa deseară. Se întunecase și începuse să bată vîntul. Bătrîna veni neliniștită și se așeză la masă, unde doar Carlsson singur se așezase și aprinsese o luminare de seu. Fetele, tăcute și aferate, se agitau între masă și plită.

— Am să-ți dau niște rachiu în seara asta, Carlsson, zise bătrîna ; văd că-ți trebuie.

— Da, da, n-a fost de loc ușor să car la bord toate lucrurile alea, răspunse Carlsson.

— Ai nevoie de odihnă acuma, adăugă bătrîna, și plecă după clepsidră. Bate groaznic vîntu în seara asta și bate dinspre răsărit ; să vedem cum au s-o scoată la cap cu năvoadele băieții noștri, la noapte.

— Ei, aici chiar că nu-i pot ajuta cu nimic ; nu pot să mă lupt cu vremea rea, puse paie pe foc Carlsson. Săptămîna viitoare o să se facă frumos și mă gîndesc să iau barca și să mă duc la oraș, ca să vorbesc eu însumi cu negustorii.

— Daa ? Asta ai tu de gînd, Carlsson ?

— Da, mă gîndesc că băieții nu știu să ceară cit trebuie pe pește și cine știe ce încurcături or mai li pe acolo.

Bătrîna începu să bată cu degetele în masă și se gîndi că are el cu totul alte motive, decît pește, ca să plece la oraș.

— Hm ! zise ea. Și desigur, Carlsson, ai să fii atît de drăguț, ca să-i dai bună ziua și domnului profesor, nu ?

— Ei, poate că fac și asta, dacă am timp, fiindcă au uitat un coș pentru sticle cînd au plecat de-aici...

— Grozav de cumsecade oameni, în orice caz... Nu mai vrei un rachiu, Carlsson ?

— Mulțumesc mult, mătușă ! Da, da, oameni subțiri și cred c-au să vină din nou aici, cel puțin după cîte am auzit-o eu pe Ida.

Simțea o nespusă plăcere să-i rostească numele și punea în asta toată superioritatea lui. Bătrîna își simți inferioritatea și neajutorarea ei, prin comparație, așa că i se urcă o roșeață în obraji și o flacără în ochi.

— Credeam că s-a sfîrșit totul între tine și Ida, spuse abia șoptind bătrîna.

— Ei, parcă de asta-i vorba acum, răspunse Carlsson, care simțea prea bine că aruncase undița și că parcă s-ar fi prins ceva în cîrlig.

— Și, zi așa, vă însurați ?

— S-ar putea și asta, cînd o veni vremea ; însă mai întîi și-ntîi trebuie să pun și eu unele condiții.

Obrajii bătrînei ardeau și mîinile ei slabe frămîntau fața de masă, cum frămîntă cearșaful un bolnav cu febră mare.

— Așa că, ai de gînd să pleci de la noi ? îndrăzni ea să întrebe, cu o voce uscată și tremurătoare.

— Păi, odată și odată tot o să trebuiască, răspunse Carlsson, mai curînd sau mai tîrziu trebuie să-și aibă fiecare culcușul său și nu poți să tot trudești pentru alții.

Clara aduse la masă coleașa și Carlsson simți o dorință imperioasă să glumească cu ea.

— Ei, Clara, nu ți-e frică de întuneric, să stai așa singură-singurică la noapte, acum că băieții nu-s acasă ? Nu vrei să cobor și să-ți țin de urît ?

— Ba n-am nici o nevoie ! răspunse Clara.

Pentru moment se făcu liniște în bucătărie. Se auzea de afară, cum mugește furtuna prin pădure, cum smulge frunzele mestecenilor, zgîlție gardul și scutură cocoșul de tablă de pe casă și streășina. Din cînd în cînd, cîte o pală de vînt răzbătea prin coș și ridica trîmbe de foc și de fum prin gura sobei, încît Lotten trebuia să-și țină mîna la ochi și la gură. Și cînd vîntul se domolea cîte o clipă, se auzea mugețul adînc al mării izbindu-se de promontoriu. Deodată dulăul începu să dea glas în curte și lătrăturile se îndepărtară, ca și cum cîinele s-ar fi repezit la cineva, întîmpinîndu-l prietenos sau amenințîndu-l.

— Fii așa de bun și du-te să vezi cine poate să fie, îi spuse bătrîna lui Carlsson care tocmai se ridicase.

Ieșit pe ușă dădu de un întuneric atît de adînc încît îl puteai tăia cu cuțitul și vîntul îl izbi o dată, ridicîndu-i părul în cap ca pe niște fuștei de mazăre.

Strigă cîinele, dar lătratul se auzea departe, lîngă izvor și se recunoștea acuma că-i un lătrăt vesel.

— Au venit musafiri, spuse el bătrînei, care rămăsese în ușă ; cine-ar putea să fie ? Mă duc eu să văd. Ei, Clara, aprinde felinarul și adă-mi șapca ! Luă felinarul și luptîndu-se cu vîntul înaintă prin livadă, se luă după lătrat și intră în pădurea de pini care despărțea livada de plajă. Lătrăturile încetaseră și prin vîjiitul și freamătul pădurii de conifere se auzea cineva pășind, cu potcoave la tocuri, prin mărăciniș, sfărîmînd pietricelele care scrișneau ; se distingeau pași care pleoscăiau prin băltoace și înjurături care răspundeau manifestațiilor de bucurie ale cîinelui.

— Hei ! Cine-i acolo ? strigă Carlsson.

— Pastorul ! răspunse o voce răgușită și în aceeași clipă Carlsson zări o scînteie provocată de potcoava care ciocnise o piatră, iar din hățîș năvăli pe potecă un om lat în spate, cu șubă, scund, cu un chip grosolan, ars de vînt, încadrat de barbă și favoriți, cu ochi mici și pătrunzători, umbriți de niște sprîncene ca mușchiul de pe ziduri.

— Ce fel de, dracul să vă ia, de drum mai aveți și voi pe insula asta ! mîrîi el în chip de salut.

— Doamne, Isuse Cristoase, domnul pastor a ieșit pe o vreme ca asta, de să nu dai nici un cîine afară ! răspunse Carlsson, plin de respect, înjurăturilor de bun-găsit ale oaspetelui său. Dar unde vă este barca ?

— E, pe-aici, știu eu, o aduce în port Robert. Haide să intrăm odată sub un acoperiș că mi-a trecut vîntul prin toate ciolanele în noaptea asta ! Hai, înainte marș !

Carlsson mergea înainte cu felinarul și pastorul după el, urmat de dulău, care sărea din cînd în cînd prin tufișuri, ca să ia urma vreunui cocoș de munte ce se salvase în mlaștină.

Bătrîna ieșise în întîmpinare. în curte, ghidîndu-se după lumina felinarului, și cînd îl recunoscă pe pastor, se bucură și-i ură bun-venit.

Omul plecase la oraș cu peștele și-l prinsese furtuna pe drum, încît trebuiră să tragă undeva, la țarm, pe noapte ; înjura și blestema că nu poate să ajungă la timp cu peștele, căci parcă „ieșiseră toți dracii ca să pună laba pe noi, bieți muritori care mergeam pe apă“.

Bătrîna voi să-l conducă în cameră, însă el mersese de-a dreptul în bucătărie, apropiindu-se de focul din plită ca să se usuce. Căldura și lumina se păru că nu-i priesc prea mult pastorului, pentru că începu să strîmbe din ochi, ca și cum ar fi vrut să se învioneze, după care își scoase din picioare cizmele de piele unse cu grăsime, și pline de apă. Carlsson îl ajută, aducîndu-i o haină veche de pînză groasă, verde-cenușie, căptușită cu blană de oaie și în curînd pastorul stătea într-o vestă mare de lînă și în ciorapi la capătul mesei pe care bătrîna o golise și o pregătise pentru cafea.

Cine nu-l cunoștea pe pastorul Nordström n-ar fi bănuț niciodată că omul acesta din arhipelag îndeplinește o funcție spirituală; în așa măsură treizeci de ani de păstorit în arhipelag îl transformară pe distinsul predicator de capelă de odinioară, cînd fusese hirotonisit la Uppsala. Salariul, extrem de redus, îl obligase să se întrețină din roadele mării și ale pămîntului și cînd acestea nu erau suficiente, trebuia să se adreseze bunăvoinței enoriașilor săi, cu care el, prin vorbe bune, se acomoda după împrejurări, obligat să-și țină viața. Bunăvoința se manifesta mai ales prin cafele cu rachiu și gustări care trebuiau consumate pe loc și nu puteau așadar să îmbunătățească situația parohului, avînd în curînd o influență defavorabilă asupra stării fizice și morale a beneficiarului. Unde mai pui că oamenii din arhipelag, fie dintr-o experiență scump cîștigată, gîndind că în primejdiile mării Dumnezeu îl ajută pe acela care știe să se ajute singur, fie dintr-o incapacitate înăscută de a stabili o relație strictă între vîntul din est și confesiunea de la Augsburg¹, nu prea aveau mult de-a face cu mica bisericuță de lemn, pe care ei o construiseră și drumul la biserică, deseori contrarcarat de vînturi potrivnice și vîslitul anevoios, devenise un fel de tîrg, unde întîlneau cunoscuții, puneau la cale afaceri și ascultau anunțurile oficiale,

¹ *Confesiunea de la Augsburg*, formulare redactată de Philipp Melanchton, conținînd, în 28 de articole, profesiunea de credință a luteranilor. A fost prezentată la Dieta de la Augsburg în 1530.

iar pastorul reprezenta singura autoritate locală cu care veneau în contact, mai ales că polițaiul locuia departe, pe uscat, și niciodată nu se recurgea la el pentru litigii, care se rezolvau, de la om la om, cu cîte o ciomăgeală zdravănă sau cu rachiu.

Acuma pastorul, după cum s-a mai spus, plecase la oraș, cu barca, să vîndă peștele, pe care el însuși îl scosese din mare și după cum s-a văzut, a fost abătut din drum de vînt și de furtună. Cu pușca bine protejată într-o husă de piele de vită, cu săculețul de mîncare și moliftvelnicul într-o tașcă de piele de focă, ud și murdar, ajunsese la lumină și căldură, și după ce-și frecase ochii, luase loc la masă. Nici o urmă de latină sau de greacă nu se mai putea zări, la lumina focului și a celor două lumînări, pe chipul său, amestec de țăran și marinar. Mîinile lui albe odinioară, obișnuite cu răsfoitul cărților, în tinerețea sa, erau cafenii și scorțoase, cu pete galbene hepatice, din cauza apei sărate și a arșitei soarelui, aspre și bătătorite de ani, scote și vîsle ; unghiile erau pe jumătate mîncate și tivite cu negru din cauza contactului cu pămîntul și cu uneltele ; lobii urechilor erau păroși și găuriți de cercei de plumb, împotriva gutei și reumatismului ; din buzunarul de piele, cu care era prevăzută bluza de lînă, atîrna un lîncuț din pînă împletit care ținea cheița ceasului, făcută dintr-un metal oarecare galben și avînd încrustată o cornalină ; ciorapii de lînă uzi aveau o gaură în dreptul degetului mare, iar picioarele care se tot agitau pe sub masă, parcă ar fi vrut să camufleze avaria ;

haina era galben-brună, din pricina sudorii, și prohabul era întredeschis, probabil din lipsa unui număr suficient de nasturi.

Pastorul scoase o pipă de rădăcină din buzunarul pantalonilor și în tăcerea generală, plină de respect, o scutură de marginea mesei, înșt un mic mușuroi de cîrțiță din cenușă și tutun aoru, se forma pe podea. Dar mîna nu era prea sigură și îndesatul pipei nu se făcea tocmai cum trebuie, prea cu de-amănuntul, ca să nu trezească neliniște.

— Ce-i cu dumneavoastră în seara asta, domnule pastor ? Parcă nu vă simțiți tocmai bine ? se îngrijoră bătrîna.

Pastorul își înălță capul, care-i căzuse în jos, și se uită de jur-împrejurul tavanului, ca și cum ar fi căutat acolo pe vorbitor.

— Eu ? zise el, împingînd o nouă priză de tutun pe lîngă gura pipei. Pe urmă dădu din cap, ca și cum ar fi vrut să fie lăsat în pace și se cufundă în gînduri melancolice și fără o formă definită.

Carlsson, care se lămurise despre ce-i vorba, îi suflă bătrînei :

— E cam beat. Și plin de respect se gîndi să intervină, luînd oala de cafea și turnîndu-i o cană pastorului, după care puse alături ulciorul de rachiu ; înclinîndu-se, îl pofti să se mulțumească cu ce se vede.

Cu o privire nimicitoare, bătrînul își înălță capul său cărunț, ca și cum ar fi vrut să-l sfărîme pe

Carlsson, și dînd la o parte, cu silă, cana de lîngă el, șuieră cuvintele :

— Ce, ești la tine acasă, măi argat ? pe urmă se întoarse spre bătrînă :

— Dă-mi o ceașcă de cafea, madam Flod !

Și se cufundă într-o tăcere adîncă, poate gîndindu-se la măreția sa trecută și la apucăturile nerușinate ale oamenilor din popor de acum.

— Lua-te-ar dracu de argătoi ! Ieși afară și dă-i o mîină de ajutor lui Robert !

Carlsson mai încercă cu binișorul, însă pastorul i-o tăie imediat cu : — Știi ce ești tu, mă ? făcîndu-l să dispară pe ușă.

— Ai plasele în mare ? o întrebă el pe bătrînă, care încerca să găsească scuze pentru argat, după ce pastorul trăsese o dușcă din cană.

— Da, domnule pastor dragă, își deschise bătrîna ecluzele și întinse toate mrejele. Nu mai pot să dorm de la șase, de cînd a început furtuna și îl cunosc eu pe Gusten. Mai curînd s-a scufundat, decît să lase plasele neridicate în zori.

— Ei, fleacuri, se descurcă el destul de bine ! o consolă pastorul.

— Nu spuneți așa, domnule pastor ! E mare lucru cu plasele astea, costă și o grămadă de bani, dar măcar dacă s-ar întoarce băiatul acasă, așa că...

— N-o fi el așa prost să colinde toată marea, pe vremea asta, nu ?

— De, tocmai la asta mă aștept din partea lui ; vezi asta a moștenit-o de la taică-său, să întreacă

măsura mai mult decît trebuie și mai curînd și-ar da viața decît să lase să se piardă plasele.

— Vezi, madam Flod, dacă-i făcut el așa, atunci nici dracu nu-l mai poate ajuta ! De altfel, pescuitul merge foarte bine ; noi am fost pînă la Alkobbarne, am aruncat șase plase și am scos optsprezece *valar*¹.

— Ei, și era gras ?

— Te cred ! Gras ca untul. Da' ia spune-mi, madam Flod, ce-i cu vorbele care umblă pe aici, cică te-ai gîndi să te remăriți ? O fi adevărat, ai ?

— Doamne sfinte ! izbucni în rîs bătrîna, așa se spune ? Nici nu-ți trece prin gînd cîte mai pot scorni și oamenii ăștia !

— Hm, nici mie nu-mi place să mă calce nimeni pe coadă, însă dac-o fi adevărat ce se zice, c-ar fi vorba de argat, atunci ar fi păcat de băiatul duple-tale.

— Oh, nu-i nici o primejdie pentru băiat ; alții au avut un tată vitreg și mai rău.

— Ah, va să zică tot așa e, cum am auzit. Arde așa de rău trupul ăsta bătrîn, încît nu te mai poți ține ? De, ce să-i faci ! Carnea își cere drepturile ei, he, he, he, he, he !

— Vă rog să mai serviți o ceșcuță de cafea cu rachiu, domnule pastor, îl întrerupse bătrîna, pe care convorbirea asta despre dragoste începuse s-o cam jeneze.

¹ Grup de 80 de bucăți.

— Mulțumesc, madam Flod, ești foarte amabilă ! Mulțumesc ! Unul simplu, mai curînd. Dar trebuie să mă duc la culcare și mă gîndesc că nu mi-ai pregătit patul, ai ?

Lotten fu trimisă să pregătească patul în cămăruța lui Carlsson, după ce se hotărîse ca aceasta să doarmă cu Robert în bucătărie.

Pastorul căsca zdravăn de tot, și tot freca un picior de altul, își trecea mîna pe frunte și peste chelie, de parcă ar fi vrut să-și alunge nu știu ce supărări, pînă ce capul îi căzu jos și își găsi în sfîrșit un sprijin cu bărbia de marginea mesei.

Bătrîna, văzînd cum stau lucrurile, puse prudent mîna pe dînsul, îl bătu ușor pe unăr și-l rugă cu voce mișcătoare :

— Domnule pastor dragă ! Nu ne citiți cîteva cuvinte, înainte de a ne duce la culcare ? Gîndiți-vă la o biată bătrîna și la băiatul ei, care-i pe mare !

— Cîteva cuvinte, da, bine ! Bine ! Dă-mi, te rog, cartea — știi doar unde-i locul ei, colo, în sacul cu merinde !

Bătrîna luă săculețul de piele și scoase din el o carte neagră, cu o cruce aurie pe ea, pe care o folosea ca pe un fel de casetă de voiaj, din care femeile bătrîne și bolnavii obișnuiesc să fie invitați ca să ia picături întăritoare ; și reculeasă, ca și cum ar fi adus o bucată de biserică în casa sa umilă, transportă cartea cea plină de taine, cu precauție, cu amîndouă mîinile, ca pe o pîine fierbinte, dădu apoi încet la o parte din fața pastorului cana, șterse cu șortul o porțiune de

masă și așeză lucrul sfânt în fața capului îngreuiat de somn.

— Domnule pastor dragă, șopti bătrîna, în timp ce furtuna bubuia prin coșul sobei, cartea e aici.

— Bine, bine, răspunse pastorul ca prin somn, întinse mîinile fără să ridice capul, pipăi după ceașca de cafea și nimeri cu degetul în toartă, încît ceașca se propti pe dos și rachiul se scurse în două pirîiașe de pe masa unsuroasă.

— Vai, vai, vai se jelui bătrîna, salvînd cartea, asta nu-i bine de loc ; domnul pastor e somnoros și trebuie să se ducă la culcare !

Pastorul și sforăia de-acum, cu mîinile odihnindu-se pe colțul mesei, cu degetul mijlociu întins într-un gest timp, ca și cum ar fi arătat către un țel invizibil, care nu poate fi deocamdată atins.

— Cum, Doamne iartă-mă, o să-l cărăm în pat de-aici ? se jelui bătrîna către fete. Era tare neajutorată, pentru că dacă l-ar fi trezit pe cel care dormea, știa prea bine cît se înfurie cînd e băut și-l scoli, iar pe de altă parte, să-l lase în bucătărie, nu mergea, din cauza fetelor, și ca să-l bage în camera ei, iar nu se putea, pentru că ar fi dat prilej la bîrfeli. Cele trei femei se apropiară de el, ca șoarecii care se învîrtesc în jurul pisicii ca să-i atîrne olopoței la gît, și nici unul nu îndrăznește.

Între timp focul din sobă se stinsese, vîntul răzbătea prin fereastră și prin zidurile neetanșe, iar bătrînul, care era în ciorapi, o fi simțit frig, căci ridică de cîteva ori capul, căscă larg gura și scase trei chițcăi-

turi, ca vulpea cînd umblă după rațe sălbatice, la care femeile înghețară.

— Cred că am strănutat, zise pastorul, ridicîndu-se și mergînd cu ochii închiși, spre canapeaua de lîngă fereastră pe care se prăbuși, apoi se lungi pe spate, cu brațele încrucișate pe piept și căzu într-un somn adînc, după ce suspină o dată lung.

Nu mai era nici o speranță să-l scoli de acolo și Carlsson cu Robert, care se înapoiaseră, nu îndrăzneau să-l atingă.

— Bate ! Fiți atenți ! îi lămurii Robert. Puneți-i doar o pernă sub cap și aruncați vreo pătură peste el, că doarme neîntors pînă mîine dimineață !

Bătrîna le luă pe fete cu ea în odaie, Robert își făcu un culcuș pe o ladă și Carlsson se urcă în cămăruța sa. Lumînările se stinseră și în bucătărie se făcu tăcere.

Curînd toată casa se cufundase în somn, mai mult sau mai puțin plăcut.

În dimineața următoare, în timp ce cîntau cocoșii și în timp ce madam Flod sculată vestea deșteptarea, pastorul și cu Robert plecaseră. Furtuna se mai domolise, nori albi și reci de toamnă veneau dinspre răsărit spre țărîm și cerul era proaspăt și albastru. Pe la oră opt bătrîna își începu plimbările, în partea de răsărit a promontoriului, ca să vadă dacă nu cumva se zărește vreo barcă printre insule. Departe, dincolo de stînci, apărură o barcă cu pînze, apoi dispărură din nou. Marea

era tot agitată, albastră ca oțelul, ultimile recife dispăreau ca niște fantasme, atîrnau de vălurile colorate ale aerului, ca și cum ar fi plutit pe deasupra apei gata să se ridice în aer ca ceața nopții. Broaștele pitite în golfulețe și pe promontoriu, țîșneau imediat în apă cînd vedeau vulturii de mare îndreptîndu-se în zborul lor greoi, către ele, dispăreau și apăreau, sărind într-una de parcă apa fierbea în jurul lor. Bătrînei, cînd zărea cîte un pescăruș zburînd peste insule și-i auzea strigătul, i se părea că-i o barcă cu pînze, și chiar mai venea uneori cîte o barcă, însă toate ocoleau insula și o luau spre nord sau spre sud.

Bătea un vînt rece ; vîntul și norii albi înțepau ochii și bătrîna intră în pădurice, obosită de așteptare ; începu să adune afine în șorț, pentru că nu putea să stea fără să facă nimica și avea nevoie să se ocupe cu ceva, ca să-și alunge neliniștea. Băiatul îi era, la urma urmei, cel mai drag și ea nu fusese nici pe jumătate atît de tulburată în seara aceea, cînd stătuse lîngă pîrleaz și cînd văzuse cum o anumită speranță tulbure a ei dispare în noapte. Astăzi însă își dorea băiatul, mai presus de orice, simțind că s-ar putea ca în curînd să plece de lîngă ea. Cuvintele de aseară ale pastorului și vorbele care umblau, aprinseseră fitilul care în curînd putea să facă bum ! Cine o să fie acolo și o să-și ardă sprîncenele, nu se putea ști, însă că se va întîmpla ceva, asta era aproape sigur.

Mergînd tăcută spre casă, ajunse la costișa cu stejari. Auzi glasuri aferate, jos, înspre pod și zări, printre frunzele de stejar, agitîndu-se niște oameni în jurul

debarcaderului; își luau unul altuia vorba din gură, discutau aprins, constatau, se certau. Se întâmplase oeva, după ce plecase ea, dar ce anume ?

Neliniștea îi alungă curiozitatea și coborî povârnișul poticnindu-se ca să se lămurească ce s-a întâmplat. Ajunsă la gardul livezii, zări pupa bărcii. Se întoarseră deci acasă, vîslind în jurul insulei.

Vocea lui Norman era foarte clară cînd începu să explice cum s-au petrecut lucrurile :

— S-a dat la fund ca un pietroi și pe urmă a ieșit iar ; lovitura mortală a primit-o prin ochiul stîng, exact așa, ca atunci cînd se stinge o lumîinare.

— Doamne Isuse ! A murit ? țipă bătrîna și se repezi peste gard, însă nimeni nu o auzi din cauza lui Rundkvist, care sporovăia în barcă.

— Și atunci am aruncat grapina după el, și cînd i-a intrat cîrligul în spinare...

Bătrîna ajunsese în dosul spaliierelor cu năvoade și nu mai putea să răzbată, privind de după plase ca printr-un vîl așezat pe o oglindă. Văzu cum s-au adunat toți locuitorii insulei, cum se înghesuie, vîrîndu-se unul în altul în jurul unui trup cenușiu — lucios, care zăcea întins în barcă. Și începu să strige și să se agite în dosul plaselor, însă scoarța de mestecăn a stîlpilor i se încurcă în cozi, iar plutitoarele plaselor o izbeau ca niște lovituri de bici.

— Ce, Doamne iartă-mă, s-o fi prins în plasa de calcani ? strigă Rundkvist care văzuse ce se-ntîmplă în năvoade. Ia te uită, mi se pare că-i mătușica !

— S-a sfîrșit cu el ? strigă madam Flod cît putu de tare. S-a sfîrșit ?

— Sfîrșit ca un ciine mort !

Bătrîna se eliberă de plase și cobori la debarcader. Acolo îl zări pe Gusten în capul gol, stînd pe burtă, lungit în barcă, însă îl văzu că se mișcă și sub el zări un corp mare păros.

— Tu ești, mamă ? îi dădu bună ziua Gusten, fără să se întoarcă. Io-te ce grăsan am prins !

Bătrîna făcu ochii mari cînd văzu o focă grasă, pe care Gusten o ținea ca s-o jupoaie. Foci grase nu picau zilnic în dar, desigur ; carnea se putea mînca, cum era cazul acum, untura ajungea pentru cîteva perechi de cizme și pielea făcea vreo douăzeci de coroane ; dar heringii de iarnă erau și mai importanți și ea, nevăzînd nici o aripioară de pește în barcă, se cam supără, și uitînd atît de fiul regăsit cît și de foca neașteptată, izbucni în reproșuri :

— Ei, dar cu heringii cum îi ?

— De, n-ar fi fost rău să fie, dar poți să-i și cumperi, la urma urmei, însă focă cenușie nu găsești în fiecare zi.

— Păi așa spui tu mereu, Gusten, da-i mai mare rușinea să fii plecat trei zile pe mare ca să nu ajungi acasă cu nici un pește. Ce-o să mîncăm noi la iarnă, te-ai gîndit la asta ?

Însă vorbele ei nu avură nici un răsunset, pentru că heringi avuseseră mereu și carnea-i tot carne, mai ales acum cînd vînătorii își atrăseseră toată admirația asupra lor prin relatarea extraordinarelor aventuri.

— Da, se grăbi Carlsson să-și tragă spuza pe turta sa, dacă n-am avea pământul, am rămîne toți fără mîncare !

În timpul zilei nu s-a mai aruncat nici o plasă în apă, trebuind să se pună la foc oala cea mare de leșie pentru fiertul unturii ; și s-a fript carne, s-a gătit în bucătărie, s-au băut cafele cu rachiu ; pe peretele dinspre sud a fost pusă la întins pielea, ca un trofeu, s-a comentat și s-au dat explicații și toți cei care veneau și plecau și nu le venea a crede, trebuiau să pună degetul în gaura împușcăturii și să asculte cum era blana și cum stătea foca pe stîncă, ce i-a spus Gusten lui Norman în ultimul moment, cînd trebuia să pornească împușcătura și cum, în sfîrșit, mortul s-a ridicat în ultima clipă, cînd el „i-a tăiat firul vieții“.

Carlsson nu era el eroul zilei, dar își bătea în secret fierul și cînd s-a terminat cu aruncarea năvoadelor, a luat barca și a plecat la oraș cu Norman și cu Lotten.

Cînd madam Flod coborî la debarcader ca să-i primească pe cei ce se întorceau de la oraș, Carlsson era atît de calin și de docil încît bătrîna socoti că se petrecuse ceva între timp.

După masa de seară trebui să intre în camera mare și să dea socoteală de bani ; așa că fu nevoit să stea jos și să povestească. Însă povestirea mergea foarte greoi și pe argat se părea că nu-l trage de loc inima să aducă vorba și despre el ; bătrîna nu-l lăsă însă de loc să-i scape din clește, fără să-i relateze călătoria.

— Ei, ia mai zi, Carlsson, — îl descusu ea — poate c-ai fost și pe la domnul profesor, nu ? Așa aș zice !

— Păi da, am dat o raită și pe-acolo, se-nțelege, răspunse Carlsson, vizibil deranjat de amintirea vizitei.

— Da ? Și cum a fost ?

— Ei, îi salută călduros pe toți cei de la fermă ; au fost foarte politicoși, m-au invitat la o gustare. Era foarte *jantil* în casă la ei și ne-am simțit foarte bine.

— De, ți-or fi dat și ceva mai bun, nu ?

— O, am mâncat homar și șampinioane și pe urmă am băut porter ¹.

— Ia te uită ! Nu mai spune ! Poate că le-ai văzut și pe fete, nu ?

— Da, sigur, răspunse el degajat.

— Și erau tot așa cum le știm noi, nu ?

Nu erau de loc așa, și asta trebuie s-o fi încântat mult pe bătrână, de aceea Carlsson nu răspunse direct la întrebare.

— Da, erau foarte amabile și am mers la salonul lui Berns pe seară ; am ascultat nițică muzică și pe urmă le-am invitat la un *sherry* ² și la gustări. A fost, cum s-ar spune, foarte amuzant.

Însă, în fapt, lucrurile nu se petrecuseră de loc așa și nu fusese de loc amuzant, ci cu totul altfel. De fapt Carlsson fusese primit în bucătărie de Lina care-l cinstise cu o halbă de bere pe colțul mesei pentru că Ida era plecată. Pe urmă intrase în bucătărie soția profesorului, îi dase bună-ziua și-i spusese Linei că trebuie să cumpere un homar pentru masa de seară, deoarece

¹ Bere neagră englezească, tare și amară.

² Vin de desert dulce, foarte aromat, de culoarea chilimbarului, din regiunea Jerez la Frontera, din sudul Spaniei.

aveau un musafir ; pe urmă cucoana își văzu de treburile ei. Rămăși singuri, Lina fusese la început cam bătoasă, însă cum Carlsson stătea și tot vorbea, reuși să scoată de la ea că Ida primise scrisoarea și o citise tare într-o seară, când logodnicul ei era acolo și stăteau toți în camera slugilor bînd porter în timp ce Lina curăța ciuperci. Așa s-au căscat de rîs, de erau să moară ; logodnicul a cetit de două ori scrisoarea, tare, ca popa în biserică. Și cel mai amuzant le-a părut „bătrînul Carlsson“ și „ultimile lui clipe“, iar cînd au ajuns la „ispitire și căile rătăcirii“ atunci logodnicul — care se ocupa cu transportul berii — a propus să plece cu toți ca să cadă în ispită la salonul lui Berns, și-au plecat cu toții acolo, fiind invitați la *sherry-kobel* și gustări.

Fie că acuma relatarea Linei îl tulbura, și-i agita amintirile, cam dezordonate, fie că dorise să fie în pielea logodnicului, încît se transpusesese în situația plăcută a aceluia, se preschimbase în mîncătorul de homari, băuse porterul logodnicului și mîncase ciupercile Linei, pe scurt, a produs efectul scontat asupra bătrînei, ceea ce era lucrul cel mai important. Și cînd a văzut că s-a produs efectul se simți sigur pe sine ca să pornească la atac. Băieții erau pe mare, Rundkvist se culcase și fetele își terminaseră ziua de lucru.

— Ce-o fi toate vorbele astea, care circulă prin parohia noastră și pe care le aud mereu peste tot ? încep eu el atacul.

— Ce mai vorbesc acuma ? întrebă bătrîna.

— Ei, tot alea vechi, cică noi am avea de gînd să ne căsătorim.

— De, am mai auzit noi asta.

— Bine, bine, dar n-are nici un rost ca lumea să vorbească despre ceea ce nu este ; nu pot de loc să pricep asta, continuă viclean Carlsson.

— De, ce-ai face tu, care ești tînăr, și bărbat sprinten, cu o femeie bătrînă ca mine ?

— Oh, ce-are a face vîrsta ; nici vorbă de asta ! În ceea ce mă privește, ca să spun așa, dacă m-aș gîndi vreodată să mă însor, nici nu m-aș uita la o zăpăcită, care nu poate nimic și nu știe nimic, pentru că, vezi dumneata, mătușă, plăcerea-i una și însurătoarea-i alta ; plăcerea, cea mai tare plăcere, trece ca fumul, și credința și făgăduiala sînt ca o priză de tutun, cînd vine alta și-ți întinde o țigară de foi. Așa cum sînt eu, mătușă, dacă mă însor, atunci îmi țin vorba, căci așa am fost eu întotdeauna și cine ar spune altfel, acela-i un mincinos.

Madam Flod își ascuți urechile căci i se păru că ar mai fi încă ceva neclar.

— Bine, Carlsson, dar între tine și Ida, n-a fost nimic serios ? se informă ea.

— A, Ida, mda, n-ar fi fost prea rău pentru ea, și dacă aș vrea ar fi de ajuns să mișc doar degetul cel mic, ca să fie a mea ; vezi însă mătușică, fata nu prea are caracter, e prea glumeață și prea neroadă, și aș crede chiar că nici nu prea calcă drept. De altfel, încep și eu să îmbătrînesc, aș putea spune, și nu mai am nici un chef de nebunii ; da, da, spun drept, dacă

m-aş gândi să mă însor, aş lua pe cineva mai în vîrstă, mai înţelept, cineva care are caracter adevărat ; ştii, nu mă pricep să-ţi spun, însă dumneata, mătuşă, poate că mă înţelegi mai bine, pentru că eşti mai înţeleaptă, cum s-ar spune...

Bătrîna se așezase la masă, ca să poată înţelege mai bine toate întortoacierile lui Carlsson şi se pregătea să zică amin, cînd ar fi spus el da.

— Ei, dar ea spune-mi, începu ea să caute un nou capăt la scul, nu te-ai gândi cumva la văduva din Åvassa care stă așa, singurică şi nu doreşte nimic alta decît să se mărite ?

— Aş, aia nu, de unde, o cunosc destul de bine de altfel, ea n-are un caracter frumos cum spuneam ; cine mă va lua pe mine, va trebui să aibă caracter. Pentru bani şi maniere alese şi tot felul de boarfe frumoase... astea nu-s pentru mine, pentru că eu nu-s din ăştia ; iar cei care mă cunosc bine n-ar putea spune decît tot acelaşi lucru.

Problema părea că fusese răsucită pe toate părţile şi cineva trebuia să spună ultimul cuvînt, cît mai era posibil.

— Păi, cam la cine te-ai gândit, Carlsson, se încumetă madam Flod să facă un pas îndrăzneţ înainte.

— Te gîndeşti şi iar te gîndeşti ! Te gîndeşti la una, te gîndeşti la alta... eu nu m-am gândit la cineva anume, pentru că cine s-a gândit, acela spune ; eu tac, așa-s eu, să nu se spună că am umblat cu vorbe şi cu momeli, pentru că nu-mi stă în caracter.

Acuma bătrîna nu mai ştia de loc cum stau lucrurile şi dacă ea-i cu pricina, însă trebuia să mai încerce o dată.

— Ei, Carlsson dragă, dacă la Ida ți-e gîndul, atunci de bună seamă că nu poţi să te mai gîndeşti cu toată seriozitatea la alta.

— Ida, hm, pramatia aia de vulpe, nu, nu-mi trebuie mie așa ceva, nici chiar dacă mi-ar arunca-o peste mine ; nu, nu, îmi trebuie ceva mai bun, să aibă măcar haine pe ea... nu că m-aş uita la asta, pentru că așa-s eu şi asta-i caracterul meu...

Acuma se învîrtiseră atîta, că era primejdios să mai stea pe loc, dacă bătrîna nu da din coate.

— Uite, Carlsson, ce-ai spune dacă ar fi să ne însoţim noi amîndoi ?

Carlsson dădu din mîini ca şi cum ar fi vrut să alunge orice bănuială despre asemenea gînduri josnice.

— Nu, nu, niciodată n-o să poată fi vorba de așa ceva ! protestă el. Să nu mai vorbim niciodată despre asta, nici măcar să nu ne mai gîndim. Ştiu eu prea bine ce-ar spune oamenii, că te-am luat pentru bani, însă așa ceva eu nu pot face şi nici nu-i felul meu. Nu, cît îi lumea, să nu mai vorbim de asta. Făgăduieşte-mi, mătuşă — şi îi întinde mîna, — că niciodată n-o să mai vorbim de treaba asta. Dă-mi mîna !

Însă bătrîna nu voia să-i ia mîna pentru așa ceva, ci voia tocmai să discute serios problema.

— De ce să nu vorbim de asta, cînd ar putea să se întîmple ? Sînt bătrînă, ştiu asta Carlsson, dar Gusten nu-i bărbatul care să se ocupe de fermă şi am nevoie

de cineva care să stea alături de mine și să mă ajute, înțeleg însă prea bine că tu nu vrei să te sleiești pentru alții și să nu te alegi cu nimica, și de aceea nu văd nici un alt mijloc decât să ne căsătorim. Lasă lumea să vorbească, și-așa vorbește, și dacă tu, Carlsson, n-ai ceva special împotriva mea, nu văd nimic care să te împiedice. Ai ceva cu mine, spune ?

— N-am nimic împotriva ta, mătușică, din nici un punct de vedere, însă vezi că derbedeii vorbesc vrute și nevrute și nici Gusten n-o să se uite cu ochi buni la noi.

— Aș, dacă nu ești tu destul de bărbat ca să-l ții la respect, atunci o să am eu puterea asta. În vîrstă sînt eu, nu-i vorbă, însă chiar așa de bătrînă n-oi fi și, pot să-ți spun, Carlsson, așa, între patru ochi, că... la o adică, fac tot atîta treabă ca oricare putoare !

Gheața se spărsese și acumă porni o revărsare de planuri și soluții, cum să-l anunțe pe Gusten despre chestia asta și cum trebuie aranjat cu nunta și cu toate celelalte. Și discuțiile se lungiră mult, atît de mult încît bătrîna trebui să pună oala de cafea la foc și să ia sticla de rachiu, înaintînd bine în noapte.

CAPITOLUL AL CINCELEA

Unde se fac cele trei atrigări, se merge la împăr-
tășanie și se face nunta, dar încă nu se intră în
patul conjugal

Că nimeni nu-i mai bun decât atunci când moare și
nimeni nu-i mai rău decât atunci când se însoară,
Carlsson descoperi curînd și treaba asta.

Gusten mugi ca o focă flămîndă, tună și fulgeră trei
zile, în care timp Carlsson întreprinse o mică călătorie,
sub pretextul unor afaceri. Bătrînul Flod fu scos din
groapă, răsucit pe toate părțile, socotit cel mai straș-
nic om creat pînă atunci în timp ce Carlsson, fu scuțu-
rat ca o haină veche, găsindu-i-se pete pe toate părțile.
S-a lansat știrea că fusese *rallebuse* și vînzător de bi-
blii, dat afară din trei locuri și chemat în fața judecății
pentru niște chestii cu bătaie, după indicații neconfir-
mate. Toate astea i-au fost trecute pe sub nas doamnei
Flod, însă o dată ce flacăra fusese aprinsă și perspec-
tiva încetării văduviei începuse să se întrezărească, bă-

trîna se însufleți, se învioră și-și astupă nasul trecînd și peste cele calde și peste cele reci.

Dușmănia împotriva lui Carlsson își avea mai ales rădăcinile în faptul că era un venetic, care acum, prin dreptul căsătoriei, va ajunge la pămîntul și la apa aceasta pe care băștinașii se obișnuiseră să le considere într-un fel, ca ale lor. Cum madam Flod era moștenitoarea universală și după toate probabilitățile avea să mai trăiască încă mulți ani, se diminuau șansele fiului ei de a-și primi drepturile și poziția lui în această fermă devenea întru totul asemănătoare unui argat. Ținînd seama de antecedentele recente, toate astea influențau tutela și bunăvoința argatului. Așa că nu fu de loc de mirare că cel dizgrațiat deveni turbat și-i spuse vorbe aspre mamei sale, amenință cu judecata și protestă în fel și chip împotriva viitorului său tată vitreg. Lucrurile se înrăutățiră și mai mult cînd Carlsson se întoarse, după mica excursie, îmbrăcat în haina neagră de sărbătoare și cu căciula de focă a răposatului Flod pe care, cu ocazia primei tandrețe, le primise ca daruri de așazisa noapte a nunții. Gusten nu spuse nimic, însă îl montă pe Rundkvist ca să-i joace o farsă și dimineța, cînd trebuia să ia micul dejun, puse un prosop pe locul lui Carlsson, ascunzînd sub el o grămadă de lucruri invizibile. Carlsson, care nu bănuia nimica rău, ridică prosopul și găsi partea sa de masă acoperită cu toate ciurucurile pe care le adunase în sac și le uitase sub pat, sus, în odăița lui. Erau cutii de homar goale, cutii de sardele, flacoane de sos de ciuperci, o sticlă de porter, o infini-

tate de dopuri, o vază de flori crăpată și multe altele.

Lui Carlsson i se înverzică ochii de mînie, dar nu știu de cine să se lege. Rundkvist îi dă o explicație în doi peri, cum că așa-i obiceiul la ei, să se facă „un banc” cu cei care urmează să se însoare. Din nefericire tocmai atunci veni Gusten și-și exprimă pe dată mirarea că a sosit așa de vreme toamna, strîngătorul de zdrențe, pentru că de obicei nu se arăta înainte de Anul Nou, și tocmai atunci pică și Norman, explicînd că astea nu-s nici un fel de zdrențe, ci doar amintirile lui Carlsson despre Ida, și că Rundkvist a vrut să glumească pe socoteala lui Carlsson, acum cînd totul se terminase între ei.

Pe urmă au urmat cuvinte ascuțite, al căror rezultat fu că Gusten se duse la parohie și reuși să amîne cu șase luni căsătoria lui Carlsson fiind — spunea el — niște lucruri neclare în legătură cu el. Asta era o contrarietate de care Carlsson încercă să se scuture, obținînd mici echivalențe. Mai întîi adoptă o atitudine solemnă în noua lui poziție socială, cînd însă eșuă atitudinea lui, se hotărî să se poarte mai glumeț cu oamenii de la fermă, ceea ce reuși destul de bine, cu excepția lui Gusten, care se menținu într-o veninoasă luptă pe tăcute, fără să dea nici un semn de împăcare.

Iarna și-a urmat calea cu tăiatul lemnului din pădure, cu făcutul plaselor și cu pescuitul în copci, amestecate ba cu jocul de cărți și cu ceștile de cafea cu rachiu, ba cu petrecerea de Crăciun, ba cu vînatul. Și s-a făcut din nou primăvară ; rațele sălbatice te ade-

meneau pe mare, însă Carlsson își pusese toate puterile în munca agricolă de primăvară, ca să poată conta pe recoltă bună; foarte necesară pentru a acoperi golerile pe care le va face nunta, mai ales că aveau de gînd s-o facă cu surle și trîmbiți, ca s-o pomenească oamenii ani de zile:

O dată cu păsările călătoare veniră și oaspeții de vară și profesorul era tot atît de binevoitor ca și în anul trecut și tot așa, le găsea pe toate „schön“, mai ales ținînd seama că vor avea și o nuntă. Din fericire, Ida nu venise cu ei. Plecase din serviciu în aprilie și urma să se mărite în curînd. Succesoarea ei nu mai era tot atît de atrăgătoare; iar pe de altă parte Carlsson avea și așa prea mult fier pe foc ca să-i mai ardă și de altele, mai ales că ținea cartea în mînă și n-avea de gînd s-o piardă.

Strigările s-au terminat de Sffntul Ion și nunta trebuia să se țină între cositul finului și seceriș, cînd toată lumea avea un pic de tihnă, atît pe uscat cît și pe mare.

După terminarea strigărilor se observă la Carlsson o neplăcută schimbare de poziție, și madam Flod a fost prima care a descoperit-o. Cu siguranță că, după obiceiul pămîntului, trăiseră ca oamenii însurați, încă de cînd erau logodnici și logodnicul, pe deasupra căruia pluteau încă recuzările lui Gusten, știa întotdeauna să-și potrivească după împrejurările destul de schimbătoare conduita, însă cînd trecea primejdia, ridica nasul în sus și știa să fie bățos. Asta n-o impresiona însă prea mult pe madam Flod, care la rîndul ei,

simțea că ține bine hățurile în mână și-și arăta dinții, atîți cîți mai avea, iar cu ocazia celei de a treia strigări și i-a arătat pe toți.

Toată populația insulei — în afară de Lotten — plecase la biserică să se împărtășească. Ca de obicei, au luat barca cea mai mică, pentru cazul că ar fi trebuit să vîslească și în barcă era înghesuială, mai ales că luaseră cu ei merinde și o jumătate de pud de pește afumat pentru pastor, cîtiva skålpunzi de luminări pentru cantor și toate straiile cu care trebuiau să se schimbe, ca să nu mai vorbim de vele, vîsle, găleți, căuși, scăunele și rezemătoare de picioare.

Conform obiceiului în asemenea ocazii, au luat o gustare mai substanțială și s-au poftit sînguincios unul pe altul la ulcior, iar cafeaua de dimineată, cu rachiu, era pusă într-o sticlă. Era arșită și pe mare și nimeni nu voia să vîslească, din care cauză s-a produs o oarecare gîlceavă între bărbați, pentru că nici unul nu voia să ajungă transpirat la biserică. Femeile s-au ciorovăit și ele, dar cînd au intrat în golfulețul insulei pe care se află biserica și s-au auzit clopotele, pe care nu le mai auziseră de zile și ani, cearta s-a potolit. Clăpotul era tras prima oară, așa că mai aveau destul timp înaintea lor. Madam Flod s-a dus la casa parohială cu peștele afumat. Pastorul încă se bărbiera și era foarte prost dispus.

— Lume nouă la biserică, fiindcă rar îi poți vedea și pe cei din Hemsö, salută el, ștergînd clăbucul de pe brici pe degetul mic.

Carlsson, care cărase peștele, dădu o raită pe la bucătărie și se alesese cu un rachiu.

Pe urmă s-au dus la cantor cu lumînările și acolo Carlsson s-a mai învîrtit de un rachiu.

În sfîrșit s-au strîns toți în piața bisericii, au admirat caii fermierilor bogați, au citit inscripțiile de pe pietrele funerare și și-au dat bună ziua cu cunoscuții. Madam Flod a făcut o scurtă vizită la mormîntul lui Flod, în timp ce Carlsson s-a ținut mai la o parte. Clopotele au început din nou să bată și mulțimea s-a strecurat în biserică. Cei din Hemsö nu aveau bancă, de cînd arsesse biserica veche și de aceea trebuiră să stea printre rînduri. Era cald rău și ei se simțeau străini în încăperea asta mare și ar fi asudat și numai din pricina jenei, arătînd ca o bandă de infractori care așteaptă să fie puși la stîlpul infamiei. Pînă să înceapă psalmii din amvon, se făcuse ora unsprezece și pe cei din Hemsö parcă îi tot forfeca prin picioare și s-au schimbat cînd pe un picior, cînd pe celălalt, de vreo patruzeci de ori. Soarele ardea și frigea tot mai tare, încît li se îmbroboniseră frunțile de sudoare, însă ei stăteau drepți ca niște clești și nu puteau să se adăpostească în vreun colțșor mai umbrît. Atunci paracliserul aduse cartea de psalmi și o deschise la psalmul nr. 158. Orga piui un preludiu și cantorul intonă primul verset. Au cîntat cu toți, cu însuflețire și bucurie, pentru că se așteptau să înceapă predica imediat după aceea. Iată însă că urmează versetul doi și versetul trei.

— N-or fi luat-o în serios cu cîntatul, să-i tragă toate cele optsprezece versete ? îi șopti Rundkvist lui Norman.

Totuși era cît se poate de serios. Și în ușa sacristiei apăru mutra înfuriată a pastorului Nordström, care aruncă priviri arogante și provocatoare către asistentă, căreia se hotărîse să-i tragă o săpuneală bună, acuma, cînd îi avea pe toți în labă.

Și fură cîntate toate cele optsprezece versete, încît se făcură ceasurile unsprezece și jumătate, mai înainte ca pastorul să se suie pe amvon. Iar ei erau atît de muiăți, muiăți de le cădeau capetele și ațipeau. Somnul însă nu le-a fost prea lung pentru că deodată, cînd ți-era lumea mai dragă, pastorul începu să zbiere și cei care moțăiau tresăriră, își zvîrliră capul în sus și priviră prostește unul la altul, ca și cum ar fi vrut să întrebe unde-a luat foc.

Carlsson și cu bătrîna înaintaseră atît de mult încît orice retragere spre ușă, fără scandal, ar fi fost imposibilă. Bătrîna era frîntă de oboseală și din cauza ghetelor strîmte, care o strîngeau pe măsură ce creștea căldura. Din cînd în cînd se întorcea și arunca o privire rugătoare către logodnic, ca și cum l-ar fi implorat s-o ducă pînă jos, la mare, însă dumnealui era cu totul cufundat în slujba Domnului, pentru că stătea în cizmele largi, de piele, ale răposatului Flod și chiar o pedepsea pe impacientata logodnică, aruncîndu-i priviri pline de ură. Ceilalți însă se trăsaseră binișor înapoi și intraseră sub cafas, unde era mai răcoare și aveau un pic de umbră. Gusten descoperi acolo și

furtunul de incendiu, pe care se așează, luînd-o pe Clara pe genunchi.

Rundkvist se rezemase de o coloană, iar Norman stătea alături de el, cînd începu predica. Erau numai cuvinte, fără cîntece, și se lungi șase sferturi de oră. Textul trata despre fecioarele înțelepte și cele nebune și nu interesa de loc pe nimeni din mulțime, așa că toți adormiră ; se dormea stînd, atîrnînd sau chiar în picioare.

După ce trecuse o jumătate de ceas, Norman îl îmboldi pe Rundkvist, care stătea aplecat în față, cu fruntea în palme — de parcă s-ar fi simțit rău — și cu degetul mare arătă înspre Clara și Gusten, care sedeau pe furtun. Rundkvist se răsuci ușurel într-o parte, căscă ochii, ca și cum l-ar fi zărit pe Necuratul în persoană, clătină din cap și zîmbi, ca unul care a înțeles. Fapt este că ea sta cu limba afară din gură și cu ochii căzuți în fundul capului, ca în timpul unui coșmar groaznic, iar Gusten privea neclintit la pastorul Nordström, ca și cum i-ar fi mîncat cuvintele, unul cîte unul și acuma se străduia să audă cum curge clepsidra.

— Dă-i încolo, sînt prea de tot, șopti Rundkvist și se trase binișor înapoi, tăcut și precaut, călcînd cu băgare de seamă pe dale, ca să nu facă zgomot. Norman citise gîndul lui Rundkvist și sprinten ca un țipar se strecură afară din biserică, urmat imediat de Rundkvist, după care amîndoi chiulangiii își îndreptară pașii spre barcă.

Acolo jos bătea o briză ușoară și amândoi își îmborspătară forțele cu niște răcoritoare. Ușurel și pe tăcute, după cum ieșiseră, se strecurară din nou în biserică și o zăriră pe Clara adormită în brațele lui Gusten, care dormea și el ținând-o de talie, însă atât de sus încât Rundkvist găsi de cuviință să-i mute mâinile un pic mai jos, drept care Gusten se trezi și își apucă din nou prada, de parcă s-ar fi temut că cineva vrea să-i ia fata.

Predica mai ținu o jumătate de oră, după care o mai duseră încă o jumătate de oră cu cântatul psalmilor, pînă să înceapă comuniunea. Sacramentul a fost primit cu multă emoție și Rundkvist a plîns, iar madam Flod, care voise să se retragă într-o bancă, după terminarea ceremoniei la altar, ajunsese la încăierare și fu respinsă, cu toate că în ultima jumătate de oră a serviciului divin stătuse pe călcîie, ca și cum dalele de piatră i-ar fi fript tălpile; iar cînd preotul citi strigările, se înfurie rău de tot, pentru că toată lumea privea la ea.

În sfîrșit, s-au terminat toate și s-au repezit toți la barcă. Madam Flod n-a mai putut suporta și și-a scos ghetelile, după ce primise felicitări la parohie, luînd-o și ea spre barcă, unde își băgă picioarele în mare și îl ocări pe Carlsson. După aceea s-au aruncat peste provizii și cînd s-a descoperit că se terminaseră clătitelile, a început scandalul. Rundkvist a fost de părere, că, probabil, fuseseră uitate acasă, iar Norman sugera că le-o fi mîncat cineva; discret, pe drum, aruncînd priviri neîncrezătoare spre Carlsson.

Se instalaseră în barcă cu toții, cînd Carlsson își aduse aminte că aveau de luat din magazia parohiei un butoi cu catran. Se arăta a furtună. Femeile țipară că n-au nevoie de nici un fel de catran în barcă, că numai asta mai lipsea, după ce că erau îmbrăcați cu haine noi, însă Carlsson aduse butoiul și-l încărcă pe vas. Au început iar să se cîrîie că cine să stea lingă primejdioasa încărcătură.

— Cine-o să stea acolo ? mîrîi madam Flod.

— Ridicați-vă fustele în sus și stați pe fund, răspunse Carlsson, care se simțea considerabil mai stăpîn pe situație, după ce se făcuseră strigările.

— Ce fel de vorbe-s astea ? își șuieră vorbele bătrîna.

— Iaca, vorbe ! Și-acuma stați jos și plecarea !

— Cine-i ăla care comandă pe mare, dacă pot să-n-treb ? replică acuma Gusten, căruia i se păruse că a fost călcat pe coadă.

Se așeză la cîrmă, ridică pînzele și trase scota spre el. Barca era cufundată adînc din cauza încărcăturii, vîntul era extrem de slab, soarele frigea și sufletele erau înfierbîntate. Barca înainta „ca un păduche pe o mînă mînjită de catran“ și nu folosea la nimic faptul că oamenii potriveau mereu pînzele. De aceea și-au pierdut curînd răbdarea, și tăcerea, care domnise cîtăva vreme, fu întreruptă de Carlsson, care era de părere că trebuie să se vîslească. Asta n-o voia de loc Gusten ; să aștepte ca să treacă dincolo de recife, și acolo vor avea vînt, așa era el de părere.

Și au așteptat ; la intrarea între insule se zări o dungă vineție și se auziră valurile cum se izbesc de stîncile cele mai îndepărtate. Se apropia un vînt puternic dinspre est și pînzele începură să se umfle. Imediat ce trecură de promontoriu, veni o pală de vînt și barca se smuci, pînzele pocniră ca o împușcătură și lăsară o dîră de spumă în urma bărcii. Acuma trebuiră să tragă toți cîte o dușcă, fără excepție, și sufletele se ușurară, pentru că mergeau întins. Însă un vînt răcoros începu să aplece barca într-o parte și s-o adîncească în apă. Carlsson se înpăimîntă, se agăță de marginea bărcii și îi rugă să mai strîngă pînzele.

Gusten nu răspunse nimic, însă întinse și mai tare scota și barca luă apă.

Atunci Carlsson se ridică în picioare, deveni feroce și vru să bage o vîslă în apă. Dar bătrîna îl apucă de haină și-l trase jos.

— Stai dracului jos, mă ! strigă ea.

Carlsson stete, însă era alb la obraz. Dar n-a stat prea mult și a zvîcnit în sus, cu poalele hainei ridicate.

— Dumnezeii mă-sii ! Curge chestia aia ! a urlat el filfiindu-și poalele.

— Cine curge ? l-au întrebat toți.

— Cine să curgă, eu ? Butoiul curge !

— Dumnezeule, Doamne ! se auzea acum din toate părțile, pentru că, din cauza mișcărilor bărcii, catranul scurs se plimba prin toate colțurile.

— Stați jos ! tună Gusten, că vă cufund pe toți !

Carlsson se ridicase din nou, tocmai cînd vîntul

smunci barca. Rundkvist, care văzuse primejdia, se trase ușurel înapoi și-i dădu o palmă lui Carlsson, trîntindu-l jos. Bătaia era gata-gata, cînd madam Floa interveni și se băgă între ei.

— Își luă iubitul de guler și-l zgîlțîi bine.

— Ce fel de bărbat oi fi tu, dacă nici nu știi să mergi pe mare ! Fii și tu om și stai binișor în barcă !

Carlsson se supără, se smulse, însă pierdu o bucată din gulerul hainei.

— Ai să-mi rupi haina, femeie ! se răsti el și-și ridică cizmele pe banchetă, ca să le apere de catran.

— Ce tot spune ăla ? scoase foc pe nas bătrîna. Haina lui ! Oare de unde o fi avînd haina ? Eu, femeia golanului ăstuia, care-a venit fără nimic pe...

— Gura ! urlă Carlsson, atins în punctul cel mai vulnerabil, dacă nu vrei să spun și eu ce știu !

Gusten, gîndindu-se că lucrurile au început să ajungă prea departe, se porni să lălăie un *schottisch*, la care se alăturară Norman și Rundkvist, după care discuția veninoasă amuți, aruncîndu-se cu toții asupra dușmanului comun, pastorul Nordström, care-i lăsase să aștepte cinci ore și cîntase optsprezece versete. Sti-cla circulă iar, vîntul deveni mai uniform, spiritele se liniștiră și spre bucuria tuturor, barca acostă în golful lor, izbindu-se de pod.

Acuma începu pregătirea pentru nunta care trebuia să dureze trei zile. Se tăiară un porc și o vacă, se cumpărară o sută de *kanna*¹ de rachiu, se puseră heringi

¹ *Kanna* = aproximativ 2 litri.

la sare și foi de dafin, se găti, se prăji, se fripse, se fierse și se măcină cafea. Gusten nu se amestecă de loc în toate astea și părea misterios. În lăsa pe ceilalți să se agite și nu-și exterioriza nici un gând. Carlsson, stătea mai mult în fața scrinului, scria și socotea ; trimise după cumpărături la Dalarö și aranjă tot ce trebuia să se facă.

Sosise ajunul nunții și Gusten, dis-de-dimineață își aranjă tașca, își luă pușca și plecă. Maică-sa se trezi și-l întrebă încotro pleacă. Gusten răspunse că iese puțin pe mare ca să vadă cum mai stă cu bancurile de pește și plecă.

Jos, pe plajă, își avea barca echipată cu provizii pentru mai multe zile și luase cu el cuverturi, oala de cafea și alte lucruri, necesare pentru o ședere pe insule. Pomi imediat și în loc să cerceteze golfulețele, ca să vadă cum stă cu peștele, o luă spre larg, înspre insule.

Dimineața — acum sfârșitul lui iulie — era de-o claritate strălucitoare și cerul se făcuse alb-albastru ca spuma lăptelui. Insulele, stîncile, recifele, se topeau în mare încît nu puteai să spui dacă aparțin pămîntului sau apei. Pe cele mai apropiate insule se zăreau brazi și arini iar pe promontorii se zăreau giște sălbatice, rațe polare, pescăruși și goelanzi ; mai departe se zăreau doar pinii pitici ; pinguini negri și păsări în culorile papagalului mișunau nestîngherite pe lîngă barcă, cu intenția de a-l îndepărta pe vîntor de la cuiburile ascunse în crevasele muntelui ; mai încolo, insulițele stîlcoase deveniră mai lungi, mai goale

și ici-colo se vedea câte un brad singuratic, făcut anume să adăpostească cuiburile cu ouă pentru clocit ale rațelor polare sau câte un sorb și roiuri de țințari care se învîrteau în vînt în jurul coroanei lui. Gusten cîrmi înspre ultimul recif, stînd cu pipa în gură, pe jumătate culcat pe bara cîrmei, lăsînd să-l mîngîie briza călduță din sud ; pe la nouă ancoră pe Norsten. Era o insulă mică și stîncioasă de cîtiva *tunnland*¹ cu o vîlcea la mijloc. Printre stînci se aflau și cîtiva sorbi desfrunziți ; cîtiva corni falnici, cu fructele lor roșii, prin crăpăturile stîncilor ; fundul văii era acoperit cu un covor gros de buruieni și mărăcinișuri, care acuma începuseră să bată în galben ; cîteva tufe de ienupăr împrăștiate de-a lungul stîncilor, păreau bătute în cuie, ca să nu le ia vîntul. Gusten se simțea aici ca la el acasă ; cunoștea fiecare stîncă, știa unde trebuie să dea la o parte tufișurile de ienupăr, ca să găsească cuiburile de *ejder*² pe ouă, care se lăsau mîngîiate pe spate și-l ciupeau de cracul pantalonilor ; aici știa unde să-și înfigă ostia în crăpăturile stîncilor ca să dibuiască pinguinii negri, cărora le răsucea gîtul pentru a-și asigura masa. Aici era locul de pescuit heringi al celor din Hemsö și împreună cu altă obște de pescuit construiseră un adăpost de noapte. Într-acolo își îndreptă și Gusten pașii, luă cheia de la locul obișnuit de sub streșină și-și duse lucrurile înăuntru. Locuința consta propriu-zis dintr-o cameră fără ferestre, o nișă

¹ *Tunnland* = aproximativ o jumătate de hectar (4936 m²).

² Specie de rață sălbatică din regiunile nordice, căutată pentru puful ei.

cu paturi, așezate ca niște polițe, unul deasupra altuia, o plită, un scăunel cu trei picioare și o masă.

După ce și-a pus totul în ordine, s-a cățărat pe acoperiș, a deschis capacul hodgeagului și s-a dat iar jos. Pe urmă a luat chibritele de la locul lor, de sub o bîrnă și a aprins focul în vatră, unde ultimul vizitator nu uitase, conform vechiului obicei, să lase surcele uscate după ultimul său popas acolo. A pus oala cu cartofi, a trîntit un strat de pește sărat peste ei și și-a aprins o pipă, ca să treacă vremea mai ușor.

După ce a mîncat și a băut niște rachiu, și-a luat pușca și a plecat la barcă, unde avea păsări de momeală. A vîslit un pic și a ancorat la un promontoriu, cățărîndu-se într-un „skoren“, sau adăpost de pîndă, făcut din pietre și nuiele. Păsările de momeală filfiau din aripi pe deasupra talazurilor care se spărgeau, dar nu se arăta nici un ejder. Așteptarea se prelungea și-l obosi; se întoarse la țarm și căută vreo vidră; nu dădu decît de o viperă și un viespar printre patlagina lucioasă și ovăzul sălbatic uscat.

Dar nu i se păru că-i chiar atît de important să prindă ceva și merse mai departe, așa, ca să meargă, ca să scape de rămasul acasă sau pentru că îl împingea ceva să nu stea pe loc, să se miște, undeva unde să nu-l vadă nimeni, să nu-l audă nimeni.

După-amiază se retrase în colibă ca să doarmă și după masa de seară vîslî un pic pe mare, cu undița pentru morunași, ca să-și încerce norocul. Marea era liniștită și el zărea uscatul întinzîndu-se sub tivul de aur al soarelui care apunea ca un fum subțire. Era tă-

cere în jurul său ca într-o noapte fără vînt și auzea izbitura ritmică a vislelor în furoile lor de la o jumătate de milă. Focile se scaldau la o distanță convenabilă, își căscau botul, mugeau, pufăiau și se băgau din nou în apă.

Morunașul într-adevăr mușcase și avu șansa să scoată cîțiva cu burta albă, cu botul mare și inofensiv, căscoind după apă și rînjind urît la soare, cînd erau scoși din adînoimea lor întunecată și se zbăteau aruncați peste bord.

Gusten se ținuse în partea nordică a insulei însă cînd întinericul începu să se lase cu repeziuni, se întoarse la țărm și remarcă pentru prima oară că iese fum din hogașul căsuței. Mirîndu-se cine ar putea să fie, o luă cu pași repezi spre casă.

— Tu ești, mă? auzi el pe cineva dinăuntru și recunoscu vocea pastorului.

— Ia te uită! e pastorul! se minună Gusten cînd îl văzu pe preot, ținînd vatră, prăjind heringi pe jar.

— Ești singur aici?

— Da, am plecat un pic după morunași și am mers spre miază-noapte, de aceea nu te-am văzut. Dar tu de ce nu ești acum acasă, să te pregătești pentru nunta de mîine?

— Păi, n-am prea vrut să stau la nuntă, răspunse Gusten.

— Ei, fleacuri, și de ce să nu vrei?

Gusten lămuri motivele sale, cît putu de bine, și cum s-a întîmplat, de ce voia să fie departe cu ocazia

asta și cum ăla îi era dușmănos, lucru pe care voia să se facă că nu-l remarcă.

— Bine, dar maică-ta ? se informă pastorul, nu-i păcat pentru ea ca s-o faci de rușine ?

— Nici nu-mi vine să mă gîndesc la asta, răspunse Gusten. Mai curînd pentru mine-i păcat, că trebuie să mă procopsesc cu un vagabond ca ăsta drept tată vitreg și niciodată n-am să mă pot întoarce la fermă cît timp o fi ăla acolo.

— De, vezi tu, mă băiatule, nu putem să mai schimbăm nimic, și nimic nu mai poate folosi, așa că mîine dimineața să-ți iei barca și să pleci acasă. Trebuie doar să fii și tu la nuntă !

— Vedeți, nu mai e nimic de făcut, o dată ce mi-am pus eu ceva în cap, îl asigură Gusten...

Pastorul abandonează disputa și începu să-și mănînce heringul pe colțul plitei.

— N-ai cumva ceva de băut ? îl atacă el pe Gusten. Vezi tu, baba mea s-a învățat să încuie toate băuturile tari, așa că eu nu reușesc niciodată să găsesc nimic.

Da, Gusten mai avea rachiu și pastorul primi o porție zdravănă, încît deveni vorbăreț și flecări în tot felul despre treburile parohiei, și dinafară și dinăuntru. Stăteau pe niște bolovani, afară din căsuță și priveau cum apune soarele și crepusculul se așterne ca o ceață de culoarea pepenelui peste insule și ape. Pescărușii se retrăgeau spre odihnă și ciorile se duceau în arhipelag ca să-și caute în păduri incartiruirea de noapte.

Era timpul de culcare așa că se apucară să alunge țințarii din încăpere. În acest scop ușa fu închisă și camera afumată cu mahorcă „Ancora neagră“, după care ușa fu din nou deschisă și alungarea țințarilor fu realizată cu ajutorul crengilor de sorb. Pe urmă amîndoi pescarii își azvîrliră hainele de pe ei și se cățărară fiecare în culcușul său.

— Acuma poți să-mi mai dai o dușcă pe fugă, cerși pastorul, care de fapt se pusese la punct și pînă atunci. Pe marginea patului Gusten îi mai dădu o dușcă, pentru că trebuiau doar să și doarmă odată !

Înăuntrul colibei era întuneric, însă prin pereții neetanși mai răzbăteau fișii de lumină și în puțintica iluminare țințarii își regăsiră calea către cei adormiți, care se răsuceau în toate părțile și se trînteau în culcușul lor, ca să scape de pacostea asta.

— Ei, fir-ar al dracului ! gemu în sfîrșit pastorul. Dormi, Gusten ?

— Asta-i bună ! Parc-a fost rost de dormit în noaptea asta ? Ce-i de făcut ?

— Să ne sculăm și să facem iar focul, nu văd altă cale. Măcar dac-am avea niște cărți de joc ; nu cumva ai tu ?

— Nu, nu n-am, însă mi se pare că au ăia din Kvarnő, răspunse Gusten și se dădu jos din pat, se tîrî pe podea și scoase de sub patul cel mai de jos niște cărți de joc uzate.

Pastorul aranjase focul, pusese cîteva crenguțe de ienupăr în sobă și aprinse o bucată de luminare. Gusten puse oala de cafea și trase un butoi de heringi, pe

care-l așeză între genunchi, drept masă de joc. Își aprinseră pipele scurte ; jocul de cărți mergea strună și timpul zbura.

— Trei cărți, pas, atu, se auzea din cînd în cînd, amestecat cu cîte o înjurătură cînd, pe neașteptate, cîte un țîntar își așeza ventuza pe ceafa sau pe încheieturile degetelor jucătorilor.

— Ascultă, Gusten, întrerupse pastorul, care se vedea că-și are gîndurile în altă parte decît la cărți și la țîntari — nu cumva ai putea să-i dai ăluia un bobîrnac în alt fel, decît să lipsești de la nuntă ? Ar fi o lașitate din partea ta să fugi din fața unui țopîrlan ca ăla și dacă vrei să-i faci sînge rău, te învăț eu ceva mai bun.

— Hm, ce-ar putea fi mai bun ? întrebă Gusten, care se gîndise și el că ar fi păcat să lipsească de la chiolhanul care tot din moștenirea lui taică-su se făcea.

— Du-te acasă după-amiază, imediat după cununie și zi-le că ai fost reținut pe mare. Asta ar fi destul de jignitor pentru el și pe urmă ne ținem noi de capul lui și-l îmbătăm ca să nu mai ajungă în patul miresei și avem grijă ca băieții să-i facă galerie. Ei, cum ți se pare ?

Gusten se gîndi să nu facă dificultăți și ideea că ar putea sta trei zile singur pe insulă, mîncat de țîntari toată noaptea, îl făcu docil, mai ales că dorea să fie laolaltă cu toți ceilalți și să guste din toate delicatesele, pe care le văzuse în timpul pregătirilor. Planul imaginat de pastor, de o execuție hazardată, fu accep-

Era timpul de culcare așa că se apucară să alunge țințarii din încăpere. În acest scop ușa fu închisă și camera afumată cu mahorcă „Ancora neagră“, după care ușa fu din nou deschisă și alungarea țințarilor fu realizată cu ajutorul crengilor de sorb. Pe urmă amîndoi pescarii își azvîrliră hainele de pe ei și se cățărăă fiecare în culcușul său.

— Acuma poți să-mi mai dai o dușcă pe fugă, cerși pastorul, care de fapt se pusese la punct și pînă atunci. Pe marginea patului Gusten îi mai dădu o dușcă, pentru că trebuiau doar să și doarmă odată !

Înăuntrul colibei era întuneric, însă prin pereții neetanși mai răzbăteau fișii de lumină și în puțintica iluminare țințarii își regăsiră calea către cei adormiți, care se răsuceau în toate părțile și se trînteau în culcușul lor, ca să scape de pacostea asta.

— Ei, fir-ar al dracului ! gemu în sfîrșit pastorul. Dormi, Gusten ?

— Asta-i bună ! Parc-a fost rost de dormit în noaptea asta ? Ce-i de făcut ?

— Să ne sculăm și să facem iar focul, nu văd altă cale. Măcar dac-am avea niște cărți de joc ; nu cumva ai tu ?

— Nu, nu n-am, însă mi se pare că au ăia din Kvarnő, răspunse Gusten și se dădu jos din pat, se tîrî pe podea și scoase de sub patul cel mai de jos niște cărți de joc uzate.

Pastorul aranjase focul, pusese cîteva crenguțe de ienupăr în sobă și aprinse o bucată de luminare. Gusten puse oala de cafea și trase un butoi de heringi, pe

care-l așeză între genunchi, drept masă de joc. Își aprinseră pipele scurte ; jocul de cărți mergea strună și timpul zbura.

— Trei cărți, pas, atu, se auzea din cînd în cînd, amestecat cu cîte o înjurătură cînd, pe neașteptate, cîte un țîntar își așeza ventuza pe ceafa sau pe încheieturile degetelor jucătorilor.

— Ascultă, Gusten, întrerupse pastorul, care se vedea că-și are gîndurile în altă parte decît la cărți și la țîntari — nu cumva ai putea să-i dai ăluia un bobîrnac în alt fel, decît să lipsești de la nuntă ? Ar fi o lașitate din partea ta să fugi din fața unui țopîrlan ca ăla și dacă vrei să-i faci sînge rău, te învăț eu ceva mai bun.

— Hm, ce-ar putea fi mai bun ? întrebă Gusten, care se gîndise și el că ar fi păcat să lipsească de la chiolhanul care tot din moștenirea lui taică-su se făcea.

— Du-te acasă după-amiază, imediat după cununie și zi-le că ai fost reținut pe mare. Asta ar fi destul de jignitor pentru el și pe urmă ne ținem noi de capul lui și-l îmbătăm ca să nu mai ajungă în patul miresei și avem grijă ca băieții să-i facă galerie. Ei, cum ți se pare ?

Gusten se gîndi să nu facă dificultăți și ideea că ar putea sta trei zile singur pe insulă, mîncat de țîntari toată noaptea, îl făcu docil, mai ales că dorea să fie laolaltă cu toți ceilalți și să guste din toate delicatesele, pe care le văzuse în timpul pregătirilor. Planul imaginat de pastor, de o execuție hazardată, fu accep-

Carlsson avînd slăbiciune pentru culorile tari. Punciul galben-auriu strălucea ca niște raze de soare prin sticlele de culoarea săpunului verde de casă, iar purpura coniacului lumina ca jarul ; capsulele argintii de cositor care acopereau dopurile, străluceau ca niște piese de 25 de șilingi, încît unii dintre copiii de țaran, mai îndrăzneți, se simțeau obligați să caște ochii, ca în fața unei vitrine, și parcă și simțeau în gîtlej gustul bunătăților pe care urmau să le înfulece.

De fiecare parte a ușii se afla cîte un butoi de șaizeci de *kanna* fiecare, păzind intrarea ca niște mortiere grele, unul cu rachiu și celălalt cu bere ; iar în spatele lor era o moviliță, ca o piramidă de ghiulele, formată din două sute de sticle de bere tare. Priveliștea era măreață și marțială, iar micimanul Rapp mergea de colo pînă colo ca un comandant de baterie, cu tirbușonul atîrnat de centură, aranjînd materialele războinice de sub comanda lui. El împodobise butoaiile cu crengi de brad, le dăduse cep, le băgase canea de metal și răsucea în mînă ciocanul de dat cep ca pe o vergea de curățit tunul — ciocănind din cînd în cînd butoaiile, ca să se vadă că au ceva în ele. Pus la punct în uniforma lui de paradă, cu haină albastră și guler răsfrînt, pantaloni albi și șapcă de piele lustruită, însă fără armă la șold din motive de siguranță, le insufla un mare respect flăcăilor de la țară, mai ales că avea, în afară de funcția de paharnic, și pe aceea de a ține ordinea, de-a împiedica tulburările și, la nevoie, de a da afară și de a interveni în încăierările mai periculoase. Flăcăii bogați se făceau că-l privesc de sus, însă

o făceau doar din invidie, fiindcă ar fi vrut și ei să poarte uniformă și să slujească coroana, dacă nu le-ar fi fost atât de frică de capătul de funie și de plictisitorii carnici.

În bucătărie se aflau două oale cu cafea pe marginea plitei, iar rîșnițele împrumutate de pe cine știe unde se nimerise scrișneau și scîrțiau ; căpățînile de zahăr erau sparte cu toporul și biscuiții pentru cafea stăteau stivă pe geam. Fetele alergau încoace și încolo, de la și către cămară, plină vîrf cu lucruri fierțe și prăjite, de toate felurile și de saci cu pîine proaspăt coaptă. Din cînd în cînd mireasa scotea capul pe fereastra camerei, cu părul despletit, numai în combinezon, strigînd după Lotten sau după Clara.

Acum începură să se zărească oaspeții, velă după velă, virînd spre golf, acostînd printr-o curbă elegantă și salutînd prin împușcături. A durat însă destul de mult pînă ce au ajuns în casă și încă se mai strîngeau grupuri-grupuri prin curte.

O întîmplare fericită făcuse ca soția și copiii profesorului să rămînă pe țarm la o aniversare și numai profesorul era acasă. El acceptase cu bunăvoință invitația și chiar oferise sala sa cea mare pentru ținerea ceremoniei și peluza de sub stejari pentru băutul cafelei și masa de seară. Instalaseră bănci lungi în jurul mesei, fixînd scînduri pe căpre și butoaie, iar masa fu acoperită cu fețe de masă pe care se așezară ceștile de cafea.

Acuma, în fața casei, în curte, se formaseră mici grupuri ; Rundkvist, cu părul uns cu untură de focă,

bărbierit proaspăt, îmbrăcat cu o jachetă neagră, se însărcinase el însuși să-i amuze pe oaspeți cu vorbe de duh. Norman primise sarcina de încredere ca împreună cu Rapp să tragă salve de salut, în special cu capsule de dinamită, iar acuma se ținea după colțul casei și repeta, la o scară mai mică, cu un pistol de buzunar. În schimb i se ceruse ca în această zi să renunțe la armonică, instrument prohibit, întrucât fusese angajat cel mai bun violonist din regiune, croitorul din Fifång, și acest domn era foarte sensibil la tot ceea ce ar fi putut atinge arta sa.

Veni și pastorul, bine dispus, ca la nuntă, și gata să glumească pe socoteala mirilor, cum se obișnuiește. El fu întâmpinat în prag de Carlsson care-i ură bun-venit.

— Ei, facem și molitva de opt zile, cu ocazia asta ?
Îl salută pastorul Nordström.

— Las-o dracului, nu-i nici o grabă ! răspunse mirele, fără să se simtă încurcat de fel.

— Ești chiar așa sigur ? replică pastorul, în timp ce țărani rînjeau. Eu am cununat, botezat și făcut molitva la aceeași nuntă, însă era vorba de niște oameni zdraveni și iuți, care-și riscau viața. Chiar serios, cum merge cu mireasa ?

— Hm, de data asta nu-i nici o primejdie, dar să vedem cînd o fi vorba la adică, răspunse Carlsson, după care îl invită pe pastor să ia loc între masa sacristanului și văduva din Åvassa, lăsîndu-i să se întrețină despre mersul vremii și despre pescuit.

Profesorul coborî și el, îmbrăcat în frac, cu cravată albă și cu cilindru. Pastorul îl abordă imediat ca pe o

persoană distinsă, egală ca naștere și începură o conversație pe care babele o ascultară cu ochii holbați și urechile ciulite, deoarece erau cu totul sigure că profesorul este un om foarte învățat.

Carlsson apăru și îi înștiință că totul este gata și că-l mai caută doar pe Gusten ca să poată începe.

— Unde e Gusten ? se striga în toate părțile și ecoul repeta chemarea.

Nimeni nu răspundea. Nimeni nu-l văzuse.

— Ei, cam știu eu unde poate să fie, îi informă Carlsson.

— Unde-ar putea fi ? întrebă cu viclenie pastorul Nordström, încît lui Carlsson îi bătu la ochi.

— A fost văzut pe la Norsten, așa mi-a șoptit o păsărică ; o fi fiind cu vreun porc de bețivan și ăla îl îndeamnă să bea, așa s-ar părea....

— Ei, atunci nu mai merită să-l așteptăm, vorbește pastorul, dacă-i într-o tovărășie așa de proastă. În orice caz, urît din partea lui că nu-i acasă, cînd avea aici exemple așa de bune în fața ochilor și oameni care să-l apere de primejdii. Dar mireasa ce spune ? Să-i dăm drumul sau să mai așteptăm ?

Fu consultată mireasa și aceasta, cu toate că era foarte contrariată, fu de părere să se înceapă, pentru că se adusese cafeaua și se răcea. Așadar începu formarea cortegiului, sub bubuitul dinamitei din colțurile stîncilor ; lăutarul își dete cu saciz arcușul și-și acordă vioara ; pastorul își puse stola, cavalerii de onoare formară avangarda și pastorul o conduse pe mireasă, care era îmbrăcată în mătase neagră, cu un

voal alb și cu cununiță de mirt și era atît de strînsă în șireturi, încît ceea ce s-ar fi convenit să ascundă, devenise și mai vizibil. Și porniră spre casa profesorului, în timp ce vioara scîrțîia și din munte detunau împușcăturile.

Bătrîna mai aruncă și în ultima clipă priviri neliniștite în jurul ei, cătînd să dea de fiul pierdut, iar cînd ajunseră la prag, pastorul trebui s-o îndrepte cu nasul înainte. Și intrară. Oaspeții se aranjară de-a lungul zidurilor, ca și cum ar fi fost o trupă care face careu cu ocazia unor execuții, iar mirii luară loc în fața a două scaune răsturnate, acoperite cu un covor de Bruxelles. Pastorul luă cartea în mîini și-și trecu degetul pe sub guler, ca să-și dreagă vocea, cînd mi-reasa îi puse mîna pe braț și-l rugă să mai stea. Trebuiau să mai aștepte măcar un pic, poate venea și Gusten.

Se făcu o tăcere adîncă nemaiauzindu-se decît scîrțîitul cizmelor și fișîitul fustelor scrobite, zgomote care încetară și ele după cîteva clipe. În sfîrșit, pastorul, care avea toate privirile ațintite asupra sa, zise :

— Începem, că am așteptat și așa destul ! Și dacă n-a venit pînă acum, înseamnă că nici nu mai vine.

După aceea începu să citească : „Dragi creștini, căsătoria a fost instituită de însuși Dumnezeu...”

Merse tot așa o vreme, iar babele își miroseau levănțica și plîngeau cînd deodată se auzi un bang ! afară în curte și zornăit de geamuri. Ascultară atenți un moment, dar nu mai fură deranjați, cu excepția lui Carlsson care părea că se mișcă neliniștit și trage

cu ochiul la geam. Pe urmă, din nou, bang ! bang ! bang ! ca și cum ai destupa șampania. Băieții care erau lângă ușă, începură să chicotească. Neliniștea se potoli întrucîtva și pastorul tocmai îl întreba pe mire : „În fața lui Dumnezeu cel atotștiutor și a adunării aici de față, te întreb eu pe tine, Johannes Edvard Carlsson, dacă vrei s-o iei pe Anna Eva Flod de soție și s-o iubești, la bine și la rău ?” cînd, în loc de răspuns pîrîi o nouă salvă de dopuri de sticle, geamurile zornăiră și dulăul începu să latre furios rău de tot.

— Cine-i ăla care destupă sticlele și tulbură sfînta slujbă ! răcni pastorul înfuriat.

— Da, tocmai asta voiam și eu să întreb ! zise Carlsson, care nu mai putea să-și stăpînească curiozitatea și neliniștea. N-o fi Rapp, care dă un spectacol ?

— Păi, de ce aș face asta ? se înfurie Rapp, care stătea în ușă și care se simți jignit de o astfel de bănuială.

Bang ! bang ! bang ! detuna neconținut afară.

— Duceți-vă careva afară și vedeți ce Dumnezeu este, să nu se fi întîmplat vreo nenorocire, strigă pastorul, ca să putem continua odată !

O parte din nuntași năvăliră afară, alții se adunară buluc la ferestre.

— E berea ! strigă cineva.

— *Bir*, sar *bir* ! repetă profesorul.

— De, dacă au pus la soare sticlele de bere !

Ca niște proiectile care explodează arăta acumă grămada de sticle, care se zgîlțîia și duduia, în timp ce spuma se scurgea pe pămînt.

Mireasa era emoționată de această neobișnuită întrerupere a ceremoniei, care nu putea să însemne nimica bun ; mirele rosti tot felul de vorbe urâte în legătură cu aranjamentul sticlelor și era să se încăiere cu micimanul, asupra căruia voia să arunce vina ; pastorul era mînios din cauză că sfînta slujbă fusese deranjată de niște sticle, iar în curte flăcări goleau berea de pe fundul sticlelor accidentate și dădeau ajutor la munca de salvare a sticlelor bune dosindu-le pe cele care erau mai puțin bolnave. În sfîrșit, cînd se potoli tărăboiul, se strînsesă din nou cu toții în sală, deși acuma cu mai puțină evlavie, după care pastorul repetă întrebarea către mire și termină ceremonia fără să mai fie întrerupt sau deranjat de glumele băieților din vestibul.

Felicitările au plouat peste miri ; atît cît s-a putut de repede au părăsit sala de ceremonii, care mirosea urît a sudoare, lacrimi, ciorapi umezi, levănțică și buchete de flori veștede. Și plini de însuflețire se duseră la masa cu cafea.

Carlsson se așeză între profesor și pastor, dar mireasa nu-și găsea de loc liniște și alerga de colo pînă colo ca să supravegheze pregătirile.

Soarele strălucea aprins în această seară de iulie și la mesele de subt stejari se pălăvrăgea și se sporovăia. Rachiul curse în ceștile de cafea ; cînd sosi oala următoare, după terminarea prăjiturilor, la masa de onoare, la mire, se servea punci, ceea ce nu era privit cu ochi răi de țărani bătrîni, nici de tineret.

Era o băutură care nu se bea în toate zilele și pastorul o acceptă bucuros în ceașca lui.

În timpul zilei pastorul fu blînd cu Carlsson și bău mereu în sănătatea lui, îl laudă și-i arată cea mai înaltă considerație, fără să-l uite totuși pe profesor, a cărui cunoștință îi făcuse multă plăcere, căci rar puteai întîlni pe acolo o persoană cultă. Însă îi era dificil să lege o conversație cu el, întrucît muzica nu era partea sa tare și profesorul, din amabilitate, încerca să îndrumeze conversația înspre domeniul pastorului, din care domeniu pastorul voia să scape cît mai repede. Greutatea de-a se înțelege unul cu altul contribui de asemenea ca să facă imposibilă o apropiere între ei, mai ales că profesorul, atît de obișnuit să se avînte în muzică, era de altfel destul de puțin vorbăreț.

Veni și muzicantul, care nu mai putea suporta să fie nebăgat în seamă, la masa de onoare, și în mare măsură cu curajul întărit de cafelele cu rachiu, voi să discute muzică cu profesorul.

— Vă rog să mă iertați, domnule *Kammarmusikus*, zise el, ciocnînd ușor în vioară, noi doi avem un pic ceva comun, pentru că și eu cînt, în felul meu, se înțelege.

— Cară-te dracului de aici, croitorașule, nu fi nerușinat, îl repezi Carlsson.

— Bine, bine, iertați-mă, dar nu din cauza lui Carlsson, însă uitați-vă la vioara asta, domnule *Kammar-*

musikus, încercați-o și spuneți-mi dacă nu-i bună ; am cumpărat-o la Hischen și m-a costat zece *riksduleri*¹ banco.

Profesorul ciupi coardele, făcînd o cvintă și i-o înapoie spunînd amabil :

— Asta frumos !

— Da' așa-i, cînd cineva se pricepe la asta ; atunci poți auzi o vorbă cu judecată, însă dacă vrei să vorbești despre artă cu ăștia de aici, — și avu de gînd să șoptească, dar mijloacele lui vocale nu-l ajutară și în loc de șoptă se pomeni zbierînd — cu țărănoii ăștia blestemați...

— Dați-i un picior în spate cîrpaciului ! se auzi corul.

— Ascultă, mă croitorule, nu trebuie să te îmbeți, că altfel nu mai avem după ce dansa !

— Măi Rapp, fii cu ochii în patru la croitor, ca să nu mai bea !

— N-am fost poftit la nuntă ca să beau și eu, ca omul ? Ia zi-mi, mă zdreanță !

— Stai jos și liniștește-te Frederik, căci altfel iese cu ciomăgeală.

Însă muzicantul voia neapărat să discute despre arta lui și ca să illustreze declarațiile despre măiestria sa la vioară, începu să facă cîteva acorduri.

— Ascultați, domnule *Kammarmusikus*, auziți ce bas, sună exact ca o orgă mică.

— Închideți-i botul croitorului !

¹ *Riksdaler* — veche monedă suedeză.

La mese era agitație multă și chiolhanul se întetea. Deodată cineva strigă : „A venit Gusten !“

— Unde-i ? Unde-i ?

Clara lămuri că l-a văzut jos, în curtea de lemn.

— Spune-mi și mie când o fi aici, dar nu mai înainte, pricepi ? o rugă pastorul.

Fuseseră aduse paharele cu grog și Rapp destupă sticlele de coniac.

— Merge cam prea repede treaba, zise pastorul, dînd un pic înapoi, însă Carlsson găsi că totul e-n regulă.

Rapp merse în secret și-i atîță pe toți să ciocnească cîte un păhărel cu pastorul care de îndată ce-și golea paharul cu grog trebuia să umple imediat altul.

Pastorului începuseră să i se rotească ochii în cap și să i se împleticească limba în gură. Se uită cu atenție la trăsăturile lui Carlsson, atît cît putu, și încercă să-și dea seama dacă acesta și-a primit porția cuvenită. Însă îi veni greu să privească fix și se mulțumi doar să mai ciocnească cu el.

Apăru și Clara care strigă :

— E înăuntru, domnu pastor, e înăuntru !

— Ce dracu vrei ; cine măsă-i înăuntru ?

Pastorul uitase despre cine era vorba.

— Cine-i în casă, Clara ? făcu ecou corul.

— Gusten, cine să fie ?

Pastorul se sculă, intră în casă și dădu de Gusten, pe care-l conduse la masă, timid și buimăcit. Închi-

nară un pahar de punci în sănătatea lui și strigară ura. Pe urmă Gusten ciocni cu Carlsson și-i spuse un scurt „Noroc !“

Carlsson fu plin de intenții bune și bău paharul pînă la fund, lămurind că-i o mare bucurie pentru el să-l vadă, deși sosise tîrziu, și că el cunoaște pe doi, a căror inimă bătrînă se bucură că-l văd, deși venise tîrziu.

— Și crede-mă, încheie el, cine știe cum să-l ia pe bătrînul Carlsson, acela poate face ce vrea din el.

Gusten nu se lăsă vrăjit însă îl îndemnă pe Carlsson să mai bea cu el un pahar special.

S-a lăsat crepusculul, țințarii și-au început dansul și lumea sporovăia ; paharele sunau, izbucneau hohote de rîs și mici strigăte alarmate se auzeau ici și colo prin tufișuri, amestecate cu chicoteli și cu ura, chiu-turi și împușcături sub cerul calduț al serii de vară. Mai încolo, în livadă, țîrîia greierul și scîrțîia cristeiul.

Masa s-a strîns pentru că acuma trebuia pusă masa de seară. Rapp atîrna în crengile stejarului lanterne colorate, pe care le împrumutase de la profesor. Norman alerga cu movila de farfurii, iar Rundkvist sta în genunchi și umplea sticlele cu rachiu și bere de butoi ; fetele aranjau movilițele de unt, puneau pe butucul de tocat grămezile de heringi, clădeau căpițe de clătite, stivuiau chiftelele și cînd totul fu gata, mirele bătu din palme și zise :

— Fiți buni și poftiți la o gustărică !

— Dar domnul pastor unde-i ? se codiră femeile. Fără domnul pastor nu începem !

— Și domnul profesor ? Încotro au plecat amîndoi ? Nu ne vine să începem fără dumnealor !

I-au strigat, i-au căutat, însă fără nici un folos. Stăteau grămadă în jurul mesei, ca niște cîini hămesiți, cu ochi strălucitori, gata să dea năvală, însă nimeni nu se mișca și tăcerea îi apăsa.

— Mă întreb și eu, pastorul n-o fi cumva în casă ? auzi Rundkvist o voce inocentă.

Fără să mai aștepte vreo lămurire suplimentară, Carlsson se duse să-i caute în camera profesorului și, pe bună dreptate, pentru că prin ușa deschisă îi și zări pe pastor și pe profesor, stînd fiecare cu ziarul în mînă, cufundați într-un însuflețit schimb de păreri. Lanterna era pe podea și arunca o lumină de rampă asupra celor doi care urmau să se urce pe tron.

— Vă rog să mă scuzați, domnilor, dar se răcește gustarea !

— Tu ești Carlsson ! Bine, bine, începeți, venim și noi imediat !

— Vedeți, așteaptă toți, toată lumea și, să mă iertați, n-ați putea să vă grăbiți un pic ?

— Venim imediat, venim imediat ! Du-te, tu, du-te !

Carlsson, care observase cu satisfacție că pastorul e „făcut“, se îndepărtă și liniști onorata societate cu explicația satisfăcătoare că pastorul ține să se pregătească un pic și vine imediat.

După un moment se zări o lanternă mișcându-se prin curte, urmată de două umbre șovăitoare, care se apropiau de masa așternută.

Figura palidă a pastorului fu curînd vizibilă la capătul mesei și mirele veni cu coșul de pîine ca să-i poftască, și să pună capăt așteptării chinuitoare. Carlsson avea însă altceva în cap și bătînd în fundul de carne cu un cuțit, strigă cu glas răsunător :

— Liniște, oameni buni ; domnul pastor vrea să ne spună cîteva vorbe !

Pastorul se uită atent la Carlsson și se păru că nu-și dă seama unde se află ; văzu că are un obiect lucitor în mîină și, amintindu-și că la ultimul Crăciun ținuse o predică cu o cană de argint în mîină, ridică în sus lanternă ca pe un potir și cuvîntă :

— Fraților, astăzi sărbătorim o veselă sărbătoare...

Aici se uită țintă la Carlsson ca să se lămurească cît de cît cu privire la caracterul și scopul sărbătoririi, pentru că el era atît de absent, încît anotimpul, locul, cauza și intenția se volatilizaseră. Dar rînjetul lui Carlsson nu-i dădu nici un fel de dezlegare la enigma sa. Pastorul privi în spațiul larg din jurul său ca să descopere vreun fir conducător ; zări lanternele colorate atîrnate în stejar și avu o vagă reprezentare despre un imens brad de Crăciun, încît știu de ce să se țină.

— Această veselă sărbătoare a luminii, dădu el drumul la vorbe, cînd soarele cedează locul său fri-

gului și zăpada — aici trase cu ochiul la fața de masă albă care se întindea la nesfârșit ca un câmp alb de zăpadă... — fraților, cînd prima zăpadă se așterne ca un lîțoliu alb peste murdăriile toamnei... nu, nu,... mi se pare că vreți să vă bateți joc de mine... ! Hlutt !

Pastorul le întoarse spatele și plecă, cu umerii lăsați în jos.

— Pe domn' pastor l-a luat cu frig ! strigă Carlsson și vrea să se ducă la culcare ! Așa că, doamnelor și domnilor, hai să-i dăm drumul !

N-a fost nevoie să-i invite de două ori că au și dat toți năvală pe farfurii, uitînd de pastor și de soarta lui.

Pastorului îi fusese destinată, drept încartiruire pe noapte, mansarda profesorului, și ca să arate că nu-i beat, declinase orice ofertă de ajutorare, amenințînd cu bătaia. Cu lanterna în mînă, pastorul plecă țopăind, ca și cum ar fi vrut să caute ace prin iarba udă de rouă, mergînd întins către o fereastră luminată. Se agăță însă de portița grilajului și intră atît de grăbit în stîlpul porții, încît lanterna se sfărîmă și se stinse. Întunericul îl împresură ca un sac și căzu în genunchi ; fereastra luminată strălucea însă în fața lui ca un far și i se păru că înaintează cu sentimentul dezagreabil că genunchii pantalonilor se umezesc cu fiecare pas și că rotulele îl dor de parcă ar da cu pietre în ele.

În sfîrșit, dădu de ceva mult mai tare, rotund și ud ; bijbii și se înțepă în vreo testea de bolduri sau ceva

asemănător, se agăță de o furcă de vislă sau cam așa ceva și în același timp auzi fișăitul apei și-și dădu seama că-i ud. Dezmeticit de frica că s-a băgat în mare, se apucă de catarg și într-o licărire de înțelegere, își dădu seama că se află lângă ușorul unei uși, simți niște trepte lângă genunchi, auzi o slujnică cum strigă : „Isuse Hristoase, berea !” și, pus în acțiune de conștiința unui rău obscur, se cățăără pe trepte, bijbii cu degetele o cheie, împinse o ușă care se deschise înăuntru, se prăvăli într-o odaie și zări un pat mare, dublu, gata așternut ; mai avu puterea să dea cuvertura la o parte și se cățăără în pat cu cizme cu tot ca să se ascundă, în timp ce-l căutau pe-afară, cu strigăte ; i se păru că a murit, sau că s-a stins, s-a înecat, în timp ce toți strigau ceva despre bere ! Din când în când se mai trezea, i se da foc, era scos din mare, trăia și sta la masa festivă de Crăciun și din nou se sufla în el ca într-o luminare, stins, mort, scufundat și udat.

Între timp masa de seară mergea strună în pajiștea de sub stejari și-și udară tîmplele cu bere și cu rachiu atît de strașnic încît nimeni nu-și mai amintea de pastor, iar după ce băgară în ei toată mîncarea, de se zărea fundul farfuriilor și al castroanelor, se retraseră în casă ca să danseze.

Mireasa voia să trimită pastorului ceva bun, în camera lui, dar Carlsson o convinse că respectivul doarește mai curînd să fie lăsat în pace și ar fi păcat să-l deranjeze. Și așa a rămas.

Gusten își părăsise aliatul cînd remarcase că acesta fusese dus la rîndul său și se ocupă doar de propriile-i plăceri, abandonînd ranchiuna pentru uitare și beție.

Dansul mergea ca la moară și din lăutar parcă ieșea foc ; la ferestrele deschise se expuneau spinările asudate ca să se mai răcorească în aerul nopții, în curte stăteau bătrînii și se bucurau de vînzoleală, fumau, beau și glumeau în semiîntunericul luminat palid de lumina din sala de dans și de focul de la bucătărie, care răzbătea prin geamuri.

În livadă și grădină, rătăceau doi cîte doi, prin iarba umedă de rouă, sub lucoarea slabă a stelelor, ca în țîriitul greierului și mireasma finului să-și stingă focul aprins de căldura camerii, la duhul tare al rachiului de secară și la pasul legănat al muzicii.

Ceasurile miezului nopții dansau mereu și cerul începu să se lumineze spre răsărit ; stelele se traseră sub un nor și Carul-mare stătea cu oiștea în sus, de parcă s-ar fi răsturnat pe spate, gîștele sălbatice începură să gîgîie printre trestii și golful lucitor oglindea dimineața roșie-gălbuie, printre fantomele întunecate ale arinilor care stăteau cu capul în jos și păreau că pătrund în fundul apei. Însă toate astea n-au durat decît o clipă ; de pe coastă a venit un nor și din nou s-a făcut noapte adîncă.

Din bucătărie s-a iscat un strigăt : „grogul ! grogul !” Și, ca într-o procesiune au apărut bărbații purtînd un castron din care ieșeau flăcările rachiului

aprins, aruncînd pîlpiiri albastre în jur, în timp ce lăutarul cînta un marș.

— Sus, la pastor, cu primul pahar ! urlă Carlsson, tot cu intenția ca să-și încununeze opera și toți începură să-i dea cu „ura“. Procesiunea intră la profesor și, cu pași mai mult sau mai puțin siguri, începură să urce treptele. Cheia era în broasca ușii, ei începură să bată, nu fără oarecare teamă că vor fi luați în ghionți. Înăuntru era liniște și la lumina albastră, pîlpîitoare a castronului văzură că patul era neatîns și gol. Un presentiment negru în ceea ce-l privea pe pastor îl cuprinse pe Carlsson ; își uită însă gîndurile sinistre și-și rezolvă neliniștea și nesiguranța cu o lămurire eficace, aducîndu-și aminte că pastorul spusese că ar vrea să doarmă în podul de fîn, ca să scape de țîntari. Și în ruptul capului nu trebuia mers cu foc la fîn, așa că propunerea căzu baltă, iar procesiunea se puse în mișcare, înapoi, în curte, unde începură libațiunile.

Carlsson îl numi în grabă pe Gusten vice-gazdă și-l luă pe Rapp cu sine, împărtășindu-i groaznicul presentiment. Se strecurară amîndoi, pe neobservate, ca niște complici, sus, pe scări, spre camera nupțială, avînd cu ei niște chibrite și un capăt de luminare.

Rapp aprinse lumînarea după care Carlsson își văzu în patul nupțial cele mai sinistre presentimente, depășite.

Pe perna albă, brodată cu ajur, zăcea un cap lăptos ca de ciine ud, cu gura întredeschisă.

— Ptiu, lua-l-ar dracul ! scrișni Carlsson. Cum să-ți închipui că vagabondul ăsta-i chiar atît de porc ! Vai

de Dumnezeuul lui ! Şi are şi cizmele în picioare, ticălosul naibii !

Aici trebuia să gîndeşti bine, cu socoteală. Cum puteai să-l înlături pe beţivan fără să ceri ajutor, fără ca oamenii să afle şi mai ales mai înainte ca mireasa să bage de seamă ?

— Hei, să-l scoatem pe geam, îşi dădu cu părerea Rapp. Îl luăm cu o macara şi-l azvîrlim în mare ! Să stingem repede lumina şi pe urmă mergem în şură ca să luăm ce ne trebuie.

Au tras uşa după ei şi au luat cheia, după care cei doi răzbunători au pornit pe o cale ocolită spre şură. Carlsson înjura şi se jura că-i va face una de-o să-l ţină minte cît o trăi, doar să-l vadă odată scos din casă.

Întîmplător mai rămăsese încă afară capra pe care-o construiseră cînd au tăiat vaca, şi după ce au scos prăjinile şi au luat butucul şi frînghiile, s-au trudit cu ele tot pe cale ocolită, pînă ce au ajuns în dosul casei, drept sub fereastra camerei în care dormea pastorul. Rapp a făcut rost de o scară, a luat prăjinile şi le-a fixat pe creasta casei, a legat de ele scripetele, a trecut frînghia prin el şi la un capăt a legat butucul. Pe urmă s-a strecurat prin fereastră în cameră, în timp ce Carlsson stătea jos cu o gafă în mînă, ca să conducă încărcătura.

După ce Rapp munci cîteva minute în cameră, gîfîind şi fornăind, Carlsson îi văzu capul iţindu-se pe geam şi comandînd în şoaptă : „Trage !“

Carlsson trase şi imediat apăru la geam un corp negru.

— Ține bine ! comandă Rapp și Carlsson țin. Corpul adormit al pastorului se legăna în aer incredibil de lung, ca un spânzurat.

— Slăbește, comandă Rapp din nou. Dă-i drumul ușor !

Însă Carlsson abia slăbi puțin odgonul și pastorul se prăbuși grămadă în urzici, fără însă să scoată nici un sunet.

Intr-o clipită Rapp ieși pe geam, dădu jos scara și prăjinile și începură să-l tîrîie pe pastor spre debarcadăr.

Ajunși la malul apei, Carlsson izbucni :

— Ei, păcătosule, fă și tu o baie !

Apa la mal era puțin adîncă însă înămolită de toate resturile de pește aruncate în tot timpul anului. Rapp îl apucă de bucla pe care o făcuse cu frînghia în jurul taliei celui adormit și-l aruncă în mare.

Atunci pastorul se trezi și scoase un guițat ca de porc la înjunghiere.

— Ține ! comandă Rapp, care observase că oamenii din curte auziseră și coborau spre ei.

Carlsson însă se lăsă în genunchi și-l tăvăli pe pastor prin mocirlă, îi frecă haina neagră cu mîinile încît orice urmă a nenorocirii întîmplăte în patul nupțial fu îndepărtată.

— Ce-i acolo ? Ce s-a întîmplat ? strigară oamenii care dădură năvală înspre ei.

— Domnul pastor a căzut în mare ! Heei ! răspunse Rapp, trăgîndu-l pe pastorul care țipa.

Acuma se strînsese popor mult. Carlsson juca rolul nobilului și curajosului salvator, cu primejdia vieții și făcea pe samariteanul milostiv, ridică ochii la cer și se lăuda peste măsură, folosind dialectul său pocit, pe care-l utiliza întotdeauna cînd voia să impresioneze și să fie demn de crezare.

— Ian gîndiți-vă, oameni buni, numai ce ajung eu aici și deodată mi se nălucește c-a căzut ceva, pleosc, în apă și bîldîbic, încît zău de n-am crezut c-o fi vreo focă ; și cînd colo, să vezi și să nu crezi, era chiar bietul domnu pastor al nostru ! Doamne, Doamne, i-am zis lu' ista, micimanul, dacă o fi chiar domnu pastor Nordström, care o fi alunecat în apă ? Și-am strigat către Rapp : „Măi Rapp, măi ! răpedi-ti după o frînghie !” Și Rapp a rupt-o di fugă după frînghie. Și cînd am făcut o buclă și l-am legat pi după mijloc cu frînghia, atunci a început sî zbieri de parcă-l înjunghiam. Ian uitați-vă la el, sărmanul, cum mai arată di urît !

Pastorul arăta într-adevăr indescritibil ; oamenii priveau la el cu un fel de dezgust amestecat cu un inexprimabil respect și voiau să-i ajute cum pot mai bine. Pînă la urmă făcură o targă din două crăci lungi și-l așezară pe pastor, îl ridicară pe opt umeri puternici și porniră spre hambar, unde trebuia schimbat de haine.

Lăutarul care era beat turtă, crezînd că-i vorba de vreun spectacol, se alătură convoiului și începu să cînte un cîntec de lume : „*Tot pe drum, pe drum, pe drum,*

hai cu taica Smitt acum". Tinerii apărură de prin tu-
fişuri şi se luară după ceilalţi, iar profesorul, care-şi
regăsise tinereţea sa pierdută, se aşeză în frunte şi
cîntă. Norman care nu putu fi ţinut în chingi cu inspi-
raţia sa muzicală, îşi regăsise armonica.

Cînd au intrat în curte, s-au repezit femeile şi cînd
l-au văzut pe pastor în starea aceea deplorabilă, au
fost cuprinse de compătimire şi s-au înduioşat de
soarta celui leşinat. Madam Flod a alergat după o cu-
vertură şi a aruncat-o peste nenorocitul acela, cu toată
împotrivirea lui Carlsson ; s-a pus apă la încălzit şi
s-au împrumutat haine şi lenjerie de la domnul pro-
fesor. Şi după ce au intrat în şură, l-au pus pe bolnav,
aşa-i ziceau, — pentru că nimeni nu voia să fie ire-
verenţios şi să recunoască deschis că-i beat turtă — pe
nişte paie uscate. Rundkvist veni cu lanţeta şi vru să-i
ia sînge, însă fu alungat şi cînd văzu că n-a obţinut
ce-a vrut, se rugă să-l lase cel puţin să stea lingă pas-
tor că ştia el nişte leacuri speciale pentru dropică,
cum nu mai ştie nimeni altul.

Carlsson se furişă în camera sa, singur de data asta,
ca să înlătore urmele umilirii. Cînd intră în cameră şi
văzu ravagiile ticăloşiei în patul nupţial, simţi o clipă
că i se face rău ; extenuat de oboselile ultimei zile şi
nopti, se gîndi cît de diferite ar fi fost lucrurile cu Ida,
dacă s-ar fi realizat planurile sale. Se duse la geam şi
se uită afară, înspre golf, cu o privire lungă şi melan-
colică. Norul cel negru se risipise şi ceaţa se aduna
ca un văl alb deasupra apei ; soarele se ridică pe cer

și pătrunse în camera nupțială, lumină chipul palid și ochii umezi, care se strinseră luptînd împotriva plînsului ce-l năpădea. Părul îi cădea pe obraz în şuvițe umede, cravata albă era pătată și haina îi atîrna pe el. Căldura soarelui parcă-i dădu un frison și apărîndu-și fața cu palmele, se întoarse din nou spre cameră.

— Ei, oricum, prea a făcut-o de oaie ! își zise sie însuși, apoi se smulse din toropeală și începu să strîngă așternuturile de pe pat.

CAPITOLUL AL ȘASELEA

Unde se schimbă lucrurile și părerile, agricultura
dă înapoi, iar mineritul înflorește

Carlsson nu era omul asupra căruia senzațiile dezagreabile să acționeze mai mult decît ar fi vrut el, ci avea un corp pe care îl putea scutura de injurii, îl freca și lepăda orice de pe el. Poziția sa de proprietar al fermei și-o dobîndise prin abilitate și pricepere, iar faptul că madam Flod îl luase de bărbat era în aceeași măsură un cîștig pentru ea ca și pentru el, gîndea Carlsson. Totuși, după ce aburii nunții se mai evaporară, Carlsson începu să fie mai puțin zelos, devenind mai sigur pe sine în baza autorității maritale și a dreptului de moștenire, mai ales că se puteau aștepta la un copil peste vreo două luni. Renunță la ideea de a deveni un „domn“, după ce văzuse că nu-l prinde; în schimb își propuse să devină un fermier bogat. Își puse pe el o măreață jachetă de lînă, trase peste ea un masiv șorț de piele și se încălță cu cizme

de apă. Petrecu multă vreme în fața ușilor scrinului, locul său favorit ; citi ziare, scrisse și socoti mai puțin ca înainte, supravegheie munca, cu pipa în gură, arătînd un interes mai mic pentru agricultură.

— Agricultura dă înapoi, zicea el, așa am citit eu la gazetă ; și cîcă e mai ieftin să-ți cumperi sămînța.

— Parcă vorbea altfel mai înainte, zicea Gusten care ținea mereu socoteală de tot ce spunea și făcea Carlsson, însă se limita la o supunere apatică, fără să intervină, ca fiu, împotriva uzurpatorului.

— Timpurile s-au schimbat și ne schimbăm și noi o dată cu ele. Eu îi mulțumesc lui Dumnezeu, cu fiecare zi în care mă face mai înțelept, răspunse Carlsson.

În perioada aceasta începu să meargă la biserică duminică, să participe la discutarea problemelor de interes obștești și fu ales în consiliul comunal. Între timp, intră în legături mai strînse cu pastorul și trăi ziua cea mare cînd putu să-l tutuiască. Acesta fusese unul dintre visele cele mai mari ale sale, și un an întreg nu osteni să tot istorisească la fermă ce spusese el și ce-i răspunsese Nordström.

— Auzi, dragă Nordström, i-am zis eu, de data asta trebuie să-mi dai tu mie dreptate ! și atunci Nordström mi-a spus : „Măi Carlsson, așa mi-a zis, nu trebuie să te încăpățînezi, deși pot spune că ești un bărbat isteț și un bărbat care înțelege multe“, chiar așa mi-a zis el.

Pe urmă interveniră o grămadă de sarcini comunale, dintre care cea mai de seamă era inspecția focurilor. Trebuia să călătorești prin toate insulele, pe socoteala

comunei, și să bei cafea cu rachiu pe la cunoscuți. De asemenea, alegerile parlamentare, care aveau loc în toată țara, își aveau farmecul și urmările lor plăcute care se simțeau pînă și aici în arhipelag. În timpul alegerilor și încă de două ori pe an, sosea baronul cu domnii vînători, cu un vaporas și plăteau cincizeci de coroane pentru două zile ca drept de vînătoare ; punciu! și coniacul curgeau zi și noapte și oamenii se despărțeau de domnii vînători cu credința bine înrădăcinată că sînt niște oameni foarte „jantili“.

Carlsson ajunse așadar ca un fel de lumină a fermei ; o autoritate în ceea ce privește înțelegerea adîncă a lucrurilor, pe care ceilalți nu reușeau să le sesizeze. Mai avea însă un punct slab, pe care-l simțea scîrțîind cîteodată : el era un om de uscat și nu un om al mării.

Ca să șteargă această ultimă deosebire de rang începu să se înhame din ce în ce mai mult la treburi marinărești și să aibă din ce în ce mai mult gust pentru mare. Își curăți o pușcă și porni la vînat ; luă parte la aruncatul și la așezarea năvoadelor și se aventură chiar în lungi expediții pe mare.

— Agricultura dă înapoi și trebuie să forțăm pescuitul, îi răspundea el soției sale, cînd aceasta privea cu neliniște cum vitele și cîmpul rămîn în plata Domnului.

— Mai presus de orice, peștele ! Peștele pentru pescar și pămîntul pentru plugar ! decreta el, de data asta categoric, mai ales de cînd învățase de la învățător, în adunările bisericești, să plaseze cuvîntul „palementarist“.

Dacă băga de seamă că e ceva în neregulă la administrarea fermei, propunea să se taie lemne din pădure.

— Pădurile trebuie rărite, că abia atunci au să crească mai bine ! Așa cel puțin spun agronomii ; eu nu mă pricep.

Și cînd Carlsson nu se pricepea, cum ar fi putut ceilalți să știe ceva !

Munca cîmpului a fost dată pe mîna lui Rundkvist, animalele pe mîna Clarei. Iar Rundkvist lăsa ogoarele să se usuce și dormea de dimineată pînă la prînz prin șanțurile de irigație și de la amiază pînă seara, prin tufișuri, iar cînd vacile nu mai dădeau lapte, le tăia.

Gusten stătea pe mare mai mult ca pînă atunci și reînnodă vechea legătură de vînătoare cu Norman. Interesul, care la un moment dat mobilizase toate brațele, scăzu ; și pe nimeni nu-l mai amuza să muncească pentru altul. De aceea fiecare își vedea, cu indolență și cu calm, de tihnită lui cale.

Înainte de căderea toamnei, la două luni după nuntă, interveni un fapt care acționă ca o rafală de vînt asupra ambarcației lui Carlsson, pornit de curînd din port cu toate pînzele sus. Fapt este că soția sa născu un copil mort, de altfel prematur. Circumstanțele erau îngrijorătoare și doctorul declară hotărît că de-acuma s-a terminat : nici un copil.

Era o catastrofă pentru Carlsson, fiindcă de aici încolo nu-i mai rămînea decît perspectiva de a fi înălămurat de la moșie. Cum bătrîna mai bolea încă de pe urma lehuziei, această schimbare în starea lui, ame-

nința să se producă mai curînd decît ar fi visat. Așa că, cel mai bun lucru era să încerce să cîștige timp, să se facă prieten cu Mamona, să adune în hambare și să se gîndească la ziua de mîine.

Începu o viață nouă pentru Carlsson. Munca cîmpului fu pusă pe picioare în mare grabă ; de ce, asta nu interesa pe nimeni. Se tăia lemn de construcție, pentru că trebuia construită o nouă casă, și asta fără să dea socoteală nimănui ; mania cinegetică a lui Norman trebuia de îndată stăvilită pentru că fusese ademenit de multe ori de prietenul său Gusten ; iar Rundkvist fu scuturat și băgat în viteză, oferindu-i-se avantaje mai mari. Au arat, au semănat, au pescuit și au doborît copaci pentru construcție, din care pricină treburile comunale fură lăsate pe planul al doilea.

Totodată Carlsson începu să se consacre vieții casnice : Stătea în casă cu baba lui și-i citea din cînd în cînd cîte ceva din *Sfînta Scriptură* sau din cartea de *Psalmi* ; îi vorbea ca de la suflet la suflet și făcea apel la sentimentele ei nobile, fără ca să precizeze în vreun fel oarecare ce anume vrea. Bătrînei îi plăcea să i se țină tovărășie și să mai audă cîte o vorbă, încît ea punea mare preț pe aceste mici atenții, fără să dea nici o importanță semnificației pe care ar fi putut s-o aibă această pregătire de moarte.

Într-o noapte de iarnă, cînd golfuluțul era înlemnit și marea impracticabilă, blocați de paisprezece zile, fără să vadă vreun vecin, fără să primească vreo scrisoare sau vreun ziar, cum singurătatea și zăpada îi apăsau pe suflete și ziua scurtă făcea munca neînsem-

nată, se strînseseră cu toți în bucătărie, fiind și Gusten de față. Focul ardea în sobă și băieții dregeau ceva la o plasă ; fetele torceau, iar Rundkvist meșterea cu cuțitul o coadă de cazma. Zăpada căzuse toată ziua și trecuse de geamuri, încît te simțeai în bucătărie ca într-o cameră mortuară și din sfert în sfert de oră, cîte un bărbat ieșea afară și curăța cu lopata în fața ușii, ca să nu se adune prea multă zăpadă, împiedecîndu-i apoi să mai poată merge la grajd pentru mulș și pentru hrana de noapte a vitelor.

Veni rîndul lui Gusten să se ducă la curățat zăpada. Cu mantaua ceruită, bluza de vînt peste haine și căciula de lutru în cap se pregăti să iasă afară ; împinse ușa de la vestibul împotriva nămeților care se adunaseră și ieși în curte, în vîrtej. Aerul era negru, fulgii de zăpadă erau cenușii ca moliile, mari ca niște fulgi de găină și se lăsau jos neîncetat, neîncetat, așezîndu-se tăcuți unul peste altul, mai întîi pufuit, pe urmă bătut, îndesîndu-se și crescînd. Lîngă zidul casei se ridicase o movilă de zăpadă destul de mare și prin partea de sus a ferestrelor abia străbătea o geană de lumină. Gusten văzu lumină în camera unde-l știa pe Carlsson cu maică-sa. O curiozitate subită îl făcu să dea la o parte zăpada din partea de sus a geamului și ridicîndu-se pe nămeți, trase cu ochiul în cameră. Carlsson stătea ca de obicei în fața scrinului, cu o hîrtie înaintea sa, hîrtie care în partea de sus avea imprimat un desen mare, albastru, asemănător cu acelea de pe biletele de bancă. Carlsson ridicase în sus mîna cu totul și se părea că, stînd de

vorba cu maică-sa, care se afla lângă el, ar fi vrut să-i dea tocul, ca să semneze ceva. Gusten puse urechea la geam, însă nu auzi nimic, doar un murmur, din pricina geamului dublu. Ar fi dorit grozav să știe ce se petrece dincolo de geam, cu atât mai mult cu cât bănuia că e vorba de un lucru care-l privește îndeaproape, fiindcă știa că numai lucrurile foarte importante, hotărâtoare, se scriu pe hîrtie timbrată.

Deschise încet ușa de la vestibul, își scoase încălțăminte și urcă binișor treptele, pînă ce ajunse la gura podului. Acolo se întinse pe burtă și cu capul atîrnat deasupra ușii, putu să audă ce se vorbește în camera mamei sale.

— Anna Eva, vorbea solemn Carlsson, cu un ton cam între acela al vînzătorului de biblii și al consilierului comunal, viața e scurtă și moartea se poate abate asupra noastră cînd nici nu ne gîndim. De aceea trebuie să fim pregătiți să ne călătorim de pe lumea asta, oricînd ar veni clipa, fie zi, fie noapte. Așa că totuna-i dacă semnezi acum sau mai tîrziu.

Bătrînei nu-i plăcea prea mult să audă mereu vorbindu-i-se despre moarte, însă cum Carlsson de luni de zile nu-i mai vorbise despre altceva, ajunsesese să nu mai opună decît o slabă împotrivire cînd era vorba despre asta.

— Da, însă vezi tu, Carlsson, pentru mine nu-i chiar totuna dacă mor astăzi sau peste zece ani și s-ar putea să trăiesc chiar și mai mult încă.

— Ei, parc-am spus eu că o să mori, am spus doar că toți o să murim și că dacă o fi să se întîmple ziua

sau noaptea sau peste zece ani, ne e totuna, cînd ne-
veni ceasul ! Haide, semnează !

— Bine, dar nu pricep, încercă să se mai împo-
trivească bătrîna, ca și cînd moartea se pregătea s-o
ia chiar atunci, s-ar putea ca...

— Ei, și tu, dacă tot trebuie să vină o dată și o
dată, acum sau altădată, totuna e ! Poate că n-o fi
așa ! De, ce știi eu ! Tu, în orice caz, semnează !

Cînd Carlsson o lua cu : „De, ce știi eu !” parcă-i
punea o frînghie în jurul gîtului și trăgea de ea, așa
că, pentru bătrîna, singura scăpare era să cedeze.

— Și unde vrei să ajungi cu asta ? întrebă ea, epui-
zată și hărțuită de lunga convorbire.

— Anna Eva, trebuie să te gîndești la urmașii tăi,
pentru că asta e prima îndatorire a omului ; de aceea
trebuie să semnezi !

Tocmai atunci Clara deschise ușa de la bucătărie
și-l strigă pe Gusten, care, nevoind să se demaște, tăcu
chitic, însă nu mai putu asculta cele discutate în ca-
meră.

Clara intră în casă și Gusten coborî, oprindu-se un
pic în fața ușii, putînd astfel să mai prindă ultimile
cuvinte, hotărîtoare ale lui Carlsson, din care trase
concluzia că înscrisul se făcuse și că rezultase un
testament.

Cînd se întoarse în bucătărie, cei de acolo crezură
că a pățit cine știe ce. Vorbea aiurea, cum că ar fi
vrut să prindă o vulpe, pe care o auzise strigînd și că
ar fi fost mai bine să fi fost pe mare, decît să stea
acasă ca să-l mănînce păduchii și că, puțintel praf alb

amestecat în mîncare e adevărat că-i dă curaj mîrtoagei, dar o și poate omorî, dacă-i pui prea mult.

La masa de seară Carlsson a fost extrem de amabil ; s-a interesat de planurile de muncă și de intențiile în privința pescuitului, ale lui Gusten, a scos la iveală clepsidra și a lăsat nisipul alb să curgă, căci, zicea el, „clipele sînt scumpe ; hai să bem și să mîncăm, pentru că mîine s-ar putea să nu mai fim. Noroc !”

Gusten veghie vreme îndelungată și multe gînduri întunecate îi trecură prin minte ; el însă nu era un om tare, care să poată schimba împrejurările după pofta lui și nici să-și transforme gîndurile în acțiuni, iar cînd plănuia vreun lucru, îl și socotea gata făcut.

După un somn de cîteva ore, în care visase tot felul de întîmplări, fu din nou vesel și lăsa lucrurile să meargă în voia lor, așteptînd ca timpul să găsească remedii și justiția să-și urmeze calea.

★

Primăvara reveni, rîndunelele își reparară cuiburile și profesorul se întoarse la Hemsö.

În jurul casei, Carlsson aranjase, în curgerea anilor, o grădiniță, plantase liliac pe care îl scoase din grădina pastorului, pomi și arbuști fructiferi, pusese nisip pe alei și făcuse o boltă de verdeață ; începuse să arate boierește ferma. Și nimeni nu putea să nege că străinul adusese cu sine confortul și bunăstarea, că el pusese pe picioare animalele și ogorul. casa și îngrădi-

turile ; prețul peștelui crescuse la oraș, iar transportul lui se organizase acuma cu vaporul, așa că nu mai era nevoie să se facă drumurile acelea cu care se risipea atîta timp.

Ei, și cînd erau obosiți și plictisiți cu construirea casei lui Carlsson, atunci începeau să se plîngă.

— Ia să faci pentru tine, atunci să vezi ce bine-ți merge ! le răspundea Carlsson. Fiecare pentru sine și Dumnezeu pentru toți !

Acum își avea și el casa sa, un acoperiș ; începuseră să aranjeze o grădină, să planteze, în jurul ei să facă poteci și s-o înfrumusețeze. Își clădise casa cu un anumit gust, încît celelalte rămăseseră de rușine. Avea doar două camere și o bucătărie, însă arăta mai falnică decît casa cea mare, deși nu s-ar fi putut spune din ce cauză anume. Poate pentru că înălțase mai mult șarpanta și făcuse streășina să se întindă mai în afara zidurilor ; poate, cine știe, pentru că o fi tăiat cruciulițe la marginea streășinii sau din cauza verandei pe care o așezase în fața ușii și la care ajungeai urcînd cîteva trepte. Nu că ar fi fost cine știe ce lucru de preț, însă aducea oarecum a vilă. Era roșcată ca o vacă, traversele însă erau negre la capete și lambrisate ; cercevele ferestrelor erau vopsite în alb și veranda, un acoperiș ușor pe patru stîlpi, era vopsită în albastru. Și s-a mai priceput și la alesul locului, casa fiind chiar sub poalele muntelui, străjuită de doi stejari bătrîni, care parcă ar fi fost tocmiți acolo ca la intrarea unei alei sau unui parc. Iar cînd stăteai pe verandă, aveai cea

mai minunată priveliște : golful interior cu trestii sale, valea lungă și înverzită a pîrîului și o adîncitură prin oborul vițelor, pe unde puteai vedea hăt, în zare, bărcile de pe mal.

Gusten veni și căscă ochii la toate acestea, dorind să le vadă neterminate și le privi cum te uiți la o viespe care tocmai își face cuibul sub acoperiș și pe care tare ar fi vrut s-o alunge, înainte de a oua și a se pui. Însă n-avea puterea asta, așa că rămase locului.

Bătrîna bolea mereu și se gîndea că-i bine așa cum e, cu presentimentul că în pofida larmei care se va stîrni, cînd ea va fi plecată de pe lumea asta, oricum nu vor privi cu ochi răi faptul că soțul ei, — pentru că e de bună seamă soțul ei — va avea un adăpost al său și nu va trebui să umble de colo pînă colo ca un calic. Nu se pricepea la probleme juridice, însă avea sentimentul că toată povestea asta cu inventarul, moștenirea și testamentul nu era tocmai cum trebuie, dar că va fi din nou bine, numai să scape odată de toate astea, pentru că într-o bună zi va izbucni scandalul, în ziua cînd Gusten se va gîndi să se însoare, dacă nu cumva mai devreme, căci mereu îl frămîntă ceva, nu-i în apele lui, pare mereu tare ciudat.

Într-o după amiază, la sfîrșit de mai, cînd Carlsson stătea în noua lui bucătărie și-și zidea plita, îl strigă Clara :

— Carlsson, Carlsson, a venit domnul profesor cu un domn neamț care are treabă cu tine !

Carlsson își scoase șortul, își șterse mâinile și-și aranjă ținuta, curios să afle cam ce-ar putea să însemne vizita asta neobișnuită.

Pe verandă dădu de profesor care însoțea un domn cu barbă lungă și neagră și privirea ascuțită.

— Domnul director Diethoff vrea să-ți vorbească, Carlsson, zise profesorul, arătînd printr-un gest pe tovarășul său.

Carlsson șterse cu mîna un loc de pe banca din verandă și-i invită pe domni să se așeze.

Directorul însă nu avea timp de stat și-l întrebă, stînd în picioare, dacă Râgholm e de vînzare.

Carlsson se miră la ce-ar fi bună, pentru că insula avea poate un hectar și jumătate, era plină de stînci, o pădurice de brad și o pășune neînsemnată.

— Pentru scopuri industriale, lămuri directorul, întrebînd cît costă.

Carlsson era nedecis și ceru puțin timp de gîndire, ca să se dezmeticească și să-și dea seama ce anume îi dă insulei atîta prețuire. Însă asta nu intra în intențiile directorului care voia să știe neapărat cît costă insula și fără să-și mai repete întrebarea, umblă la buzunarul de la piept, unde se vedea, prin stofa hainei, o umflătură mare ce dovedea că e ceva înăuntru !

— Ei, poate că n-o fi așa scumpă, zise Carlsson, însă trebuie să merg mai întîi să vorbesc cu femeia și cu băiatul.

Și dispăru repede în casă. Rămase puțin înăuntru și se înapoie imediat.

Se uita încurcat și se vedea că-i vine greu să facă oferta.

— Spuneți dumneavoastră, domnule director, cam cît dați, îndrăzni el în sfîrșit.

Nu, directorul nu voia așa ceva.

— Păi, dacă aș zice cinci, poate că nu s-ar părea prea mult. propuse Carlsson, cu un nod în gît și cu sudoare pe frunte.

Directorul Diethoff își deschise haina și scoase portofelul trăgînd din el zece hîrtii a 100 de coroane.

— Asta e una la mînă, iar celelalte patru la toamnă. E bine așa ?

Carlsson simți că-l apucă amețeala ; însă se ținu bine și răspunse destul de calm că-i bine și așa, deși se gîndise la cinci sute de coroane, iar acum primea o mie. Pe urmă se duse la bătrîna și băiat, ca să semneze contractul de vînzare și să dea o chitanță pentru suma primită. Carlsson le făcu cu ochiul și rînji la amîndoi tovarășii săi ca să-și țină bine firea, însă ei nu pricepură nimic.

În sfîrșit bătrîna își luă ochelarii și citi. după ce semnase.

— Cinci mii ! strigă ea. Pentru numele lui Dumnezeu, dar tu spuseseși cinci sute, Carlsson !

— Am spus eu asta ! zise Carlsson. Nu, ai auzit tu prost, Anna Eva ! Nu-i așa că am spus mii, Gusten ? Și făcu cu ochiul atît de grosolan încît directorul îl observă.

— Da, mi se pare și mie că ai vorbit de mii, îl susținu Gusten cît putu de bine.

Actul fusese definitivat și directorul lămuri acum că intenționează, în contul unei societăți pe acțiuni, să înființeze o mină de feldspat la Râgholm.

Nimeni nu știa ce-i aia feldspat și nimeni nu se gîndea la comoara care zăcea acolo și la capitalul pe care l-ar fi putut scoate, cu excepția lui Carlsson, căruia îi rămase gîndul la asta.

Directorul îl lămuri că feldspatul e un fel de piatră roșcată care se întrebuițează în fabricile de porțelan. În opt zile, casa administratorului, care și fusese comandată la o fabrică de mobile, trebuia să fie montată, în patrusprezece zile trebuia să fie la locul ei baraca de lemn a muncitorilor și în treizeci de zile trebuia să pornească lucrul.

După aceea directorul plecă.

Atît de repede veniseră toate asupra lor, ploaia asta de aur, încît nici nu avură timp să se gîndească la toate consecințele. O mie de coroane pe masă, patru mii la toamnă, pentru o insuliță fără valoare ; era prea mult deodată. De aceea au stat toată noaptea și s-au sfătuit, tot gîndindu-se la ceea ce ar mai putea să iasă din asta. Bineînțeles, vor putea vinde pește și alte produse atîtor muncitori și administratorului, desigur, asta nici nu-i o problemă ; pe urmă va veni directorul, poate cu familia, ca să-și facă acolo vilegiatura ; și mai mult ca sigur că vor putea urca chiria profesorului, iar

Carlsson ar putea la rîndul său, să închirieze cuiva și toate au să fie foarte bine.

Carlsson puse el însuși banii în scrin și-și pierdu toată noaptea ca să socotească.

În săptămîna care urmă, Carlsson făcu dese drumuri la Dalarö, reveni cu tîmplari și zugravi și ținu mici reuniuni pe verandă, unde pusese o masă la care stătea și bea coniac, fumînd pipă, și supraveghind munca ce înainta cu pași mari.

Curînd fură văzute și covoare în toate camerele, pînă și în bucătărie unde fu montată o plită Bolinder ; ferestrele fură împodobite cu obloane verzi, care luceau de la distanță, veranda fu din nou vopsită și deveni albă și roz, cu perdele din dril vărgat alb cu albastru, către partea expusă soarelui ; în jurul grădinii și curții își construi un gard din ostrețe vopsite în verde, cu măciulii albe. Lumea stătea uimită și se uita la minunăția asta, Gusten însă se ținea la distanță, pe după colțul casei sau după un tufiș și accepta rar cîte o invitație pe veranda lui Carlsson.

Acesta fusese unul dintre visele lui Carlsson, făurit în nopțile senine, să stea pe verandă ca profesorul, tolănit cu nonșalanță pe spate, admirînd priveliștea, gustînd coniac dintr-un pahar cu picior și fumînd pipă — sau mai bine țigară de foi, deși țigara era totuși cam prea tare pentru el.

Acolo, pe verandă, stătea el într-o zi, dis-de-dimineață, la opt zile după vizita directorului, cînd auzi sirena unui vapor în fața Râgholmului.

— Au venit ăia, se gîndi el și, ca patron al locului, socoti să fie „*jantil*” și să-i întîmpine.

Mai întîi intră în casă și se îmbracă ; pe urmă trimise după Rundkvist și după Norman ca să meargă împreună cu el la Râgholm pentru a-i întîmpina pe domnii străini.

După o jumătate de oră barca porni din port, Carlsson aflîndu-se la cîrmă. Din cînd în cînd le amintea argaților să vîslească în același ritm ca să ajungă pe insulă ca lumea.

După ce au cotit după ultimul promontoriu și s-a deschis în fața lor strîmtoarea, mărginită de-o parte de Storön și de cealaltă parte de Râgholm, li s-a înfățișat ochilor o priveliște minunată. În golf era ancorat un vapor, împodobit cu steaguri și pavilioane, iar între vapor și țârm circulau iole mici cu marinari în bluze albastre cu alb. Sus, pe stîncă de pe țârm, care avea străluciri roz de feldspat, se aflau cîțiva domni, iar ceva mai încolo, muzicanții ale căror instrumente de alamă realizau un cadru minunat pe fondul închis al brazilor.

Vîslașii noștri din Hemsö, întrebîndu-se ce-or fi făcînd ăia, acolo sus, vîsliră spre stîncă, ca să ajungă cît mai aproape cu putință, să vadă și să audă tot. Și deodată, cînd tocmai ajunseră sub locul de adunare, auziră vîjiind aerul, ca și cum ar fi zburat

douăsprezece sute de eideri, pe urmă o bubuitură care parcă pornea din adîncul muntelui și apoi o troznitură de parcă ar fi plesnit toată insula.

— Ce dracu ! a fost tot ce-a mai apucat Carlsson să spună, pentru că în aceeași clipă o ploaie de pietre căzu în jurul bărcii, urmată de o ploaie de nisip și de o grindină de pietriș.

Sus, pe stîncă, vorbea cineva ; spunea ceva despre marea industrie și mijloacele de trai, despre munca acumulată și unele vorbe străine, pe care cei din Hemsö nu le pricepură.

Rundkvist credea că-i vreun predicator, și-și luă șapca în mîină, însă Carlsson pricepu că vorbește direcțiunea.

— Da, domnii mei, încheie directorul, avem piatră destulă în fața noastră și-mi termin cuvîntarea cu urarea ca toată piatra asta să se transforme în piine !

— Bravo !

Muzica începu să execute un marș. Domnii coborîră spre țărm, ținînd fiecare cîte o pietricică în mîină, pipăind-o cu degetele, rîzînd și făcînd tapaj.

— Ce-i cu voi mă, ăia cu barca ? strigă un domn în uniformă de marină către cei din Hemsö, care stăteau sprijiniți în vîsle.

Nu știau ce-ar fi trebuit să răspundă, însă nu crezuseră că n-ar fi bine să se uite și ei la serbarea aceea.

— Hm ! ăsta-i patronul în persoană, Carlsson ! lămurii directorul Diethoff, care înainta spre el. Iar el

e gazda noastră, îl prezentă el pe Carlsson. Poftește sus și ia o gustare cu noi !

Lui Carlsson nu-i venea să-și creadă urechilor, însă se convinse repede că invitația e serioasă și curînd fu pe puntea de la pupă, la o masă cum nu mai văzuse în viața lui. Ezitase la început, însă domnii aceia erau atît de excesivi de populari, încît nici nu-i îngăduiră să-și scoată șortul de piele. Rundkvist și Norman trebuiă însă să mănînce la proră, cu echipajul.

Niciodată Carlsson nu-și închipuise paradisul atît de măreț. Mîncare la care nu știa cum îi spune și care se topea în gură ca mierea, mîncare care te gîdila în gît ca băutura, mîncare de toate culorile ; și cele șase pahare care stăteau dinaintea lui și dinaintea celorlalți domni ; și s-au băut vinuri de parcă miroseai o floare sau sărutai o fată, vinuri care te înțepau la nas, care te furnicau prin oase și te înșelau, făcîndu-te să te pornești pe rîs. Și, pe lîngă toate astea, muzica îi zicea atît de dulce, încît simțeai o înțepătură la rădăcina nasului, ca și cum ți-ar fi venit să plîngi și în același timp te lua cu frig pe la tîmple ; și te simțeai așa de bine, în tot corpul, încît îți venea să mori.

Iar cînd toate fură pe sfîrșite, directorul vorbi gazdei pămînturilor acelora, îl laudă pentru că face cîste țării lui, că nu și-a abandonat munca de bază, agricultura, pentru un cîștig nesigur în alt domeniu, unde nevoia merge mîna în mîna cu luxul. După care ciocni cu el. Carlsson nu prea știa bine cînd se cuvenea să rîdă și cînd să fie serios, dar cînd îi văzu pe

domni că rîd, în timp ce lui i se păru că-i vorba de ceva foarte serios, rîse și el cu ei.

După gustări s-au servit cafele și țigări de foi, după care se sculară de la masă. Carlsson, generos ca un nobil, porni spre proră ca să vadă dacă li s-a dat ceva argaților, cînd îl strigă directorul, rugîndu-l să intre o clipă în cabina sa.

După ce intrară în cabină, domnul director Diethoff îi propuse ca el, Carlsson, pentru a-și consolida situația și pentru a putea face față eventualelor nevoi cu mai multă autoritate față de muncitorii de pe insulă, să subscrie pentru cîteva acțiuni ale societății.

— Dar, vedeți, nu mă prea pricep la asta, spuse Carlsson care avea fler în afaceri și știa că niciodată nu trebuie să închei o tranzacție după ce ai băut.

Însă directorul nu-l slăbi de loc din mîină și după o jumătate de oră Carlsson poseda patruzeci de acțiuni a o sută de coroane ale „Societății pe acțiuni pentru feldspat Eagle“, precum și promisiunea solemnă că va fi numit revizor-supleant. (Carlsson îl rugă să-i scrie pe hîrtie vorba asta !) În privința vărșămintelor nu se pune nici o problemă ; se vor face „*pö à pö* și „*à conto*“.

După aceea băură cafea, coniac, punci și apă minerală de *Bilina*¹ pînă ce se făcu ora șase, cînd Carlsson trebuia să se imbarce.

La debarcare i s-a oferit o frînghie de susținere,

¹ Localitate în Cehoslovacia

lucru pe care nu l-a priceput, însă a strîns mîna la toți marinarii care erau pe trepte, rugîndu-i să-l viziteze cînd mai trec pe acolo.

Cu cele patruzeci de acțiuni ale sale, și cupoanele aferente, porni spre casă, stînd la cîrmă cu o „Regalia” în gură și cu un coș de punci între genunchi.

Cînd ajunsese acasă, plin de pacea preafericităilor, îi pofti pe toți în bucătărie la un pahar de punci, le arătă acțiunile, care erau tot atît de enorme ca și biletele băncii de stat ; voi să-l invite jos, la bucătărie, și pe profesor dar întîmpină protestele celorlalți cu argumentul că el e revizor-supleant și că face tot atîtea parale cît un muzicant neamț, care nu-i nici cine știe ce învățat și, de fapt, nici nu-i chiar profesor. Avea planuri mărețe, să întemeieze o societate de heringi sărați în arhipelag, să cheme dogari din Anglia, să aducă o navă cu sare direct din Spania ! Cu același suflu vorbi despre munca de bază, agricultura, despre reprezentanții și viitorul ei, scoțînd în evidență temerile și speranțele sale. I-au băut punciul, învăluiți în nori de tutun și în veselul miraj al viitorului fericit al celor din Hemsö.

Carlsson se suise pe creste și amețise. Munca de bază trecu pe planul doi, iar vizitele la Râgholm deveniseră zilnice. Făcu cunoștință cu administratorul și stătu pe veranda sa, bînd coniac cu apă minerală, în timp ce muncitorii sfărmau roca să scoată filoanele de cvart, piedica cea mai mare în calea exploatării minereului. Administratorul — un fost miner, șef de

echipă — pricepuse că-i mai bine să fii în termeni buni cu deținătorul de acțiuni și revizorul-supleant și avea atîta înțelepciune ca să înțeleagă cam cît ar putea dura toată afacerea asta.

Însă cei care participau la exploatarea minieră avură totuși puțină influență asupra bunăstării fizice și morale a celor din Hemsö și prezența a treizeci de muncitori neînsurați începu să-și arate roadele.

Se terminase cu tihna. Bubuia și trozneau toată ziua dinspre munte ; sirenele vapoarelor sunau mereu în strîmtoare ; venea și iahtul vîrșind la țarm o grămadă de marinari. Serile, soseau la fermă muncitori ; se învîrteau pe lingă fîntînă și pe la grajduri ; umblau după fete ; organizau dansul ; beau cu argații și se băteau între ei. Oamenii chefuiau toată noaptea și ziua nu mai erau buni de nimic ; dormeau pe ogoare, moțăiau în fața sobei. Și, încetul cu încetul, începu să vină în vizită administratorul. Trebuiau să pună de cafea și cum nu-i puteau oferi rachiul acestui domn, trebuia să se găsească mereu în casă coniac. Însă vindeau pește și unt, banii curgeau gîrlă, așa că puteau duce o viață veselă și carnea apărea pe masa lor mai des ca înainte.

Carlsson începu să pună osînză pe el, umblind toată ziua cam afumat, fără însă să fie beat turtă și vara toată trecu pentru el ca o mare și lungă sărbătoare, împărțindu-și timpul între treburile comunale, exploatarea minei și înfrumusețarea naturii în jurul casei sale.

Într-o zi de toamnă plecă să inspecteze focurile și după opt zile, cînd se întoarse acasă dimineața de-vreme, fu întîmpinat de bătrînă, care-i dădu vestea neliniștitoare că trebuie să se fi întîmplat ceva la Râgholm. Într-adevăr, de patru zile și patru nopți fusese mereu liniște și tăcere acolo. Nu se mai auzise nici o împușcătură și nici o sirenă de vapor. Oamenii de pe insulă fuseseră ocupați cu treieratul, încît nimeni nu avusese timp să viziteze mina. Administratorul n-a mai fost vizibil, iar muncitorii încetaseră să mai vină seara pe insulă. Trebuie să se fi întîmplat ceva. Ca să verifice pe teren, Carlsson porunci să „înhamă” cum îi plăcea lui să spună cînd trebuiau să vîslească, spre mină. Barca fusese vopsită în alb, cu o dungă albastră, și ca să arate cît mai a patron, își instalase un scripete cu un cordon de perdea, încît putea să stea în picioare la cîrmă, iar pe Rundkvist și pe Norman îi transformase în niște vîslași, iscusiți, așa că părea tare pompoasă ori de cîte ori pleca undeva.

Drumul l-au făcut la iuțeală, împinși de la spate de curiozitate și neliniște, iar cînd au ajuns la Râgholm și s-au suit pe colină, au văzut că acolo domnea peste tot pustiul.

Era o tăcere de mormînt și nu se vedea nici un suflet de om. Au înaintat pe țărm și printre sfărîmături de stîncă, au ajuns la mină. Casa administratorului fusese luată ; nici o urmă de unelte și instalații ; numai cazarma, cum îi spuneau muncitorii barăcii, era la locul ei, însă golită și jefuită, luîndu-se tot ce se putuse căra : uși, ferestre, bănci, paturi.

— Cred că au șters putina ! reflectă Rundkvist.

— Cam așa se pare, răspunse Carlsson și „înghămă“ din nou, de data asta spre Dalarö, unde trebuia să fie vreo scrisoare pentru el, la poștă.

Găsi într-adevăr acolo o lungă scrisoare de la director în care îl anunța că societatea își încetase activitatea, avînd în vedere inutilitatea produsului. Iar în ceea ce privește creanța lui Carlsson de patru mii de coroane, se acoperea prin cele patruzeci de acțiuni pe care le subscrisese și al căror vîrsămînt îl omisese, astfel că nu mai exista nici o afacere nelichidată între societate și sus-zisul Carlsson și consorțiul.

— Așadar, m-am prăjit cu patru mii, se gîndi Carlsson. Nu-i nimica, trebuie să mă mulțumesc și cu asta.

Și cu firea lui de pasăre de apă, cu toate că era om de uscat, se scutură și-și uscă din nou penele. Se simți și mai liniștit atunci cînd citi într-un *post-scriptum* că tot inventarul rămas revenea celor din Hemsö, dacă doreau să-l ia.

Carlsson se întoarse acasă cam turtit după călătoria făcută, spoliat de o grămadă de bani și de titlul său atît de onorabil. Gusten voia să agraveze lucrurile, stîrnind scandal, însă Carlsson îl domoli cu un gest.

— Ei, făcea să vorbești despre așa ceva mai înainte. Acum însă nu mai merită să vorbești...

În ziua următoare, Carlsson și cu cei trei oameni ai săi se aflau în plină activitate, căci plecară cu barca cea mare, ca să transporte scîndurile și țiglele de la Râgholm. Așa că, mai repede decît s-ar fi gîndit,

Carlsson își înjghebă o căsuță de vară, cu o cameră și o bucătărie, jos, către strîmtoare, într-un loc la care nimeni nu s-a gîndit și de unde avea o priveliște frumoasă, atît asupra orașului cît și asupra arhipelagului.

Vara trecuse și o dată cu ea visele și nălucirile. Iarna bătea la ușă și aerul se făcu mai apăsător, visele mai întunecate și realitatea capătă alt aspect, mai vesel pentru unii, mai amenințător pentru alții.

CAPITOLUL AL ȘAPTELEA

Unde-i vorba despre viscle adevărate ale lui Carlsson ; despre scrinul care-i sub pază bună și despre lichidatorul care șterge totul cu buretele.

Căsătoria lui Carlsson, deși scurtă, nu fusese plină de ceea ce se numește, de obicei, fericire. Bătrîna era în vîrstă, deși nu chiar matusalemică, iar Carlsson era tocmai pe punctul de-a intra în vîrsta periculoasă. Pînă la cei patruzeci de ani, cîți avea acum, se luptase mai mult pentru pîine și pentru asigurarea unui viitor, iar la fetele pe care le-ar fi dorit, renunțase. Acuma, cînd mai înaintase în vîrstă și avea perspectiva unei bătrîneți tihnite, începuse să-i ațîțe carnea, poate mai tare ca înainte, pentru că în ultimii ani nu muncise atît de dur sau poate pentru că se hrănise mult mai bine ca altădată. De aceea gîndurile începură să-i zburde. Cînd stătea la căldurică, în bucătărie, ochii i se obișnuiseră să urmărească trupul tînăr al Clarei, mergînd prin casă. Privirea i se oprea cîte un pic, apoi se fixa, se odihnea, făcea mici ocoluri

ici-colo, zbura, se întorcea. Pe urmă o privea pe fată drept în ochi și, oriunde se ducea, privea după ea. Mai era însă cineva care privea, dar nu la Clara, ci la ochii care o urmăreau, și cu cît privea, cu atît i se părea că vede ceva, ca atunci cînd faci un urcișor la ochi care te doare și-ți curge.

Era cu cîteva zile înainte de Crăciun. Se lăsase în-tunericul, însă răsărise luna care lumina cu claritate brazii acoperiți de zăpadă, golful lucios și pămîntul alb. Un vînt hain bătea din nord aspru, și mătura zăpada uscată. Clara era în bucătărie și întetea focul la cuptor, iar Lotten frămînta ceva în copaie.

Carlsson stătea lîngă dulap, își fuma pipa și torcea ca pisica, lîngă cuptor ; ochii îi ieșeau din cap de dorință, ardeau și se făceau mîngîioși cînd se opreau pe brațele albe ale Clarei.

— Vrei să mulgi întîi și pe urmă să măturăm ? întreabă Lotten.

— Da, răspunse Clara și-și luă un cojoc de oaie pe ea, după ce băgă vătraiul sub sobă.

Pe urmă aprinse felinarul de grajd și ieși. Carlsson se luă după dînsa.

— Într-o clipă veni și bătrîna din camera ei și întreabă de Carlsson.

— S-a dus după Clara la grajd, îi răspunse Lotten.

Fără să mai aștepte alte lămuriri, bătrîna luă un felinar și plecă după ei.

Afară bătea un vînt ascutit, ea nu vru însă să se mai întoarcă să-și ia ceva pe ea, mai ales că grajdul era la o azvîrlitură de băț. Pămîntul era lunecos și

zăpada se fărâmița ca o făină fină ; femeia merse repede și ajunse în staulul vacilor, unde era cald. Se opri ca să tragă cu urechea și auzi niște șoapte în staulul oilor. La lumina slabă a lunii, care se strecura prin pînzele de păianjen și prin pleava de pe geamuri, văzu cum vacile își întorc capetele și o privesc cu ochii lor mari cu reflexe verzui în întuneric. Scăune-lul și șiștarul erau acolo. Însă nu asta dorea ea să vadă, ci cu totul altceva, ceva ce n-ar fi vrut să vadă pentru nimic în lume ; ceva care o atrăgea ca o decapitare și o făcea să se cutremure pînă în adîncul ființei ei.

Trecu încet prin grajdul vacilor, călcînd pe paie și intră în staulul oilor. Era întuneric și tăcere, felinarul se afla acolo, stins ; mucusul mai fumega încă. Oile îndoiau și ronțăiau crenguțele uscate, cu frunze pe ele. Nu, nu asta voia dînsa să vadă. Merse mai departe și ajunse la găini, care, cățărare pe stîngii, începură să cîrîie ușurel, ca și cum s-ar fi trezit din somn.

Ușa era deschisă și ea ieși din nou în lumina lunii. Două perechi de ghetă, una mai mică și alta mai mare, lăsaseră după ele urme pe zăpadă, albăstrui în umbră, ducînd la o porțiță, care era legată și care o trăgea spre un loc invizibil în livadă.

Și o trăgea, o trăgea mereu în livada aceea, aproape în același loc, sub același tufiș de alun unde ea, în altă împrejurare, o împrejurare oribilă, trăise în clipita unei nopți, ceva de care nu voia să-și mai amintească niciodată. Acuma alunișul era gol, doar cu cîte un mugure prematur, ca o omidă mică și stejarii, cu frunze cafenii, tari și uscate care trozneau în vînt,

însă atît de rare, încît puteai să vezi printre ele stelele și cerul negru-verzui.

Și mereu, mereu alți pași, alte verigi care se înlănțuiau și șerpuiau printre brazi, iar brazii își legănau zăpada albă în părul cărunt și rar al bătrînei cînd se împotrivea crăcilor înzăpezite ; zăpada-i cădea pe corsajul de lînă, i se spulbera pe gît, îi luneca pe spinare, o îngheța, o uda.

Departe, tot mai departe, adînc în pădure, unde coșul de munte zboară de pe craca odihnei lui de noapte și-o sperie, departe, prin mlaștină, unde strigă pescărușii — peste pîrleazuri care scîrție cînd trece ea.

Urmele merg două cîte două, unele mici, celelalte mari, alături, din cînd în cînd se calcă una pe alta, intră una în alta, ca și cum ar dansa ; peste miriștea pe care s-a așternut zăpada peste moviștele de pietre, peste buștenii culcați și uscăturile pădurii.

Ea nu mai știe cît de mult a mers, însă i-a înghețat capul și i-au amortit mîinile, pe care și le bagă sub haină — bieteile mîini slabe și roșii — și suflă în ele din cînd în cînd. Ar vrea să se întoarcă, însă-i prea tîrziu și poate că-i tot atît de mult înapoi cît și înainte. Merge totuși printre niște plopi tremurători, ale căror frunze puține și uscate tremură și dîrdîie parcă de vîntul din nord ; ajunge din nou la un pîrleaz. Aici vede urmele fustei și ale cojocului de oaie ale Clarei. Așadar, aici s-a întîmplat ! Aici ! Îi tremură genunchii, e înghețată ca și cum un sînge de gheață i-ar trece prin vine, un sînge care apoi o frige ca și cum ar fi apă clocotită. Și, extenuată, se așează pe pîrlea-

zul acela, plînge, urlă, se calmează brusc, se ridică și se tot duce. În latura cealaltă este golful, negru și lucios, iar drept înainte vede lumina de la casă și felinarul de la grajd. Vîntul suflă tăios și-l simte în spinare, îi despletește cozile și-i îngheață nările ; coboară mai mult sărind pîrtia de gheață, trece peste pojghițe care troznesc, aude cum îi murmură la urechi trestiiile uscate care sînt călcate în picioare, se împiedică în copcile mărunte și cade ; se ridică și fuge din nou, de parcă s-ar fi luat după ea moartea care o frige în spate ; ajunge la o plajă, merge de-a lungul gheții, ca și cum apa aceasta nesfîrșită ar fi o fereastră în noroiul de pe jos, ar zăngăni și s-ar zdrobi sub greutatea ei. Simte că frigul i se urcă de la picioare în sus, nu îndrăznește să strige, ca să nu vină cineva și s-o întrebă unde a fost. Tusea îi sfarmă pieptul, se ridică epuizată dintr-o groapă, se strecoară în curte, intră direct în camera ei și se bagă în pat ; o roagă pe Lotten să facă foc în sobă și să pună la fiert o oală de flori de soc ; pe urmă rămîne lată în pat.

Pune s-o dezbrace și aruncă pe ea cuvertura de blană de oaie, întetește focul și continuă să tremure de frig. După aceea trimite să-l cheme pe Gusten, care-i în bucătărie.

— Ești bolnavă, mamă ? întrebă băiatul cu calmul său obișnuit.

— De data asta sînt, răspunde bătrîna gîfîind, și n-o mai duc mult. Încuie ușa și du-te la scrin. Cheia e pe etajeră, după pudrieră, știi tu !

Gusten e deprimat și face tot ce i se spune.

— Deschide ușița : trage sertarul, al treilea de pe stînga, și ia hîrtia aceea mare... Da, aceea... Arunc-o în foc !

Gusten se supuse și imediat flăcările din sobă înhață hîrtia care pîrîie și se carbonizează.

— Închide ușița, băiete, și încuie biroul ! Păstrează cheia la tine ! Stai aici lîngă mine și ascultă-mă, pentru că mîine n-am să mai pot vorbi.

Gusten se așează și se smiorcăie un pic, dîndu-și seama că acum e într-adevăr ceva serios.

— Cînd am să închid ochii, să iei pecetea lui tăică-tu care-i la tine, și să pui sigiliu pe toate broaștele pînă vin domnii de la tribunal.

— Și Carlsson ? întrebă băiatul ezitînd.

— Rămîne pe dinafară ; să nu-i iei nimic din ce-i al lui, dar dacă poți să-l dai afară, dă-l ! Dumnezeu să te aibă în pază, Gusten ; ai fi putut totuși să vii la nunta mea, înșă vei fi avut și tu motivele tale. Și-acum ascultă-mă bine ; după ce eu am să plec, tu să fii înțelept ; nici un fel de garnitură de argint la sicriu ; trebuie să iei ceva simplu, galben, cum au făcut la Slusspan ; și să nu fie prea multă lume ; înșă clopotele vreau să mi se tragă și vreau ca domnul pastor să-mi citească două-trei vorbe, asta poate s-o facă, și dă-i bastonul cu măciulia de chilimbar legată în argint al tatălui tău și o jumătate de oaie coanei preotese ; și, mai tîrziu, Gusten, cînd o fi să te însori, ia o fată pe care s-o iubești și să ții la ea : înșă ia una de

seama ta, și dacă are bani, nici asta nu-i rău ; să nu cunova să iei însă vreuna de aici ; astea te mănîncă ca păduchii ; și care-i mai curată, aceea iubește mai bine. Iar acum, dacă vrei să citești ceva pentru mine, am să încerc să adorm.

Ușa se deschise și Carlsson intră în cameră, delicat, însă plin de el.

— Ești bolnavă, Anna Eva ? o întrebă el scurt, ca să știu dacă trebuie să trimit după doctor.

— Nu-i nevoie, răspunse bătrîna, întorcîndu-se cu fața la perete.

Carlsson bănuî o legătură între diferitele întîmplări și voi din nou să se arate amabil.

— Ești supărată pe mine, Anna Eva ? Ei, nu trebuie să te superi pentru toate fleacurile ! Vrei să-ți citesc ceva din *Biblie* ?

— Nu-i nevoie ! fu tot ce răspunse bătrîna.

Carlsson observînd că nu mai e nimic de făcut, și cum nu-i plăcea să facă eforturi inutile, luă lucrurile așa cum erau și se așeză pe sofa, să aștepte. Cum afacerile erau clare și bătrîna n-avea chef sau putere să întrețină o conversație despre ele, nu mai era nimic de adăugat ; tot ce-o fi pus la cale Gusten și cu baba va drege el mai tîrziu. Ca să mai caute un doctor, nu se mai gîndi, pentru că oamenii de aici erau obișnuiți să moară singuri și în afară de asta, toate legăturile cu uscatul erau întrerupte.

Două zile și două nopți au veghiat fetele cu rîndul în camera bolnavei, iar cînd una moțăia pe un

scaun sau pe sofa, cealaltă dormea iepurește, cu un ochi deschis. Cum i se părea însă uneia ceva, sărea imediat și cealaltă.

În ajunul Crăciunului, dimineața, madam Flod muri.

Pentru Gusten era ca și cum atunci i s-ar fi tăiat cordonul ombilical ; ca și cum s-ar fi desprins de viața mamei sale și ar fi devenit de sine stătător. După ce i-a închis bătrinei ochii și i-a băgat sub bărbie cartea de *Psalmi*, ca să nu i se deschidă gura, aprinse o luminare și în prezența lui Carlsson, scoase pecetea și sigilă scrinul.

Suferințele înăbușite izbucniră ; Carlsson se duse și se așează cu spatele la scrin.

— Hei, ce tot învîrtești aici, băiete ? îl întrebă el.

— Nu mai sînt „băiete“ pentru tine, răspunse Gusten, ci sînt stăpînul de la Hemsö. Iar tu ai rămas pe dinafară.

— Vrei să spui că o să fim doi acuma ! replică Carlsson.

Gusten luă o pușcă de pe perete, îi trase cocoșul, încît se vedea șa, bătut cu palma patul armei și zbieară pentru prima oară în viața lui :

— La o parte ! Dacă nu, trag !

— Ai curajul ?

— Da, pentru că nu-i nici un martor ! răspunse Gusten, care se părea că fusese în relații cu niște oameni ai legii.

Era clar și Carlsson pricepu.

— Așteaptă tu numai, pîn-or veni să facă partajul, spuse el și plecă la bucătărie.

Seara Crăciunului a fost tristă în anul acela. Mortul în casă și nici o posibilitate ca să trimiți după sicriu sau după giulgiu ; zăpada căzuse nemaivăzut de multă, iar puntea de gheață de deasupra curentului din strîmtoare, în *fjærd*, nici nu se ținea, nici nu se sfărma ; ca să pui o barcă pe apă era imposibil, pentru că apa era o mocirlă înghețată, în care nu puteai nici să vișlești, nici să luneci cu sania, nici să mergi pe jos.

Carlsson și Flod, cum pusese Gusten să i se zică, erau mereu împreună, stăteau la masă în același timp, fără să schimbe o vorbă. Casa era întoarsă pe dos ; nimeni nu-și mai făcea munca lui, nimeni n-avea încredere unul în celălalt și cea mai mare parte din treburi rămîneau nefăcute.

Urmă Crăciunul, cenușiu, cețos și iar zăpadă. Ca sa te duci la biserică era tot atît de dificil ca în orice altă parte ; de aceea Carlsson ceti predica în bucătărie. Fiind un mort în casă, nimeni nu-și manifestă în nici un fel bucuria Crăciunului. Mîncarea era pregătită de mîntuială, niciodată gata la timp și toți erau nemulțumiți. Plutea ceva apăsător în aer, afară ca și înăuntru și cum bătrîna zăcea în odaia mare, ceilalți toți rămăseseră în bucătărie. Erau oarecum încartiruți și cînd nu mînceau sau beau, dormeau, unul pe sofa, altul pe pat ; ca să joace cărți sau să cînte la armonică nu-i putea trece nimănui prin gînd.

Ziua următoare veni și trecu tot atît de apăsătoare, tot atît de plicticoasă ; Flod însuși își pierdu răbda-

rea. Înțelegînd că întîrzierea ar putea aduce noi neplăceri, pentru că moarta începuse să se descompună, îl luă pe Rundkvist cu el în magazie și făcură un sicriu, pe care-l vopsiră în galben ; cu ce mai putură găsi prin casă îi făcură moartei giulgiu. De altfel trecuseră cinci zile. Pentru că vremea nu dădea nici un semn de îmbunătățire și pentru că mai aveau perspectiva să mai aștepte paisprezece zile, trebuiau să încerce cu orice preț să transporte cadavrul la biserică pentru al înmormînta. Cu scopul acesta lăsară pe mare barca cea mare cu pînza dreaptă și toată lumea se echipă pentru o călătorie cu barca printre gheturi, cu tălpici, plug de gheață, topoare și frînghii. Și în ziua a șaptea, foarte de dimineață, au pornit la drum în periculoasa lor călătorie.

Dădeau de un talveg deschis, vîsleau ; ajungeau într-un *fjärd* înghețat, puneau barca pe tălpici și o trăgeau ; mai rău era cînd dădeau de vreo mocirlă înghețată, unde vîslele plescăiau în sus și în jos, dar barca nu înainta mai mult de cîțiva centimetri ; uneori trebuiau să meargă înaintea bărcii și să taie un canal cu plugul și cu topoarele, însă vai de cei care deschideau drumul, căci în orice clipă puteau să-i absoarbă curentul prin coaja subțire de gheață.

Trecuse amiaza, ei n-avuseseră timp nici de mîncat, nici de băut și mai aveau de parcurs ultimul *fjärd*. Atît cît puteau ei privi se întindea un cîmp de zăpadă neted și întins, cu mici movilițe rotunde doar ici și colo, care nu erau altceva decît stînci acoperite de ză-

padă ; înspre răsărit cerul era negru-albastru și prevestea ninsoare ; corbii veneau în zbor și trăgeau spre țărniș, ca să-și caute adăpost pentru noapte pe o cracă ; gheața bubuia, de parcă ar fi venit dezghețul și focile mugeau undeva, pe mare. *Fjærdul* se deschidea către mare spre răsărit, însă nu se zărea nici un ochi de apă. Mai era și bănuiala că s-ar fi auzit țipătul raței polare înspre țărniș, însă cum ei nu mai aveau vești de pe uscat de paisprezece zile, nu mai știau dacă farurile erau stinse, gândindu-se că așa-i totdeauna între Crăciun și Anul Nou.

— Nu merge mai departe ! își mărturisi gândurile Carlsson, care tăcuse aproape tot timpul.

— Trebuie să meargă, zise Flod și puse umărul ca să împingă, însă trebuie să acostăm la Maskläppan ca să înfulecăm ceva.

Ca urmare, cîrmiră spre insula care se vedea în mijlocul *fjærdului*. Era cu mult mai departe decît se părea și-și schimba aspectul, pe măsură ce se apropiau de ea ; în sfîrșit ajunseră la o ancablură ¹ de insulă.

— Copcă înainte ! strigă Norman, care era de veghe, țineți tare la stînga !

Sania fu împinsă spre stînga, din nou spre stînga și pînă la urmă ajunseră lîngă insulă. Fie din cauza căldurii soarelui, fie din cauza unui curent submarin, cald, insula se golise de jur împrejur și părea inabordabilă din toate părțile, cel puțin pentru sanie. Că-

¹ Distanță egală cu o zecime dintr-o milă marină.

dea întunericul și nu mai era timp de prea multă chibzuială, așa că Flod, care comandase toate manevrele încă de la început, lansă un plan de atac ; barca pusă în funcție, împinsă tare în apă și în aceeași clipă să sară toți în ea și să pună mîna pe vîsle. Zis și făcut !

— Unu, doi, trei ! comandă Flod ; tălpile se desprinseră, barca se înclină într-o parte și sicriul căzu în apă.

În clipele acelea de groază Flod și Carlsson, care erau la pupă, uitară să mai sară în barcă iar Norman și cu Rundkvist se salvară și rămaseră pe marginea gheții. Sicriul, prost încheiat, se umplu repede cu apă și se cufundă, mai înainte ca cineva să fi avut alt gînd decît grija de sine însuși.

— Acuma trebuie să mergem imediat la parohie ! comandă Flod, care astăzi se vădea mai curînd energic decît cu judecată.

Carlsson se opuse, însă la întrebarea lui Gusten dacă socotește că-i mai bine să aștepte toată noaptea pe gheață, n-a mai avut ce să spună ; pricepu că orice speranță de a ajunge la insulă se dusesese.

Rundkvist și Norman, care mergeau anevoie pe insulă, le strigară să vină după ei, însă Flod le răspunse făcîndu-le doar semne de rămas-bun și arătîndu-le înspre sudul *fjærdului*, unde se afla parohia.

Carlsson și Flod meraseră un timp tăcuți, Gusten înainte, cu brăzdarul plugului, ca să vadă dacă ține

gheața, Carlsson, cu haina descheiată la gît, tremurînd cu gîndul la năpraznicul și jalnicul sfîrșit al soției sale, care n-avusese nici o vină.

După ce au mers vreo jumătate de oră, Gusten se opri ca să răsufle ; pe urmă se uită de jur împrejur la stînci și la insule, ca să vadă unde se află.

— Fir-ar al dracului, ne-am rătăcit ! înjură el. Aia nu era Masklappen, pentru că-i asta de aici, zise el, arătînd spre est. Și asta-i pinul din Gillöga.

Pe o insulă lunguiată, în direcția țărmlui, se vedea un pin singuratic, care rămăsese după tăierea unei păduri și semăna, cu cele două crăci mari ale lui, cu un telegraf, constituind un punct de reper atît pe uscat cît și pe mare.

— Și acolo-i Trälskär.

Vorbea pentru el însuși, dînd din cap.

Carlsson se înspăimîntă, pentru că nu se simțea de loc ca la el acasă în arhipieleag și avusese o încredere nețarmurită în cunoștințele lui Gusten. Flod se gîndea în acest timp că făcuse punctul și schimbă direcția, mergînd mereu spre sud.

Se întunecase de-a binelea, dar zăpada strălucea încă, așa că puteai să te orientezi ; nu scoteau nici un cuvînt, iar Carlsson se ținea strîns după urmele celui care știa drumul.

Deodată acesta se opri și ascultă. Urechea neexersată a lui Carlsson nu auzi nimic, însă lui Gusten i se păru că distinge un bubuit slab înspre est. Înaintea lor

se ridică un zid de ceață mai dens și mai negru decît vîlul de piclă care învăluia orizontul.

S-au oprit tăcuți o clipă, pînă ce Carlsson distinse un bubuit și un muget care se apropia.

— Ce-i asta ? întrebă el, trăgîndu-se înspre Gusten.

— Marea ! îi răspunse acesta. Peste o jumătate de oră o să avem aici vîntul din est cu zăpadă, și dacă o crăpa iar gheața, e rău de tot. Dracul știe cum o scoatem la capăt. Repede acuma !

Gusten începu să alerge, cu mici sărituri și Carlsson se ținea după el ; zăpada scîrțîia sub picioare și duduital parcă venea după ei.

— Acuma s-a zis cu noi ! strigă Gusten și se opri, arătînd o lumină care sclipea din spatele unei insule înspre sud-est. Farul s-a aprins și marea e liberă !

Carlsson nu-și dădu seama de primejdie, însă aprecie că trebuie să fie lată rău, dacă s-a înspăimîntat și Gusten.

Vîntul din est îi prinsese din urmă, încît printre stînci văzură cum înaintează peretele de omăt, ca un ecran negru și, imediat după aceea, fură împresurați de zăpada care cădea deasă-deasă și neagră ca funinginea. Se făcuse întuneric de tot în jurul lor și lumina farului care mai adineauri lucea ca o stelută, arătîndu-le drumul, se stinse definitiv.

Gusten continua să meargă cu pași mari ; Carlsson, după el, cît putea de bine ; însă era gras și nu mai putea să țină pasul, rămînea în urmă, se ruga de

Gusten să stea mai încet, însă acesta n-avea chef să se jertfească, ci alerga, alerga, ca să-și scape viața. Carlsson îl apucă de poalele hainei, se milogi și îl imploră să nu fugă din fața lui, îi făgădui aur și păduri verzi, îl conjură, în numele fericirii veșnice și a chinurilor iadului, însă fără nici un folos.

— Fiecare pentru sine și Dumnezeu pentru noi toți ! îi răspunse Gusten și-l rugă să se țină vreo doi pași mai înapoi pentru că altfel se rupe gheața.

Așa se gîndise și el să facă, căci în urma lor pîrîia din ce în ce mai mult, și ceea ce era și mai rău, muretul mării se apropia atît de grabnic, încît auzai valurile izbindu-se de stînci și de sloiuri, iar pescărușii treziți din somn țipau după neașteptata pradă adusă de mare.

Carlsson gîfîia înspăimîntat, distanța dintre el și Gusten mărindu-se mereu, pînă ce se pomeni singur, alergînd prin beznă. Atunci se opri brusc, căută urma, nu găsi nimic, strigă, dar nu primi nici un răspuns. Singurătatea, bezna, frigul și apa aduceau cu ele moartea.

Gonit de spaimă porni iar la drum, alergă încotro vedea cu ochii, fulgii îl băteau din spate, apoi din față și atunci strigă din nou :

— Mergi în direcția vîntului și o să ajungi la tîr-mul de vest ! auzi el prin întuneric o voce în trecere și pe urmă se făcu din nou tăcere.

Însă Carlsson nu mai avea acum nici o putere să alerge și, lipsit de curaj, își încetini mersul ; auzi cum

în urma lui marea mugește, cum bubuie, scrișnește, înghite ca și cum ar fi ieșit anume pentru a-și înhăța prada nocturnă.

*

Pastorul Nordström fusese plecat și se întorsese pe la opt seara, se băgase în pat, citise ziarul și căzuse într-un somn foarte adânc. Însă pe la ceasurile unsprezece simți cum îl împinge în coaste cotul babei lui.

— Erik ! Erik ! auzi el prin somn.

— Ce tot vrei ? Nu poți să stai și tu liniștită, mîrîi el, pe jumătate trezit.

Temîndu-se de lungi explicații și fiind convins că, oricum, s-a terminat cu liniștea, pastorul se grăbi să se scoale, aprinse un chibrit și întrebă ce s-a întîmplat.

— Strigă cineva în grădină ! N-auzi ?

Pastorul trase cu urechea și-și puse ochelarii, ca să audă mai bine.

— Dar pe sufletul meu, așa-i ! Cine... cine ar putea fi ?

-- Du-te și vezi, hai ! il zori bătrîna, dîndu-i din nou un ghiont.

Pastorul își trase izmenele pe el, își puse șuba, își vîrî picioarele în cizme, luă pușca din cui și-i puse o capsă, scutură amorsa și ieși afară.

— Hei ! Cine-i acolo ? strigă el.

— Flod ! răspunse o voce înfundată de după gardul viu de liliac.

— Ce dracu s-a întâmplat de vii la ora asta ! Își dă sufletul bătrîna ?

— Ba-i mult mai rău ! răspunse abătut Gusten. Am pierdut-o !

— Ați pierdut-o ?

— Da, am pierdut-o în mare !

— Intră în casă, pentru Dumnezeu, nu mai sta în frig !

La lumina lumînării Gusten arăta ca o curcă plo-uată, pentru că nu mîncase și nu băuse toată ziua și în afară de asta, alergase ca un cîine, luptîndu-se cu vîntul din est. După ce pastorul află, dintr-o răsu-flare, cum s-au petrecut lucrurile, se duse la baba lui, și după o mică furtună de cîteva minute, obținu cheile de la un anumiit dulap din bucătărie, unde îl conduse pe naufragiat. Curînd Gusten stătea la masa mare din bucătărie, în timp ce pastorul punea în fața celui flă-mînd rachiu, slănină, tocătură de porc și pîine.

Pe urmă se sfătuiră ce să facă pentru cei rămași pe țarm. Să plece noaptea și să roage oamenii ca să meargă prin beznă, însemna să se obosească degeaba ; să aprindă focuri pe țarm, era periculos, căci ar fi putut să inducă în eroare navele, dacă lumina ar fi străbătut prin ceața groasă.

Despre argații rămași pe insulă nu-și făceau nici o grijă ; mai rău era cu Carlsson. Gusten presupunea,

de fapt, că gheața crăpase și Carlsson își găsisse sfârșitul acolo „și asta-i, — spunea el, — ca și cum și-ar fi primit plata pentru faptele lui rele“.

— Ascultă Gusten, replică pastorul Nordström, cred că tu ai fost nedrept cu Carlsson și nu știu ce vrei să spui cu faptele lui rele. Cum arăta ferma voastră când a luat-o el în primire ? N-a luptat el ca să pună pe picioare averea ta ? Nu ți-a adus el vilegiaturiști și nu ți-a clădit el o casă nouă ? Și dacă s-a însurat cu văduva, ei, parcă ea n-a vrut ? Că a rugat-o să-și facă testamentul, nu-i nici un rău că a încercat, iar că l-a făcut, asta ar putea să însemne că ea nu s-a gândit bine. Carlsson a fost un om dibaci și a făcut tot ce-ai fi vrut și tu să faci, dar n-ai putut ! Vrei să spui că nu ți-ar conveni să mă duc în peștit pentru tine la văduva din Åvassa, cu cei opt mii de riksdaleri ai ei ? Nu, Gusten, ascultă-mă, nu trebuie să fii prea sever și vezi tu, sînt mai multe puncte de vedere din care trebuie judecat un om, nu cum crezi tu !

— Bine, bine, însă în orice caz, el a omorît-o pe mama, și asta n-am s-o uit niciodată !

— Prostii, ai s-o uiți tu, când ai să te îndeși în pat lângă nevastă-ta ; iar dacă într-adevăr Carlsson a omorît-o, asta-i ceva foarte nesigur. Dacă, de exemplu, bătrîna ar fi pus ceva pe ea înainte de-a alerga prin curte noaptea, atunci n-ar fi răcit. Și dacă n-ar fi făcut atîta caz de faptul că el, bărbat tînăr, um-

blă după fete. Acum, că s-a terminat totul, să vedem mîine dimineața ce mai trebuie făcut. Mîine e duminică și vine destulă lume la biserică, așa că nu mai e nevoie să trimitem după ei. Du-te și te culcă, fi liniștit și gîndește-te că moartea unuia, e pîinea altuia.

Dimineața următoare, cînd credincioșii se adunaseră în curtea bisericii, apăru pastorul Nordström însoțit de Flod. În loc să intre în biserică, se opri în mijlocul mulțimii, care se întreba ce s-o fi întîmplat. Și după ce anunță suspendarea slujbei, rugă mulțimea să se adune cu bărcile la debarcaderul parohiei cît o putea de repede, ca să-i salveze pe cei în nevoie. Cei din fund începură să murmure, pentru că „veneticul“ avea cîțiva dușmani printre membrii consiliului comunal, pretextînd că nu voiau să se lipsească de cuvîntul Domnului.

— Fleacuri, replică pastorul ; nu sînteți voi chiar așa de dornici să ascultați ciorbăraia mea, după cîte vă cunosc eu. Cum ? Ce spui tu, aia din Åvassa, tu care ești atît de tare în *Scripturi* încît știi și cînd citești o predică mai veche ?

Mulțimea s-a veselit un pic și starea de spirit deveni favorabilă ajutorării celorlalți.

— De altfel, mai avem duminică și peste șapte zile și vă promit, o să vedeți voi — luați-vă și nevestele — că o să trag o predică, să vă țină pentru două săptămîni ! Acuma, sînteți gata să scoateți măgarul din fin-tină ?

— Daaa ! murmură mulțimea, ca și cum ar fi primit absoluțiunea pentru nerespectarea zilei Domnului.

Și se grăbiră toți să ajungă acasă ca să îmbrace haine pentru mers pe mare.

Furtuna de zăpadă încetase, vîntul se dusesese spre nord și era o vreme senină și rece. *Fjærdul* se umpluse cu apă și valurile negre-albăstrui înconjurau insulițele acoperite cu zăpadă albă și lucioasă, cînd vreo zece bărci cu pînză părăsiră, debarcaderul parohiei. Oamenii veniseră cu șube, cu căciuli de piele de focă, cu topoare și drage. Nimeni nu se gîndea să folosească pînzele și se puseră pe vîslit zdravăn. Pastorul stătea cu Gusten în prima barcă, în care vîsleau patru dintre cei mai zdraveni bărbați din arhipelag, avîndu-l și pe micimanul Rapp ca observator și specialist în tăierea gheții.

Erau serioși, dar nu peste măsură de abătuți ; o viață de om în plus sau în minus nu-i cine știe ce mare lucru pentru oamenii mării.

Valurile erau destul de mari și apa, încă destul de înghețată, mai aducea sloiuri care trebuiau tăiate, și care se ciocneau de barcă, frecîndu-se se cufundau și iar ieșeau la suprafață ; din cînd în cînd marea mai aducea frunze, trestii, crăci și bușteni de la țarm.

Pastorul stătea cu luneta la ochi și privea spre Trälskär, unde ar fi trebuit să fie cei din Hemsö, mai arunca la întâmplare câte o privire spre fjärd, unde probabil se înecase Carlsson, căutînd vreo urmă de pas, ori o haină sau ceva asemănător. Dar totul era în zadar.

După două ore de vislit, se apropiară de insule. Rundkvist și cu Norman văzuseră de la mare distanță flotila de salvare și de bucurie aprinseseră un foc la țărm. Și cînd bărcile sosiră în apropierea insulei, manifestară mai curînd curiozitate decît emoție, pentru că niciodată nu fuseseră în primejdie de moarte.

— Cît timp ai pămîntul sub picioare mai speri ! observă Rundkvist.

Pentru că ziua era scurtă, imediat ancorară barca și începură dragarea după sicriu.

Rundkvist putu să arate, cu precizie, locul unde zăcea sicriul, pentru că văzuse pe apă un foc jucăuș într-un anumit punct. S-a cercetat bucată cu bucată, însă fără nici un rezultat, decît niște alge pline de scoici și animale marine ; au dat cu draga toată dimineața, pînă la amiază, dar fără nici un folos. Oamenii începuseră să fie obosiți și contrariați. Cîțiva se duseseră pe uscat ca să bea ceva sau să mănînce și să fiarbă cafea, cînd Gusten lămuri, în sfîrșit, că nu mai vede nimic de făcut, pentru că, fără îndoială, sicriul a fost cărat în adîncuri de curenți.

Cum nimeni nu era prea dispus să vadă cadavrul plutind, și cum lucrul nu privea pe nimeni prea îndea-

proape, se simțiră ușurați că au fost eliberați de sarcina aceasta.

Ca să pună un capăt cuviincios întîmplării nefericite, pastorul Nordström se duse la Flod și-l întrebă dacă vrea să se facă ceva pentru bătrînă. Pastorul avea cartea cu el și un psalm puteau să-l spună și ei pe de rost. Gusten acceptă plin de mulțumire, sentiment de altfel împărtășit de toți.

Soarele își terminase scurtul său drum și insula era scaldată într-o lumină roșietică în clipa cînd oamenii se strînseră într-un grup pentru a-și lua rămas bun de la cei plecați, potrivit obiceiului. Pastorul se sui în barcă, urmat de Gusten ; se duse la etambou, își luă cartea, strînse batista între degetele mîinii stîngi și se descoperi, după care toți oamenii de pe țărm își scoaseră căciulile.

— Să cîntăm psalmul 452, „*Eu merg împotriva morții*“ ; îl știți cu toți pe de rost ?

— Daa ! răspunseră cei de pe țărm.

Și cîntecul începu șovăitor, la început din cauza frigului, pe urmă din pricina emoției neobișnuitei ceremonii și a tonului mișcător al vechiului psalm, care îi conduce pe mulți spre ultima odihnă.

Ultimile note răsunară și se răsfrînseră pe deasupra apei, se izbiră de stînci și trecură prin aerul rece pînă ce se făcu o pauză în care se auzi șuieratul vîntului printre ácele pinului, plescăitul valurilor pe stînci, strigătul pescărușilor și loviturile valurilor pe fundul

bărcilor. Pastorul își întoarse fața spre *fjærd*, fața lui zbîrcită și îmbătrînită și soarele îi sclipi pe chelie, în jurul căreia firele de păr cărunt erau zburlete de vînt ca lichenul care atîrnă pe crăcile unui pin bătrîn.

— Din pămînt ai venit și-n pămînt te vei întoarce, Isus Cristos, Mîntuitorul nostru, te va învia la ziua judecării de apoi ! — Să ne rugăm ! începu el cu vocea gravă, care lupta cu vîntul și cu valurile, ca să fie auzită.

Și înhumarea se termină cu un *Tatăl nostru*, iar după cea din urmă binecuvîntare, întinse mîna peste ape, ca un ultim rămas bun.

Și-au pus căciulile în cap. Gusten strînse mîna pastorului și îi mulțumi, însă, parcă mai avea ceva pe suflet.

— Ascultați, domnule pastor, mă gîndeam că, dacă... dacă n-ar trebui să-i citiți cîteva vorbe și lui Carlsson...

— Slujba a fost pentru amîndoi, fiule ! Însă e frumos din partea ta că te-ai gîndit la asta, răspunse bătrînul, care părea că este mult mai mișcat decît ar fi vrut.

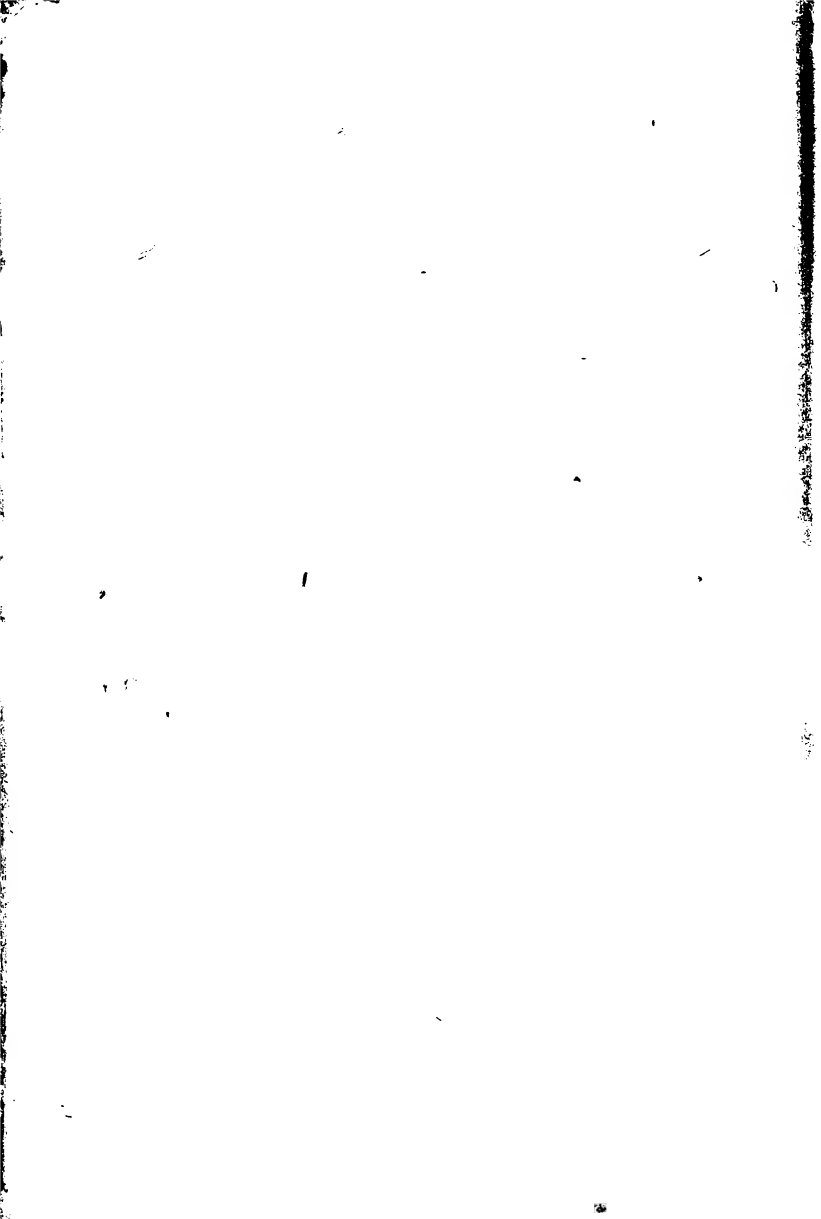
Soarele coborîse mult și trebuiau să se despartă, grăbindu-se să ajungă acasă cît puteau de repede.

Au ținut să-i mai dea lui Flod o ultimă dovadă de atenție și, după ce și-au luat rămas bun și au intrat toți în bărci, l-au mai întovărășit o bucată de drum, după care și-au pus bărcile în linie, ca la aruncatul

năvoadelor, salutîndu-l cu vîslele și strigîndu-i rămas-bun.

Era un omagiu adus durerii, dar și un omagiu adus tînărului care intra acuma în rîndurile bărbaților de sine stătători.

Și, stînd la cîrma bărcii, stăpînul de la Hemsö se lăsă purtat spre casă de lopețile argaților săi, ca să-și conducă propria lui ambarcație prin capriciosul și furtunosul *fjärd*, pe marea verde a vieții sale.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XXXIII

Capitolul întâi

Unde Carlsson își ia o slujbă și se arată a fi un mare pișcher . . ,	1
--	---

Capitolul al doilea

Unde-i vorba despre hodina și truda duminicii, păstorul cel bun și oile rătăcite, becațele care-și primesc partea ce li se cuvine și argatul care primește o cameră	19
---	----

Capitolul al treilea

Unde argatul pune atuul pe masă, devine stăpîn și-i moaie pe tinerii cocoși	39
---	----

Capitolul al patrulea

Unde se face puțin tărăboi pentru
nuntă, iar baba-i pețită de dragul
gologanilor 75

Capitolul al cincilea

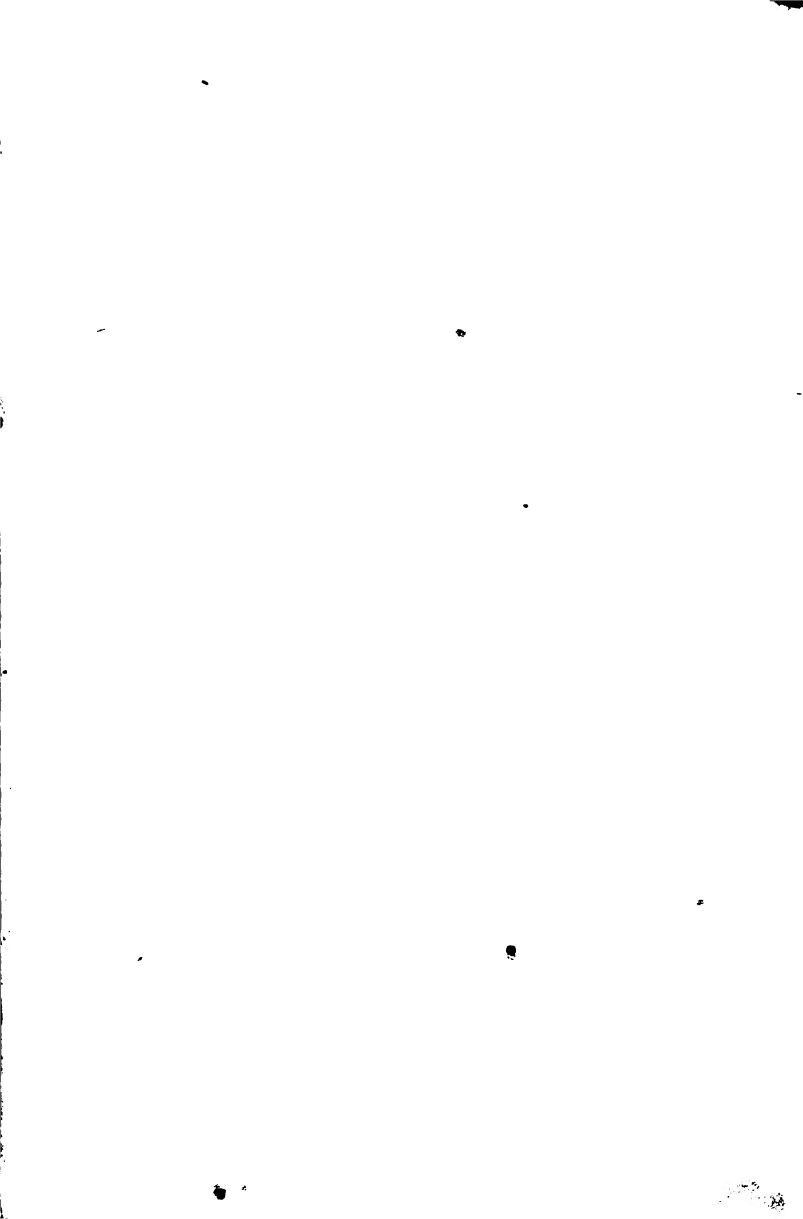
Unde se fac cele trei strigări, se
merge la împărtășanie și se face
nunta, dar încă nu se intră în patul
conjugal 107

Capitolul al șaselea

Unde se schimbă lucrurile și păre-
rile, agricultura dă înapoi, iar mine-
ritul înflorește 150

Capitolul al șaptelea

Unde-i vorba despre visele adevă-
rate ale lui Carlsson ; despre scrinul
care-i sub pază bună și despre lichi-
datorul care șterge totul cu buretele 174

Redactor responsabil : TEODORA POPA
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la cules 26.01.1968. Bun de tipar 16.04.1968.
Apărut 1968. Tiraaj 74.175 ex. broșate. Hirtie ziur
de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 9,10.
Coli tipar 7,5. A. nr. 21504/1967. C.Z. pentru bi-
bliotecile mari și mici 8397—31=59.*

Tiparul executat sub comanda nr. 80 104 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața
Scintei nr. 1, București — Republica Socialistă
România

5

Scanare și prelucrare digitală

EM

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

